

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1908. Andra Kammaren. N:o 36.

Lördagen den 28 mars.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Justerades de vid kammarens sammanträde den 21 innevarande mars förda protokollen.

§ 2.

Herr statsrådet m. m. grefve *C. A. Ehrensvärd* aflämnade Kungl. Maj:ts propositioner till Riksdagen:

angående användande af allmänna besparingar å riksstatens femte hufvudtitel till ändrings- och reparationsarbeten å sjömättingsfartyget *Tärnan* m. m.;

angående användande af besparingar å vissa extra ordinarie anslag till anskaffning af krigsfartygsmateriel;

angående uppförande af byggnader för telegrafverkets behof i Stockholm och i Göteborg;

angående förvärfvande för statsverkets räkning af *Strömsholms* kanal m. m.; samt

angående anvisande af anslag till anordnande af värmeledning i länsresidenset och landsstatshuset i Malmö.

De kungliga propositionerna blefvo på begäran bordlagda.

§ 3.

Föredrogos hvar för sig Kungl. Maj:ts å kammarens bord hvilande propositioner; och hänvisades därvid till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

angående anvisande af anslag till export- och handelsstudiestipendier; och

angående inköp för statsverkets räkning af vissa byggnader, att användas till boställe för tillsyningsmannen vid Borgholms slottsruin.

Remiss af en proposition. Vid föredragning härefter af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om skogsaccis begärdes ordet af

Herr Svensson i Skyllberg, som yttrade: Herr talman, mina herrar! Vid remissen af Kungl. Maj:ts proposition angående lag om skogsaccis ber jag få uttala mina betänkligheter mot detta lagförslag samt mina förhoppningar, att utskottet kommer att afstyrka och Riksdagen att afslå det samma.

Den kungl. propositionen föreslår enligt mitt förmenande en orättvisa, en ny form af dubbelbeskattning. Såsom bekant skall fast egendom taxeras till sitt verkliga värde. Vid bestämmandet af detta verkliga värde skall hänsyn tagas till bland annat å egendomen befintlig ståndskog. Ståndskogens värde ingår alltså i den fasta egendomens taxeringsvärde.

Bestämmelsen härom följes nu olika på olika platser. Det säges ju, att den på vissa orter icke alls efterlefves. Ja, jag vet väl, att den i stora delar af vårt land endast i ringa mån efterlefves. Så är exempelvis förhållandet i Norrland. Såsom jag hade tillfälle att för några år sedan framhålla, voro enligt 1902 års statistik jordbruksfastigheterna i de fem norrländska länen taxerade till endast 310 miljoner kronor. Nu har åter, enligt den sista statistik, som kommit oss till handa, en rättelse i någon mån skett, så att taxeringsvärdet numera uppgår till cirka 400 miljoner kronor, och det är alldeles visst, att vid den taxering, som sker i år, denna siffra kommer att ytterligare i afsevärd mån höjas.

Äfven i de södra delarne af vårt land, exempelvis i Östergötland, förhåller det sig på många ställen så, att ståndskogens värde endast obetydligt ingår i fastighetens taxeringsvärde. Men den omständigheten, att i några delar af vårt land gällande lag ej följes, berättigar väl icke statsmakterna att ålägga skogsägarne i de trakter, hvarest man sökt i möjligaste mån ställa sig bevillningsfördningens föreskrifter till efterrättelse, denna dubbla beskattning.

Jag vill framhålla, att det icke är i alla delar af vårt land, som skogsegendomar taxeras så mycket lägre än sitt verkliga värde. Under goda konjunkturer kan det ju så vara, att i regel saluvärderna öfverstiga taxeringsvärdet. Men om kristider och fallande konjunkturer inträda, kan det ofta nog på sina håll hända, att försäljningsvärdet understiger taxeringsvärdet. Jag erinrar mig speciellt, hurusom under den kris, som öfvergick Örebro läns bergslag i slutet af 1880-talet, i Nora, Linde och Ramsbergs bergslager skogsegendomarne såldes betydligt under taxeringsvärdet. Inom Örebro län, som jag särskildt känner till och af hvars prof-

ningsnämnd jag oafbrutet varit medlem under 20 år, vet jag, att det varit en genomgående sträfvan att allt mera i skälig grad inberäkna ståndskogens värde i fastighetens taxeringsvärde.

Remiss af en proposition.

(Forts.)

Som sagdt, de orter, som velat ställa sig bevillningsförordningens föreskrifter till efterrättelse, skola väl icke, därför att kronombuden och vederbörande finansministrar ej tillsett, att man i andra trakter fullgjort lagens föreskrifter, drabbas af extra beskattning.

Framför allt synes det mig vara klart, att, äfven om Riksdagen skulle finna den ifrågavarande principen vara riktig och vilja antaga denna dubbla beskattningsform, lagförslaget borde hafva varit åtföljdt af ett förslag till ny bevillningsförordning. Att taga den dubbla beskattningsformen och samtidigt låta nu gällande bevillningsförordnings föreskrifter stå oförändrade synes mig vara en uppenbar orätt. Vi skola komma ihåg, att nu i dagarna påbörjas taxeringsförrättningar, genom hvilka fastighetsvärdena för kommande femårsperiod skola fastställas på grund af nuvarande bevillningsförordning.

Så är det en annan sak, som jag också vill påpeka. Jag har icke haft tillfälle att sätta mig in i propositionens detaljer, ty den kom först för några minuter sedan på kammarens bord. Men jag vill påpeka, att, såvidt jag kunnat finna, skatten föreslås skola utgå med 2 % af den afverkade skogens bruttovärde å rot. Om nu Riksdagen mot förmodan skall antaga denna särbeskattning af skogen, så synes det mig, att åtminstone den rättvisan bör iakttagas, att en skogsägare, som nedlägger betydande kostnader på skogskultur i form af skogssådd, gallring, afdikningar, väganläggningar i skogarna och dylikt, skall hafva rätt att från det belopp, som blir föremål för beskattning, afdraga sådana under samma år å egendomen nedlagda kostnader, så att endast nettoafkastningen af hans skogsskötsel och ingenting annat taxeras.

Det är endast dessa synpunkter, jag velat be att få framhålla.

Vidare anfördes ej. Kammaren beslöt att öfverlämna ifrågavarande proposition jämte det i anledning af densamma nu afgifna yttrandet till lagutskottet.

Till lagutskottet hänvisades jämväl Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse af 38 § i förordningen om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd den 21 mars 1862.

Slutligen remitterades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

angående pension åt framlidne lektorn vid tekniska högskolan, professorn A. W. Hoffstedts änka Elise Hoffstedt, född Kindberg; och

angående understöd åt afidne seminarieläraren Z. Grapes oförsörjda barn.

§ 4.

Vidare föredrogs och hänvisades till Riksdagens särskilda utskott herr *J. Bengtssons* i Bjärnalt å kammarens bord hvilande motion, n:o 275.

§ 5.

Föredrogs hvar för sig statsutskottets memorial:
 n:o 49, i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut i fråga om anslag under riksstatens *fjärde* hufvudtitel; och
 n:o 50, i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut i frågor rörande anslag under riksstatens *nionde* hufvudtitel;
 och blefvo de i dessa memorial föreslagna voteringspropositionerna af kammaren godkända.

§ 6.

Efter föredragning bordlades åter sammansatta stats- och lagutskottets utlåtanden n:is 5 och 6.

§ 7.

Angående lag om äktenskaps ingående.

Till afgörande förelåg nu lagutskottets utlåtande n:o 30, i anledning af dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om äktenskaps ingående, dels ock inom Riksdagen i ämnet väckta motioner.

Genom en den 31 december 1907 dagtecknad proposition, n:o 2, hvilken af båda kamrarne blifvit till lagutskottet hänvisad, hade Kungl. Maj:t, under åberopande af propositionen bilagda utdrag af i statsrådet och högsta domstolen förda protokoll, föreslagit Riksdagen att antaga ett i propositionen framlagdt förslag till lag om äktenskaps ingående.

I sammanhang med ifrågavarande kungl. proposition hade utskottet därjämte till behandling förehaft följande i anledning af densamma inom Andra Kammaren afgifna och till utskottet hänvisade motioner, nämligen: n:o 214 af herr *P. Pehrsson* i Österby, n:o 218 af herr *C. R. Johansson* i Jönköping, n:o 219 af herr *J. J. Byström* och n:o 225 af herr *C. Å. Lindhagen*. Efter det utskottet redan fattat beslut i anledning af samtliga här ofvan omförmälda, till utskottet öfverlämnade framställningar, hade dessutom till utskottet hänvisats en i anledning af före-

varande proposition inom Andra Kammaren af herr *L. J. Carlsson* i Malmberget väckt motion, n:o 234.

*Angående
lag om
äktenskaps
ingående.*

Utskottet hemställde, att Riksdagen, under förklarande att Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition icke kunnat i oförändradt skick antagas, ville — med afslag å herr Carlssons i Malmberget motion, n:o 234 — i anledning af berörda proposition och herr Pehrssons i Österby motion, n:o 214, herr Johanssons i Jönköping motion, n:o 218, herr Byströms motion, n:o 219, och herr Lindhagens motion, n:o 225, för sin del antaga ett i utskottets utlå-
tande intaget förslag till lag om äktenskaps ingående.

På förslag af herr talmanen beslöt kammaren, att lagförslaget skulle paragrafvis föredragas.

Lagförslaget.

1 och 2 §§.

Godkändes.

För 3 § hade Kungl. Kaj:t föreslagit följande lydelse:

Kyrklig vigsel förrättas af präst inom svenska kyrkan. De, som vilja ingå äktenskap, äga att till förrättande af vigsel välja den präst inom kyrkan, de själfva åstunda; dock att skyldighet att viga åligger allenast präst i församling, där mannen eller kvinnan har sitt hemvist.

Vigsel skall förrättas i enlighet med föreskrifterna i den för svenska kyrkan gällande handbok.

I sin ifrågavarande motion hade herr *Pehrsson* i Österby föreslagit, att Riksdagen måtte för sin del besluta, att till det i kungl. propositionen n:o 2 framställda förslaget till lag om äktenskaps ingående göra det tillägg, att präst icke mot sin vägran kunde åläggas att förrätta vigsel af fränskild person, medan ännu den förra fränskilda kontrahenten lefde.

Enligt utskottets förslag skulle paragrafen lyda sålunda:

Vigsel mellan medlemmar af svenska kyrkan förrättas af präst inom kyrkan i enlighet med föreskrifterna i den för kyrkan gällande handbok. De, som vilja ingå äktenskap, äga att till förrättande af vigsel välja den präst inom kyrkan, de själfva åstunda; dock att skyldighet att viga åligger allenast präst i församling, där mannen eller kvinnan har sitt hemvist. Är någondera fränskild make, vare präst ej skyldig förrätta vigsel, medan den, med hvilken det förra äktenskapet var ingånget, ännu lefver.

Vigsel mellan medlemmar af främmande trossamfund skall efter samfundets kyrkobruk förrättas af präst inom samfundet.

I fråga om denna paragraf hade reservation afgifvits af: herrar *E. Trygger*, *G. M. U. Rudebeck* och *F. G. M. Ridderbjelke*;

*Angående
lag om
äktenskaps
ingående.*
(Forts.)

samt herrar *C. T. af Ekenstam, J. A. Lilliesköld, A. H. Fahlén* och *Lindhagen*, hvilka ansett, att herr Pehrssons i Österby motion, n:o 214, icke bort föranleda utskottet att förorda något tillägg till 3 § i den kungl. propositionen.

Sedan paragrafen blifvit uppläst, lämnades på begäran ordet till

Herr Lindhagen, som anförde: Herr talman! Vid den nu föredragna paragrafen har jag reserverat mig, hvilket föranleder mig att yttra några ord i frågan.

Man kan ju vara ganska tveksam, huru man bör ställa sig denna sak, då man, såsom förhållandet är med mig, står såsom ensam reservant bland Andra Kammarens utskottsledamöter samt frågan rör en samvetssak, hvarom alltid bör iakttagas den största försiktighet. Jag vill minst af alla ålägga någon människa samvetstvång, men förhållandena äro i detta fall sådana, att, då jag väger det ena mot det andra, jag icke kan komma till annat resultat, än att jag för min del ej kan biträda den väckta motionen och följaktligen icke heller lagutskottets tillstyrkande af densamma.

Samvetsfrihet är ju en sak, om hvilken man älskar säga, att den bör på allt sätt upprätthållas, så långt det kan ske utan kränkning af annans rätt. Men i detta fall förhåller det sig verkligen så, att den samvetsfrihet, som svenska statskyrkans prästerskap här vill göra för sig gällande, icke kan i och för sig upprätthållas utan att detta väcker en del anstöt på andra håll. Det kommer för det första att ske på bekostnad af andra medborgares rätt, hvilka genom laglig skilsmässa blifvit lösta från sitt förra äktenskap. Denna prästernas samvetsfrihet ger också, kan man säga, en släng åt andra vigselförrättare. Den står därjämte i strid med statens lagar. Och slutligen kan man ifrågasätta, om den icke står i strid med själfva den religion, i hvars namn krafvet göres gällande.

Alla dessa saker göra, att man verkligen kan blifva ganska betänksam, om det här i själfva verket är fråga om samvetsfrihet, eller i alla händelser, huruvida de skäl, som tala för densamma, äro så starka och bärande, att de skäl, som tala mot densamma, icke väga upp de förra skälen.

Hvad som har gjort, att jag såsom ledamot af lagutskottet ansett mig kunna sätta mig till doms öfver motionen, är i första rummet, och jag skulle nästan kunna säga uteslutande, det förhållandet, att denna samvetsfrihet gör anspråk på att få utöfvas på bekostnad af andras rättigheter, ja man kan också säga på bekostnad af andras samvetsfrihet. Den förutsätter nämligen, att sådana medborgare, som under skydd af statens lagar hafva på lagligt sätt blifvit skilda i sitt äktenskap, skola af en annan statens lag prickas; att i den andra lagen skall uttalas, att dessa

människor i viss mån hafva ur kristlig synpunkt öfverskridit sina befogenheter, då de låtit på sig tillämpa gällande lag om skillnad i äktenskap. Man måste också besinna, att många frånskilda makar kanske i själ och hjärta tillhöra svenska statskyrkan, och i all synnerhet kan detta inträffa i fråga om det kvinnliga elementet. Dessa medborgare kunna anse, att det är något för dem ovillkorligen bjudande, att det nya äktenskap, i hvilket de inträda, fullkomnas genom kyrklig vigsel i den församling, där de bo. Detta är för dessa personer också en samvetssak. Men deras rätt att härutinnan få sin samvetsfrihet respekterad skall upphävas genom en statsämbetsmans anspråk att få hafva särskild samvetsfrihet för sin räkning. Detta är som sagdt för mig det afgörande skälet. Då jag väger ämbetsmannens anspråk mot medborgarens anspråk, finnes ingen annan utväg än att sätta medborgarens samvetsfrihet före ämbetsmannens, ty medborgaren har ju alls ingen annan möjlighet att reda sig, under det att ämbetsmannen kan fritt bestämma, huruvida han vill inträda eller afträda såsom ämbetsman i det samhälle, hvars lagar icke passa hans religiösa medvetande.

Så vet jag också, att en hel del af de andra vigselförrättarne, nämligen af de civila vigselförrättarne, känna sig uppbragta öfver att på detta sätt blifva utpekade, som om de hade ett annat slags samvete. Detta är icke min synpunkt på saken, ty mig gör det alldeles detsamma. Jag blir ju också enligt lagen en sådan vigselförrättare, och jag känner mig icke kränkt på något sätt, om lagen icke förutsätter, att jag skall ha alldeles samma samvetsbetänkligheter som svenska statskyrkans präster. Då jag anser, att det ligger väl stark bokstafstolkning i detta kraf från prästernas sida, tycker jag, att alla civila vigselförrättare icke behöfva taga sig vid, om svenska statskyrkans präster anse, att de behöfva få en sådan här särskild förmån. Men jag vet, att många af de civila vigselförrättarne ha en annan uppfattning, och de fråga: Hvad är det för skick och bruk, att den ena vigselförrättaren får vissa samvetsbetänkligheter lagfästade och den andra icke?

Vidare är att taga i betraktande den synpunkten, om en statens tjänsteman i allmänhet kan få hafva anspråk på att få en särskild lag för sig, som strider mot statens regelbundna lagar. Det är många, som anse, att det i själfva verket aldrig bör gå för sig. Jag står icke på den ståndpunkten, utan måste för min del konstatera, att statens lagar på olika områden äro så bristfälliga, att individens anspråk att i många fall få göra gällande sin individuella uppfattning i strid mot dessa lagar måste understundom i någon mån godtagas. Så har skett, därigenom att beväringarna, som hysa samvetsbetänkligheter att utföva beväringaryrket, om jag så må kalla det, ha fått viss befrielse därifrån. Och jag finner det därför icke alldeles orimligt, att äfven en statskyrkans ämbetsman skulle på enahanda grunder få en sådan be-

*Angående
lag om
äktenskaps
ingående.*

(Forts.)

Angående
lag om
äktenskaps
ingående.
(Forts.)

frielse, som här är ifrågasatt, ehuru jag måste säga, att medborgarens rätt att få en dylik befrielse från något, som statens lagar tvinga honom till, måste vara större än ämbetsmannens rätt att såsom ämbetsman vinna befrielse från att lyda statens lagar. Men då måste man dock också undersöka, i hvad mån detta anspråk ifrån prästerligt håll ur statens synpunkt kan grunda sig äfven på annat än kraf på samvetsfrihet, huruvida det icke i viss mån kan betyda ett kraf på särskild makt. Jag vill visst icke påstå, att den ärade motionären på något sätt varit besjälad af denna synpunkt. Men jag undrar, om icke hos en stor del af prästerskapet bakom detta sticker upp något af de gamla sträfvandena, som en gång föranledde till, att någon yttrade, att »Svea rike skall icke vara ett prästagäll». Detta fick sin belysning i Första Kammaren af biskop Billing, då han, såsom det sagts mig, framhöll att, om denna lag går igenom, prästerna troligen icke vidare skulle känna samvetstvånget så svårt, utan lättare än förut skulle vilja foga sig i att viga fränskilda. Men är det på detta sätt och ser man frågan ur den synpunkten, är den icke längre en samvetsfråga, utan, såvidt jag förstår, en maktfråga. Då har hela detta kraf alldeles förlorat sin befogenhet.

Så kommer slutligen en sak, som jag tillåtit mig påpeka i reservationen, men som jag naturligtvis icke har rättighet att göra gällande annat än som en rent individuell uppfattning, och det är, att det kan strängt taget ifrågasättas, huruvida icke detta anspråk står i strid mot de etiska principer — de metafysiska frågorna lämnar jag alldeles å sido — de etiska principer för denna världen, på hvilka äfven kristendomen bygger. Det är nämligen så, om jag icke misstager mig, att alla religiösa läror, alla filosofiska läror, ja, jag skulle till och med kunna säga, alla statsekonomiska läror måste dock i grund och botten, om det skall vara något bevändt med dem, bygga på något litet af hvad man kallar kärleksbudet, läran om broderskapet. Och hvad kristendomen angår, får jag verkligen säga, att jag aldrig hört den satsen från någon af dessa olika läror uttalas mera radikalt — och följaktligen mera riktigt och därför äfven mera omöjligt att efterleva — än i orden: »älsken edra ovänner».

Nu finna vi, att bland prästerna själfva råder eu schism i denna fråga. Atskilliga säga, att detta kraf strider mot kristendomens grundsanningar. De flesta däremot synas stå på den andra sidan. Och det är ju oftast så, att i alla religiösa samfund är det lekmannelementet, som uppbar den religiösa andan: men ämbetsmannakåren inom dem, liksom i alla ämbetsverk, tenderar att mera fästa sig vid det formella än det reella. Så blir det inom alla hierarkier en bokstafsträldom i stället för lefvande lif. Jag undrar, om det finnes någon enda i denna kammar, som icke har en känsla af att hvad som gjorts, att kristendomens etiska uppfattning om kärleksbudet gripit så många

sinnen, det är icke vidhållandet af sådana påståenden, som motionären här framhållit, utan alldeles raka motsatsen.

Det kan icke förnekas, att en hel del präster i god tro och bästa öfvertygelse äro bundna af denna bokstafstolkning. Deras ställning kanske gör dem ondt, och man skulle ju därför gärna vilja befria dem från detta samvetstväng. Men då man väger allt det andra mot detta, har jag icke kunnat finna annat än att prästernas anspråk böra vika för samhällets kraf. Hvad man ofta kanske mest fäst sig vid är vigselformulärets lydelse, som anses icke vara affattadt med tanke på skyldigheten att sammanviga fränskilda. Men nuturligtvis skall icke civillagen rättas efter vigselformuläret, utan vigselformuläret måste rättas efter civillagen.

Nu går antagligen i alla fall det föreliggande förslaget igenom och blir lag. Men då anser jag mig böra uttala, att däri förefinnes en alldeles särskild uppfordran till att genast taga itu med den stora brist, som vidlåder detta lagförslag, nämligen att det icke är grundadt på det obligatoriska civiläktenskapet. Då vore man befriad från dylika kontroverser som den nu förefintliga. Lagförslagets antagande kommer, särskildt i belysningen af förevarande fråga, att utgöra en omedelbar utgångspunkt för sträfvan den att få ett obligatoriskt civiläktenskap, sträfvan den, om hvilka herr Carlssons i Malmberget motion redan varslat.

Jag skall, herr talman, i alla fall tillåta mig framställa det yrkande, att denna paragraf måtte godkännas, dock med uteslutande af sista punkten i första stycket.

I detta anförande instämde herrar *Branting, Höjer, Tengdahl, Larsson* i Lund, *Thorsson, Starbäck, Sandin* i Grums, *Leksell, Rydén, Kjellberg, Lindley, Nyström, Kropp, Söderbergh* i Karlshamn, *Lindblad* i Göteborg, *Eriksson* i Grängesberg, *Larsson* i Västerås, *Berglund, Karlsson* i Fjäl, *Petrén* och *Rune*.

Herr Pehrsson i Österby: Herr talman, mina herrar! Jag skulle kunna inskränka mig till att hänvisa därtill, att, för så vidt detta stycke strykes, kommer Andra Kammarens beslut i motsättning till hvad Första Kammaren redan beslutat. För dem, som önska civiläktenskapslagens framgång, är det därför en ganska naturlig sak att, oberoende af den ståndpunkt, man för öfrigt kan ha i denna särskilda fråga, likväl tillstyrka den.

Jag skall emellertid be att få taga upp till bemötande några af de skäl, som af den siste ärade talaren framdragits mot min motion. Han har talat om att en lagstiftning i det hänseendet, som jag har ifrågasatt, skulle stå i strid mot medborgarnes intressen och i strid mot öfrig svensk lagstiftning. Vi ha ju haft åtskilliga frågor, som i viss mån äro analoga med denna. Jag vill därvidlag erinra om hvad lagutskottet yttrade i denna fråga,

*Angående
lag om
äktenskaps
ingående.
(Forts.)*

Angående
lag om
äktenskaps-
ngående.
(Forts).

då den var före år 1900. »När det gäller samvetsbetänkligheter» — så säger utskottet — »bör skäligen hänsyn tagas till dessa åskådningssätt och medgifvande göras, för så vidt sådant kan lämnas utan att därmed något större eller viktigare intresse åsidosättes». När fråga var före föregående år om värnpliktiges befrielse från deltagande i vapenöfningar, framlades äfven då alldeles samma synpunkter af lagutskottet, och därvid hette det, att dessa samvetsbetänkligheter böra tillgodoses, för så vidt det kan ske utan åsidosättande af statens intressen. Det är tvenne synpunkter, som här af lagutskottet framdragits, dels att det verkliga skall vara konstateradt, att det finnes sådana samvetsbetänkligheter, dels att icke ett större och viktigare intresse, ett statens intresse, skall åsidosättas genom att tillmötesgå dessa betänkligheter.

Jag vill erinra om att Riksdagen uttalat sig i samma riktning genom sina beslut. Jag erinrar om de lättnader, som införts för värnpliktige, hvilka för samvetsbetänkligheters skull vägrat underkasta sig vapenöfningar. Jag erinrar vidare, huru som vittneseden, för så vidt jag uppfattat saken rätt, suspenderats för dem, som genom anslutning till lära, som förbjuder ed, icke vilja aflägga sådan. Och jag erinrar slutligen därom, att äfven när det gäller prästernas samvetsfrihet man i förordningen om likbränning har tillgodosett ett dylikt kraf.

Nu säga visserligen reservanterna, att detta sista är ett förhållande, som icke är likvärdigt med att prästerna skulle medgifvas samvetsfrihet med afseende å vigsel af fränskilda. Ja, herr talman, jag tror, att det är en känslsak i båda fallen. Och min erfarenhet af saken är den, att det kan vara en fullt ut lika betydande känslsak för dem det närmast gäller vid jordfästning af person, hvilkens lik skall brännas, som i fråga om en sådan vigsel. Jag fick — för att taga ett exempel ur min egen erfarenhet — för några år sedan från en vän, bosatt i en stad på västkusten, där man icke gärna vill verkställa jordfästning, när likbränning skall ske, ett telegram, där han sade, att hans hustru, som låg på dödsbädden, bad mig gifva ett löfte att komma och jordfästa henne, ty hon kände det på sitt dödsläger svårt, att möjligen en vägran i det afseendet skulle ifrågakomma. Hur bittert det sålunda än kan kännas för den det gäller, har lagstiftningen icke tvekat att därvidlag gå prästs betänkligheter till mötes, ehuru de där ha bra mycket mindre fog för sig. Jag erkänner, att det likaledes kan blifva en ganska pröfvande känslsak, äfven då det är fråga om äktenskaps ingående. I detta hänseende äro dessa förhållanden skäligen likvärdiga, men äfven däri att samma möjlighet står öppen med afseende å vigsel att vända sig till präst med annan uppfattning eller till civil ämbetsman.

Föreligga nu verkligen dessa båda skäl, som af lagutskottet förut ha godtagits, när det gäller att gå till mötes samvetsbetänkligheter?

Den, som läst hvad jag i min motion anført af denna frågas historia, måste erkänna, att det varit ett starkt önskemål, som gång på gång har tagit sig uttryck i kyrkomötet såväl som här i Riksdagen, att sådana vigslar af fränskilda under de förhållanden, jag där påpekat, verkligen icke skulle kunna tvingas på en präst. Jag vill nu icke gifva mig in på frågan, om dessa samvetsbetänkligheter må anses vara styrkta såsom *verkligt befogade*, jag erinrar endast om hvad lagutskottet i det hänseendet säger, nämligen att det, som icke heller vill ingå i pröfning af den frågan, finner, att *dessa betänkligheter verkligen äro styrkta*. Jag vill också, herr talman, påpeka, hurusom det varit en ganska enstämmig uppfattning bland prästerna själfva. Visserligen har den ärade reservanten sagt, att det rådde olika åsikter i detta afseende inom prästerskapet. Men det har varit mycket liten divergens i denna fråga. Jag har mottagit en massa bref från präster, som gifva det vid handen. Jag har fått öfver 500 sympatiuttalanden från präster, och många flera från lekmän. Ty det är icke prästen ensam det här gäller, utan lika mycket församlingen, som känt detta mången gång såsom något förargelseväckande och därför i detta stycke sympatiserar med sina präster.

Sålunda tror jag, att man vågar säga, att det verkligen är ådagalagdt, att här föreligga samvetsbetänkligheter.

Kan det då vara ett åsidosättande af statens intresse, om det medgifves, hvad man här satt i fråga? När det gäller värnpliktiges befrielse från att bära vapen, då gäller det likväl ett statsintresse, som är ganska allvarligt, nämligen statens värnkraft. När det gäller befrielse från vittneseden, då är det också fråga om ett statens intresse, som är allvarligt nog, nämligen upprätthållandet af rättsordningen. Här återigen kan icke något sådant intresse påvisas. Statsintresse är, att ett äktenskap kan ingås under laga former, det är alldeles afgjort, men genom den lag om civiläktenskap, som här är föreslagen, finnes alltid därtill möjlighet. Hittills har — och jag ber herrarna lägga märke till den skillnad mellan förr och nu, som därvid kommer till synes — hittills har prästerskapet, om också mången gång med svidande hjärta, förrättat dessa vigslar i samhällsordningens intresse, därför att det icke funnits någon annan utväg för vederbörande kontrahenter att få ett laggiltigt äktenskap. Det har skett med mycken samvetsnöd, men nu inträder en ny situation, nu gifves det möjlighet att legalisera äfven sådana äktenskap, som ur ideell synpunkt icke kunna godtagas. Därmed har statsintresset blifvit tillgodosedt. Nu kräfver detta icke, att man skall pålägga kyrkans tjänare att förrätta en vigsel, som de icke utan förkränkelse af sitt samvete kunna utföra.

Angående lag om äktenskaps ingående.

(Forts)

Angående
lag om
äktenskaps
ingående.
(Forts.)

Det har talats om att det härutinnan råder likhet med de borgerliga ämbetsmän, inför hvilka äktenskapen skulle afslutas, att äfven många af dem skulle känna det upprörande att stadfästa vissa äktenskap. Jag vill då peka på den olika uppgift, som likväl föreligger för prästen och för den civile ämbetsmannen. Jag tror icke, att man kan ställa dem i paritet med hvarandra i detta afseende. För den civile ämbetsmannen gäller det blott att stadfästa ett af staten erkänt äktenskap, han har att mottaga lysningsattesten och fråga kontrahenterna, huruvida de vilja taga hvarandra till äkta makar, men han har icke att uttala någon religiös välsignelse. Kyrkan och staten äro icke så nära med hvarandra förbundna, att man kan säga, att deras områden sammanfalla. Staten kommer naturligtvis alltid ett steg efteråt, när man ställer dess uppgift vid sidan af kyrkans ideala kraf. Kyrkan har att hålla idealens fana högt, att lägga djupa etiska synpunkter på sådana förhållanden i lifvet, som det här gäller, och det är icke staten nyttigt, om kyrkan tvingas att pruta af på sina ideala kraf. Jag tror, att staten bör vara kyrkan tacksam för att den håller krafvet på äktenskapets helgd så högt som möjligt.

Den senaste ärade talaren sade, att han som vigselförrättare väl kan förrätta en sådan vigsel. Jag vill protestera mot namnet »vigselförrättare», då det gäller borgerligt äktenskap. Om den ärade reservanten läser igenom detta lagförslag, skall han icke finna ordet »vigsel» användt på ett enda ställe i denna bemärkelse. Redan däri ligger en antydning om den betydande skillnaden mellan vigselförrättare och civil ämbetsman, inför hvilken äktenskap ingås.

Jag anser sålunda, att statsintresset genom de nu föreslagna anordningarna till fullo blifvit tillgodosedt, utan att prästen ålägges att emot sitt samvete förrätta sådan vigsel, hvarom här är fråga, liksom jag anser konstateradt, att det här föreligger verklig samvetsnöd, som man bör taga hänsyn till.

Det finnes emellertid, mina herrar, de som gå mycket längre, än jag velat göra i detta hänseende. År 1907, då frågan om samvetsbetänkligheter senast var före, var det en högt uppskattad lagstiftare i mycket framskjuten ställning och som intager en mycket bemärkt post inom domarekåren, som icke var nöjd med den motivering lagutskottet den gången gaf, utan i den af honom afgifna reservationen säger, att han icke kan förstå utskottets yttrande, »att öfvertygelse af ifrågavarande slag bör af staten respekteras, endast där sådant utan åsidosättande af statens intresse kan ske». Han tyckte, att detta var ganska hårdt, och uttalade som sin åsikt, att »det är ett statsintresse af första ordningen att icke tvinga någons samvete», samt att det sålunda måste vara »en undantagslös och bjudande sats», att värnpliktige i det afsedda fallet skulle befrias från vapenöfningar, det vill säga, att samvetsbetänkligheterna skulle tillmötesgås. Man kunde ju tänka, att

reservanten icke hade så moget genomtänkt saken vid ett hastigt nedkastande af reservationen, men i debatten här i kammaren stryker han med skärpa under denna sin uppfattning och säger: »Jag har icke kunnat finna annat, än att det måste vara en undantagslöst gällande och ovillkorligt bjudande grundsats att taga hänsyn till dessa samvetsbetänkligheter, där de verkligen framgå som styrkta».

Ja, mina herrar, man må väl icke undra öfver att jag blef förvånad — och kanske den ärade reservanten i dag icke heller finner det egendomligt — då jag såg, att den reservant, som gjorde ett sådant uttalande år 1907, afgifvit den nu föreliggande reservationen ett år därefter, ty det är just samma reservant i båda fallen. Men i dag står han på den ena sidan om utskottet, då på den andra.

Han har också dömt strängt öfver de präster, som kunna tänkas här vägra förrätta vigsel. Jag vågar däremot icke uttala någon sträng dom öfver honom, vare det långt ifrån mig, man kan ju byta åsikter från det ena året till det andra, såsom här synes hafva skett, isynnerhet när det gäller olika objekt, ena gången medborgaren, den värnpliktige, och andra gången ämbetsmannen, prästen! Jag vill som sagdt icke döma så strängt som han, då han säger, att i regel de ytligast begåfvade skulle blifva de strängaste domarna!

Men i ett hänseende är det mig en glädje att alldeles kunna vara öfverens med reservanten, och det är, då han säger, att konflikten hädanefter ännu bättre än förut torde kunna till allas belåtenhet reda ut sig i praktiken. Det tror också jag, men däraf drager jag en alldeles motsatt slutsats. Är det så, må man icke behöfva utsätta prästen för möjligheten att bli utsatt för en verklig förföljelse på grund af sin vägran. Jag erinrar härvid om en sak, som visst icke är obekant, nämligen den mycket uppseendeväckande Iversenska saken i Danmark. Där begagnade man sig af detta endast för att komma åt en misshaglig person. Är det så, att man tror, att det hela reder ut sig, då har man mycket få skäl att icke låta den ifrågasatta bestämmelsen inflyta, ty då får den endast betydelse såsom en anvisning för vederbörande kontrahenter att icke kräfva vigsel. Och jag undrar, om herrarna skulle vilja, att vi finge upp denna sak som ett stridsämne i vårt land, på samma sätt som i Danmark, där hela landet rördes upp af denna fråga — Iversen fälldes i tvenne instanser, men befriades i Höjesteret — därigenom att den ene efter den andre blefve martyr för en sådan sak. Jag tror icke, att det vore lyckligt att slå in på den vägen.

Den ärade talaren sade, att en ämbetsman hade frihet att afgå och lämna sitt ämbete, men att däremot kontrahenterna icke hade någon frihet i detta fall. Det förvånar mig högeligen, att man kan ha en sådan syn på saken. För mig ter den sig så,

*Angående
lag om
äktenskaps
ingående.*

(FORTS.).

Angående
lag om
äktenskaps
ingående.
(Forts.)

att kontrahenterna ha frihet att söka en präst med annan uppfattning, som vill viga dem, eller ock kunna de få sitt äktenskap lagfäst inför borgerlig myndighet. Det att prästen har frihet att afgå synes mig åter åtminstone i många fall liktydigt med att det står honom fritt att komma på bar backe med hustru och barn, därför att han velat följa sitt samvete. Kan man jämföra dessa båda saker, kan man anse den senares frihet rent af vara ställd öfver de andras? Jag tror icke för min del, att det är någon så stor svårighet att gå till borgmästaren för att få sitt äktenskap lagfäst. Jag för min del skulle icke betrakta det såsom alls svårt att gå till Stockholms borgmästare i ett sådant ärende, och jag tror, att det *ur statens synpunkt* är lika betydelsefullt, om det sker inför honom eller inför pastor primarius.

Jag skall nu, då jag såsom motionär djärfves taga tiden i anspråk ännu en stund, gifva mig in på senare delen af den ärade talarens argumentation, som förefaller mig vara ganska egendomlig. Han har presterat en märkvärdig bibeltolkning. Den exeges, som från stockholmsbänken bjudits oss, är allt något underlig, det vågar jag säga. Han talade om att det skulle vara i strid mot den kristna religionens bud och grundsatser att döma öfver ett äktenskap af den art, hvarom nu är fråga. Ja, detta påstående är, som jag sade, ganska egendomligt. Skriften får icke tolkas så, som man emellanåt brukar tolka Svea rikets lag, d. v. s. utan tanke på dess anda och mening. Jag skulle om denna tolkning vilja använda det uttryck, som reservanten själf använt i reservationen, då han säger, att detta står för honom såsom »ett utslag, bland många, af den så ofta framträdande bokstafskristendomen». Han säger nämligen där, och hans uttalande här i dag var ju egentligen endast en utläggning däraf att det ifrågasvarande krafvet står i strid med »kärleksbudet, hvilket uttryckts på många sätt och bland annat äfven med det bekanta ordet 'dömen icke'». Ja, mina herrar, nog är väl detta en mycket underlig mening. Kärleksbudet kräfver, att man icke dömer *kärlekslöst*. Men kärleksbudet kräfver också, mina herrar, att man *dömer*. Man får icke rycka löst ett ord på detta sätt och därpå grunda sin uppfattning. Kärleksbudet kräfver af fäder och moder, att de döma öfver sina barn och deras fel, till deras förbättring; det är rent af kärlekslöst att *icke* göra det. Kärleksbudet kräfver, att en domare dömer öfver förbrytelser, som falla under hans domvärjo, och kärleksbudet krafver, att man — och i synnerhet den, som står på predikstolen och har fått till uppgift att utöfva prästerlig verksamhet — dömer öfver synden. Om man nu hänvisar till honom, som sade: »icke dömer jag dig» så får man icke glömma, att han tillade: »gå och synda icke här-efter», d. v. s. bryt din brottsliga förbindelse! *Döma* skall man icke, allra minst kärlekslöst och hårdt, den som, liksom synderskan, är förkrossad öfver sin synd. Men om man uttalar en dom öfver

den, som framhårdar och med trotsigt hufvud står kvar i hvad Guds ord kallar synd, den domen är kristlig. Jag vågar hänvisa till den mästare, hvars bud detta kärleksbud var. Han är icke någon vek, modernt human man, som står där med ett mildt evangelium utan sedligt allvar, utan han har också de allra starkaste, dömande ord. Han uttalar sitt *ve*, såsom ingen annan, öfver synden i världen. Han vred ihop ett gissel, och det var ingen leksak i hans hand. Hans dom öfver synden bragte honom också på korset. Vi böra se denna hans kraft, om hvilken jag vågar säga, att den är enastående i världen, för att förstå hans mildhet, se den ena sidan af hans personlighet lika väl som den andra. Och därför vågar jag också säga, att det är en underlig bibeltolkning reservanten kommit med, en tolkning, som jag sannoligen icke kan vara med på som kristen. Dömas skall det helt visst, sade jag sålunda, men det skall dömas i kärlek och icke kärlekslöst.

Låt mig nu till slut visa herrarna ett sådant fall, där jag tänker mig en vigselvägran kunna förekomma, huru det kan te sig för den, som skall förrätta en sådan här vigsel. Jag vill taga ett exempel, som ligger mig själf ganska nära, och som jag därför väl känner till. Här viger en präst ett ungt par. Om några år kommer hustrun i detta äktenskap till prästen och säger: »Så och så är det, min man är mig otrogen». Och härför företer hon verkliga bevis. Hemmet blir sönderslitet. Prästens plikt är det då, mina herrar, att, när en sådan anmälan gjorts, söka komma till rätta med det yppade missförhållandet. Han försöker därför, han uttalar verkligen ett dömande ord öfver äktenskapsbrottet, han manar i kärlek och i allvar till ett återställande af friden i hemmet. Men det hjälper icke, det blir allt outhärdligare och outhärdligare för denna kvinna. Det är nog många fler än jag, som fått bevittna, hurudant en hustrus lidande kan vara — eller en mans, under motsvarande förhållanden. Hon drifves till förtviflan genom råhet och kärlekslöshet, och för att hugga af knuten ger hon sig själfvilligt för en kort tid i landsflykt — hon gör sig skyldig till hvad lagen kallar »egenvilligt öfvergiftande». Nå, hur blir det sedan? Jo, sedan blir det skillnad i äktenskapet, och efter lagens sätt att se är det *hon*, som är den brottsliga. Den, som varit i tillfälle att se allt detta på nära håll, se det *under ett förtroende, som icke får brytas, vid ämbetets förlust*, för honom ter sig saken dock annorlunda. — Så kommer denne fränskilde man och vill tilltrotsa sig vigsel med den kvinna, för hvilkens skull han förskjutit sin hustru och med hvilken han lefvat i äktenskapsbrott. Enligt lagen är visserligen detta brott belagdt med straff och äktenskapet är lagligen otillåtet, men där ingen åklagare är, där faller heller ingen dom. Hur skall då den präst, som anmodas förrätta en dylik vigsel, känna detta? Jag ber herrarne att försöka sätta sig in i denna situation

Angående
lag om
äktenskaps
ingående.
(Forts.)

Angående
lag om
äktenskaps
ingående.
(Forts.)

och pröfva, huruvida icke detta med skäl kan bli en samvetssak. Prästen i fråga har i årtal predikat det sjätte budet, och om någon dispens från detta har han ej talat. Han har talat med detta särskilda par, han känner till förhållandet, som kanske för öfrigt är känt i hela församlingen. Nu skall han en vacker dag helt plötsligt slå om och säga: »ja, detta är ju godt och rätt, det här, det är alldeles riktigt.» Och han måste på nytt uttala de orden: »hvad Gud har förenat, skall människan icke åtskilja», och han måste om dem använda vigselformulärets ord »dessa Dina tjänare», o. s. v. »Nå, men man kan ju då ändra om vigselformuläret», heter det. Det hjälper inte saken. Men dessutom, skall man då för sådana här enstaka upprörande fall pruta af på äktenskapets etiska kraf? Det tror jag verkligen icke. Och hur skall detta taga sig ut i församlingen? Här i kammaren finnas nog många, som äro kyrkorådsledamöter och som fått vara med om sådana här saker många, många gånger. Jag vädjar då till dessa kammarmedlemmar och frågar, om det icke är sant, att sådant väcker förargelse i församlingen. Och att prästen tvingas att lysa vigselns helgd öfver en sådan förbindelse, som åstadkommit förargelse i församlingen, det väcker icke mindre förargelse än själfva förbindelsen gjort. Det drager ned äktenskapets helgd, och det drager ned äfven helgden i församlingslifvet, att prästen skall tvingas vara *en* i ordet och förkunnelsen, en annan i sin ämbetsgärning.

Jag ber att få påpeka för herrarne, att samvetet hos en kristen människa icke endast är bundet vid en ärlig öfvertygelse, utan det är också bundet vid Guds ord, och att prästen aflagt ett heligt löfte, ett löfte att efter bästa förstånd och samvete förestå sitt ämbete »inför den lefvande Guden och med den stundande räkenskapsdagen inför ögonen», såsom själfva löftesformuläret lyder. Tro icke herrarna, att det verkligen — man må stå hur frigjord som helst — kan blifva en samvetssak att icke draga ned församlingens sedliga uppfattning, och att man icke kan t. ex. nöja sig med att till sådana här äktenskapskontrahenter säga: »Ni få taga ansvaret på eder själfva, jag bara förrättar min ämbetsgärning.»

Jag har med dessa ord velat vidröra några synpunkter, som varit bestämmande för min motion, och jag vill ännu en gång upprepa, att det icke synes mig finnas något statsintresse, som kräfver, att prästen åläggas att mot sitt samvetes bud förrätta slika vigslar. Herr talman, jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet Albert Petersson:

Herr talman, mina herrar! Den stora betänkligheten mot det tillägg, som utskottet föreslagit vid denna §, är naturligtvis

den, att här är fråga om en ämbetsförrättning. Det gäller nämligen att i lag uttala, att en svensk ämbetsman skall äga rätt att på rent subjektiva skäl vägra att verkställa en förrättning, som tillhör hans ämbete. Jag kan icke neka till att detta synes mig mycket betänkligt, och att jag fruktar för de konsekvenser, som häraf kunna följa. En annan gång kommer liknande kraf fram på ett annat område, med samma styrka och med samma anspråk på att blifva tillgodosedt. Detta kan kanske föra vida längre och till vida svårare konsekvenser, än hvad förhållandet må blifva i det nu föreliggande fallet. Man har som precedensfall åberopat bestämmelserna om jordfästning af lik. Jag är ense med herr Lindhagen därtinnan, att jag icke finner detta fall likvärdigt med det, hvarom nu är fråga. Där är det fråga om ett dödt stoft — här åter om lefvande personer, deras rättigheter och känslor. Men i ett afseende tycker jag, att det anförda precedensfallet är ganska betecknande. Det visar nämligen, hurusom ett sådant undantagsstadgande har benägenhet att vidga ut sig öfver allt vidare område, just som nu. Om det kommer att så fortgå, blir det kanske svårt att hålla emot där, hvarest man verkligen bör hålla emot.

Det måste således finnas alldeles särskildt starka skäl för en sådan bestämmelse, som lagutskottet nu föreslagit i denna §. Hur är det då med detta? Det anföres, att den för prästerna gällande plikten att sammanviga fränskilda makar understundom vållat dem stor samvetsnöd. Detta har vitsordats från så kompetent håll, att jag naturligtvis icke ett ögonblick ifrågasätter annat än att så verkligen är förhållandet. Jag vill tillägga, att jag till fullo behjärtar den konflikt, som på detta sätt understundom uppstår emellan en prästs plikt och hans tro. Jag skulle därför gärna vara med om att i detta fall bereda honom all den lättnad, som är möjlig; men man får dock se till, att icke än viktigare intressen därvid offras eller sättas på spel.

Jag vill nu säga, att jag har litet svårt att förstå, hvarför representanterna för våra svenska präster med så stor ifver påyrka den ifrågasatta undantagsbestämmelsen. Jag tycker nämligen, att den ger dem mycket litet af hvad de verkligen begära.

I det fallet vill jag först och främst erinra, att, såvidt jag förstår, få de den samvetsfrihet, som de begära, så att säga blott till hälften. Jag skall, för att förklara detta, be om herrarnes uppmärksamhet ett ögonblick. Motionären börjar sin framställning med 1903 års kyrkomötes skrifvelse till Kungl. Maj:t. Den innehåller, som bekant, en begäran af kyrkomötet, att prästerna skulle slippa viga i sådana fall, »där god kyrklig ordning och kyrkans värdighet skulle därpå lida». Hvad som afsågs med detta torde framgå af hvad som i öfrigt intagits i skrifvelsen. Det var, heter det, fråga om två klasser af personer, som skulle vägras kyrklig vigsel, nämligen — jag kan beteckna dem mycket

*Angående
lag om
äktenskaps
ingående.
(Forts.)*

*Angående
lag om
äktenskaps
ingående.*
(Forts.)

kort — i första rummet frånskilda makar (i andra fall än då skillnadsorsaken utgjordes af horsbrott) och i andra rummet ateister, d. v. s. sådana personer, som icke tro på kyrkans grund- sanningar. Vi hafva vid utarbetandet af denna kungl. proposi- tion mycket noga undersökt, om och i hvad mån det skulle vara möjligt att tillmötesgå denna kyrkomötets begäran, men detta har, såsom ju visar sig af det föreliggande lagförslaget, icke kunnat ske. Skälen härtill äro angifna i anförandet till statsrådsproto- kollet. Såväl lagutskottet som motionären hafva gifvit mig rätt i den delen, att det icke går att tillmötesgå kyrkomötets begäran. Motionären lägger till och med till åtskilligt, som stärker de skäl Kungl. Maj:t anför. Därför har han ock funnit det nödvändigt att lägga om saken. Det är nu icke längre fråga om att prästens befrielse skall stödja sig på den grund, som kyrkomötet angaf, d. v. s. förekomma »i de fall, där god kyrklig ordning och kyr- kans värdighet skulle lida», utan nu skall man i stället se till prästens samvetsfrihet: han skall icke nödgas viga i sådana fall, där enligt hans uppfattning äktenskapet icke öfverensstämmer med Guds ord. Ja, nu gifver visserligen detta förslag prästen rättig- het att vägra vigsel, då det är fråga om frånskilda makar. Men det gifver honom ingen sådan rättighet, när det är fråga om den andra klassen af personer, som omtalas i kyrkomötets skrifvelse, nämligen ateister, sådana som icke tro på kyrkans grundsanningar. Af allt hvad jag kan förstå, måste äfven i den senare händelsen finnas sådana fall, där prästens samvete lider, kanske lika mycket som i det förra. Här förekom för några dagar sedan en tidnings- diskussion i denna fråga, och där framdrogos just några sådana exempel. Jag skall emellertid icke besvara kammaren med dem.

Vidare tycker jag, att man dock bör betänka, att det nu är fråga om att införa civiläktenskapet såsom en öfver hela linjen tillåten giftermålsform, som därigenom blir i svensk lagstiftning den principala. Just härigenom beredes prästerna en mycket af- sevärd och väsentlig lättnad i de svårigheter, om hvilka de tala. Det måste nämligen bli så, att en stor del af dessa frånskilda makar, för hvilka det religiösa icke har något värde, hädanefter icke gå till prästen och be honom om vigsel, utan de gå till den civila ämbetsmyndigheten. Tänker man åter på sådana frånskilda makar — och den föregående talaren har ju gifvit ett mycket behjärtansvärdt exempel i den vägen — där det finnes en reli- giös känsla och ett religiöst behof, så är det klart, att om en sådan frånskild make går i nytt gifte, han vill äfven till det nya äktenskapet hafva prästens välsignelse, och han går då till prästen och ber honom viga. Men är det verkligen af det motivet, som han begär vigsel, så lär det ock vara klart, att om prästen säger: »min öfvertygelse är sådan, att jag anser edert nya äktenskap icke vara riktigt. Var god och gå till en annan präst, som har en annan uppfattning, och be honom viga eder», han gör det

*Angående
lag om
äktenskaps
ingående.
(Forts.)*

och prästen blir på det sättet befriad. Det återstår således endast ett fall, då prästen verkligen kan hafva behof af en sådan lagbestämmelse som den af lagutskottet föreslagna, och det är, då kontrahenterna vända sig till honom uteslutande för att trakassera prästen, såsom förhållandet var i det mycket omtalade danska fallet. Jag tror, att sådana fall äro så sällsynta, att man icke för dessa — huru behjärtansvärda de än må vara — bör komma med en lagstiftning sådan som den nu ifrågasatta.

Jag skulle vilja i detta fall se saken äfven något från kontrahenternas synpunkt. De stå i begrepp att ingå en förbindelse, som enligt svensk lag betecknas etiskt och rättsligt såsom ett äktenskap, och de vända sig till prästen för att få vigsel. Det här tillägget gifver nu prästen rättighet att — jag kan säga — *ex officio* uttala ett »damnamus» öfver en sådan förbindelse. Följden blir naturligtvis den, att kontrahenterna, om de ha något religiöst intresse, gå till en annan präst, som icke har denna stränga uppfattning, utan meddelar dem vigsel. Det måste naturligtvis för dessa kännas kränkande att hafva fått sitt äktenskap så bedömdt. Det synes mig nu — det kan jag icke hjälpa — som om från kyrkans sida detta tillstånd icke skulle vara att mycket eftersträfvat.

Här har i motionens motivering till bemötande upptagits den invändningen, att genom det föreslagna stadgandet skulle uppkomma tal om två kategorier af präster, de samvetsömma och de mindre samvetsömma, och motionären har sökt afvisa denna invändning med skäl, som stå att läsa i motionen. Men det kan nog icke hjälpas, att detta tal kommer upp, och det gagnar sanneligen icke kyrkan.

Om jag nu väger de olika skälen för de båda möjligheterna mot hvarandra och således å ena sidan tänker på, att det är fråga om att lagfästa rätt för ämbetsmän att på subjektiva grunder vägra en ämbetsförrättning, och på de konsekvenser, som däraf kunna följa, och å andra sidan tager i betraktande vinsten däraf, att en eller annan präst — ty vi böra väl komma ihåg, att det finnes många präster, som icke ha den uppfattningen, att det är okristligt eller okyrkligt att viga fränskilda makar — att, säger jag, en eller annan präst i undantagsfall befrias från samvetsbetänkligheter, som kunna uppstå för honom, så kan jag icke neka, att jag tycker de öfvervägande skälen ligga på den förra sidan, d. v. s. för Kungl. Maj:ts förslag.

Emellertid har nu frågan kommit i ett annat läge därigenom, att Första Kammaren dock tagit detta tillägg, och att ett beslut af Andra Kammaren i motsatt riktning kanske skulle kunna äfventyra lagförslaget fall i dess helhet. Huruvida detta verkligen är att befara, därom vill jag icke yttra mig, liksom icke heller om, huru man i ett fall sådant som detta lämpligen bör

*Angående
lag om
äktenskaps
ingående.*
(Forts.)

handla. Jag har med detta mitt uttalande endast velat uttala, att det föreslagna tillägget enligt min uppfattning icke är lyckligt.

Herr Zetterstrand: Herr talman, mina herrar! Efter mångåriga meningsbrytningar har man nu omsider kommit därhän, att på Andra Kammarens bord ligger ett förslag till lag om äktenskaps ingående, hvilket förslag utgår från den principen, att alla äktenskap, hvilka kontrahenterna än äro, här i riket få afslutas inför borgerlig myndighet. Det är en mycket stor princip, som vunnit uttryck i denna lag, i det att lagstiftningen går i den af oss alla eftersträfvade riktning, som i regeringsformen finnes angifven så, att »Konungen skall ingens samvete tvinga eller tvinga låta».

Nu har regeringen vid detta lagförslags utarbetande tagit hänsyn äfven därtill, att det öfvervägande flertalet af vårt lands innebyggare sannolikt ännu vill gifva religiös helgd åt sitt äktenskap, och regeringen har därför föreslagit, att kyrklig vigsel skall få äga rum med afseende å personer, tillhörande svenska statskyrkan. Detta anser också jag i likhet med utskottet vara riktigt, så att samvetsfrihet äfven därutinnan må råda. Utskottet har emellertid ansett, att man borde kunna gå längre, och ansett, att man icke borde beröfva de frireligiösa den rätt, som äfven de tillförene haft att afsluta sina äktenskap med vigsel. Och därför har man gjort ett tillägg i denna riktning.

Men det är äfven i ett annat hänseende, som utskottet ansett, att man bör ta ännu ett steg framåt mot det fulla förverkligandet af grundsatsen om samvetsfrihet, och det har varit just med hänsyn till prästerna. Det har upplysts inom utskottet — liksom det ock framgår af handlingarna —, att det allra största, öfvervägande antalet präster icke hysa samvetsbetänkligheter i det fall, hvarom här är fråga, men på samma gång har det vitsordats, att det finnes präster, som hafva dylika samvetsbetänkligheter. Vi få icke sätta oss till domare öfver dem, utan vi måste taga hänsyn äfven till deras uppfattning, om vi också icke anse den riktig. Och ha de verkligen samvetsbetänkligheter, som de grunda på bibelställen, som äfven finnas anförda i utskottets betänkande, får man säga, att man har en viss skyldighet att ta hänsyn äfven till dem. Utskottet har också ansett, att, om man tillgodoser detta kraf, däri icke föreligger något åsidosättande af statens intresse. Förut har man icke kunnat behjärta detta kraf från prästernas sida af den anledningen, att om de då nekat vigsel, synnerligen stora olägenheter skulle ha uppstått för kontrahenterna. Nu uppstår ingen annan olägenhet, äfven om alla präster skulle neka vigsel, än den, att kontrahenterna i dessa fall få afsluta äktenskapet inför borgerlig myndighet, och detta kan icke betraktas såsom något straff, när i alla fall stor del af rikets innebyggare kommer att afsluta sitt äktenskap på det sättet. Och

när vi vägt skälen för och emot mot hvarandra, hafva vi ansett att det är allra riktigast att ta hänsyn äfven till prästernas samvetsbetänkligheter. På grund af dessa ömmande omständigheter ha vi velat föreslå denna lydelse af paragrafen.

När man skall gå till afgörande af denna fråga, bör man äfven taga hänsyn till faktiska förhållanden, som råda. Om kammaren antager utskottets förslag som sitt beslut, så är denna lag bringad i hamn, och det är verkligen en lag, som är af ytterst stor betydelse för vårt svenska folk, och som länge varit efterlängtd. Om kammaren åter igen stannar vid annat beslut, så kan jag icke säga, huru det kan komma att gå. Jag vill icke framkomma med någon svartmålning, men jag vill likväl framhålla, huru ytterligt svårt det är att, sedan Första Kammaren fattat annat beslut, åstadkomma en sammanjämkning. När det är en punkt, hvarom kammarna fattat skiljaktiga beslut, är det troligt, att den ena eller andra kammaren måste uppmanas att frånträda sitt beslut, och huru svårt detta är, det veta herrarna. Jag har således mycket stora farhågor för huru det skulle gå med lagförslaget, om beslutet här i denna punkt kommer att gå i annan riktning, än utskottet hemställt. Därtill kommer, att äfven om lagen skulle komma att här af Riksdagen antagas utan detta tillägg, så finnes det ingen säkerhet för att icke i sista stund det hela kan komma att stranda på kyrkomötets beslut. Då blir det återigen ytterligare uppskof med ytterligare strider, och man vet icke, huru många år man kan komma att få vänta på denna mycket eftersträfvade lag, som, efter hvad jag tror, skulle vara för landet till mycket gagn och nytta.

Af dessa skäl ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herrar *Anderson* i Hasselbol, *Ström*, *Forsberg*, *Ersson*, *Lundblad*, *Johansson* i Rönna, *Hammarström*, *Mallmin*, *Ericsson* i Alberga, *Bengtsson* i Häradsköp, *Enander*, *Thavenius* och *Söderberg* i Hobborn instämde häruti.

Herr Staaff: Herr talman, mina herrar! Jag får uppriktigt säga, att jag i denna sak har tvekat och begrundat ganska mycket, innan jag kunnat fatta min slutliga ståndpunkt. Men efter mycken tvekan och mycket begrundande har jag kommit till en efter min öfvertygelse riktig uppfattning i denna sak, och jag skall nu försöka att framställa denna min uppfattning och angifva skälen för densamma.

Då jag först tager i betraktande frågan om prästernas samvetsbetänkligheter och den samvetsnöd, som skulle kunna uppkomma på grund af vissa bibelställen, så framställer sig denna sak för mig helt annorlunda än den kanske gör för många här i kammaren. Min uppfattning är, att Mästarens egna ord i bibeln böra tolkas, icke efter bokstafven utan efter andan och i viss mån

*Angående
lag om
äktenskaps
ingående.*
(Forts.)

Angående
lag om
äktenskaps
ingående.
(Forts.

äfven med hänsyn till de tidsomständigheter, under hvilka de sades. Nu är det ju så, att de tidsförhållanden, under hvilka de anförda orden sades, utmärkte sig för en alldeles oerhörd löshet i de äktenskapliga förbindelserna i det land, där orden fälldes. Skilsmässa tillgick icke på det sätt, hvarpå den tillgår i den nyare tiden och i vårt land, nämligen efter myndigheternas pröfning och genom myndigheternas beslut, utan den tillgick på det enkla sättet, att mannen skilde sig från sin hustru och gaf henne någon slags laglig handling men utan någon myndighets bedömande. Jag menar, att man icke kan fränse, att dessa omständigheter kunna hafva inverkat på själfva yttrandenas form. Man får för öfrigt ej heller fränse, att de yttranden af Mästaren, som bibeln återgifver, ju hafva genomgått traditionen och att många af dem icke kunna sägas vara uti en absolut säker form fastställda, såsom de verkligen blifvit sagda.

Jag vill således säga, att för mig framstå vissa prästers samvetsbetänkligheter icke såsom följd af en intelligent och högre uppfattning af bibeltolkningen, utan tvärtom såsom följd af en mindre intelligent, ehuru jag naturligtvis icke bestrider, att de kunna äga ett etiskt värde. Nu är det emellertid så, att, ifall man skulle medgifva samvetsfrihet blott då man själf kunde sätta sig in i och i någon mån gilla de samvetsbetänkligheter, som framträda hos vissa personer eller grupper, fruktar jag för att icke mycken samvetsfrihet skulle existera här i världen. Toleransen hvilat alldeles gifvet på den basis, att jag måste erkänna, att en annan människa, äfven om jag ingalunda kan gilla eller ens fullt sätta mig in i hennes uppfattning, likväl kan hafva rätt att med denna sin uppfattning stå för sig och slippa att tryckas in under något främmande ok. Jag står också för min del med själ och hjärta på den åsikten, att samvetsfrihet för medborgare är ett stort mål, som staten bör i möjligaste måtto eftersträfvat. Men jag kan icke gå så långt, att den enskilda samvetsfriheten skulle vara ett absolut mått och rättesnöre för huru staten bör inrätta sig. Det gäller sålunda i hvarje sådant fall, då ett kraf på samvetsfrihet framställes, att undersöka, om vi kunna ur andra synpunkter, om vi kunna ur statens synpunkt och ur dess omvårdnad i öfrigt om sina samhällsmedlemmar godkänna det eller icke. Jag tror, att saken i detta fall ligger så, att man icke kan och bör gifva efter för detta kraf, och jag skall redogöra för skälen därtill.

Det är för det första gifvet, att det är ett statsintresse, att såsom hittills det skall uti jämförelsevis små distrikt finnas en vigsselförrättare, så att kontrahenterna hafva tillfälle att erhålla vigsel, när de önska. Det är ju också gifvet, att i många delar af vårt land kommer äfven för de personer, som höra till detta föreslagna undantag, sådant tillfälle att finnas, ifall undantaget skulle blifva lag. Men uti de mindre bebodda trakterna i vårt land, där kommunikationerna äro ganska svåra, fruktar jag för

att det ovillkorligen kan komma att inträffa, att sådana kontrahenter, hvarom här är fråga och hvilka mötas af ett afvisande från prästens sida, icke kunna på långliga tider komma att erhålla någon vigsel. Följden häraf är väl lätt att inse, nämligen att staten själf genom sitt medgifvande i detta fall indirekt kommer att uppmuntra till sammanflyttningar och lösliga eller åtminstone olegaliserade förbindelser, hvilket icke lärer kunna vara något önskvärdt. Och det lärer icke vara obefogadt, om staten af sina ämbetsmän begär, att de icke genom sitt kraf på samvetsfrihet fordra, att staten skall åsidosätta sitt kraf på borgerlig ordning. Jag kan ej heller förbise, att denna samvetsfrihet skulle gifvas på det sättet, att den efter subjektivt godtycke hos prästerna kunde transformeras till en utöfning af kärlekslöshet mot människor, som icke hafva något annat fel än att de varit olyckliga i sitt föregående äktenskap.

Den talare, som för en stund sedan hade ordet, framställde ett exempel. Om en man på allt sätt betett sig illa mot sin hustru, så att denna hustru funnit sig tvungen att efter många strider och slitningar begära skilsmässa, hvilket hon gör på det sättet, att hon far utomlands, s. k. egenvilligt öfvergifvande, och mannen sedermera kommer och begär att få vigas måhända med den, med hvilken han gjort äktenskapsbrott, så menade denne talare, att då måste det vara något oerhördt ovärdigt, att prästen skulle vara skyldig att förrätta sådan vigsel. Men jag vill bedja honom att äfven taga den andra sidan i betraktande. Detta föreslagna undantag bemyndigar prästen att vägra äfven den stackars misshandlade maken vigsel; det skola vi icke glömma, och det är gifvet, att en åsikt, som hvilar på en bestämd dogmatisk uppfattning, nog icke har så lätt, som herr Pehrsson i Österby menar, att forma sig efter det ena eller andra mänskliga förhållandet, ty då vore den icke dogmatisk.

Det må icke förtyckas mig, om jag gentemot herr Pehrssons talande om huru kyrkan måste döma, drifven af själfva kärleksbudet, tillåter mig att upprepa några oförgätliga skaldeord, som också äro skrifna af en präst inom den svenska kyrkan. De lyda så:

»Döm ej strax den vilseförda,
 stolte broder med förakt,
 icke vägde du den börda
 ödet på hans skuldra lagt,
 icke talde du de strider,
 dem han stridde för sin dygd,
 icke vet du, hvad han lider
 af sin ånger, af sin blygd.»

Jag vet visserligen icke, hvilken kredit den gudaingifne skald, som har skrifvit dessa rader, numera har inom den svenska

*Angående
 lag om
 äktenskaps
 ingående.*
 (Forts.)

Angående
lag om
äktenskaps
ingående.
(Forts.)

kyrkan. Jag fruktar för, att den icke är stor, och jag vet knappast, om de ord, som äro skrifna på Östrabo, längre läsas i Österby. Men jag tror, att de som mena, att det är under sådana lärares lägn, som det svenska folket har godt af att låta sin andliga utveckling bestämmas, skola förstå, att just i detta sammanhang Tegnér's ord må hafva sin plats.

Det lär ej heller vara så alldeles visst, att icke en fränskild make, som kommer och begär vigsel af en präst, men afvisas af honom på grund af hans tolkning af bibelordet, kan äga ett hundra gånger frommare hjärta, än hvad denne prästman äger.

Men vidare, mina herrar, hvilka konsekvenser måste detta undantag medföra? Om herrarna läst uppmärksamt hvad utskottets utlåtande innehåller, så kunna herrarna genast se en konsekvens. I statsrådsprotokollet står anfördt: »Sedan 1883 års kyrkomöte i underdånig skrifvelse anhållit om grundlagsenliga åtgärders vidtagande för vinnande af sådan lagbestämmelse, att äktenskap, som person, hvilken själfvilligt och utan att vara föranledd af horsbrött å den andra partens sida vållat ett föregående äktenskaps upplösning, önskade ingå under förra kontrahentens lifstid, icke måtte såsom kristligt äkta förbund utlysas eller med kyrklig vigsel stadfästas» etc.

Där hafva vi den första konsekvensen. Så snart statsmakterna gått in på detta undantag, så kommer det — och detta med logisk nödvändighet, det erkänner jag — att från prästernas sida sägas: skola vi behöfva som kristligt äkta förbund utlysa och lysa Guds välsignelse öfver ett tilltänkt äktenskap mellan tvenne personer, som statsmakterna själfva erkänt, att vi icke skola vara skyldiga att viga? Och då blir det således så, att inför församlingen skola två slags lysningar utfärdas, ett för de äktenskap, som anses heliga af kyrkan, och ett för de äktenskap, som anses oheliga af kyrkan, men som anses berättigade af staten, hvarigenom således prästerna från predikostolen komme att förklara statens lagar oheliga. Det är den första konsekvensen. Men herrarna kunna vara vissa om att den förändring, som man här föreslår oss, är så stor, så ödesdiger i fråga om statens och kyrkans förhållande till hvarandra, att vi på långt när icke kunna öfverskåda, hvad däraf skulle följa. Jag instämmer till fullo med herr justitieministern, då han sade oss, att hittills har den principen rådt här i landet, att statens ämbetsmän äro skyldiga att lyda statens lagar och att de icke få begära några undantag på grund af sin subjektiva uppfattning. Och detta gäller ovillkorligen på det civila området. Jag frågar i förbigående: Om vi tänka oss, att, såsom så ofta är fallet, en domare i våra dagar, som är en absolut motståndare till dödsstraffets tillämpande, ställes inför den nödvändigheten att efter lag och efter sin domareed döma till dödsstraff, tro icke herrarne då, att hans samvetsnöd är svårare än dessa prästmäns, som det här talas om? Om den

subjektiva friheten nu skall medgifvas prästerna i detta fall, hur oändligt svårt blir det ej att inskränka den just till hvad här är fråga om! Det heter principiis obsta, och här måste det gälla framför allt att »stå emot begynnelserna», nämligen till farliga afsteg från god borgerlig ordning, och stå fast vid rätta principer. Dessa principer äro viktiga, nämligen att staten skall ha hand öfver hvad kyrkans ämbetsmän skola göra likaväl som öfver hvad de civila ämbetsmännen och domarne skola göra.

Här har talats om de värnpliktiges samvetsnöd, och om att det för personer — och jag hör till dem — som ömmat för sådana värnpliktige, skulle vara en motsägelse att nu icke också medgifva denna äskade frihet för prästerna. Ja, mina herrar, jag är kanske ej alldeles obenägen att för min del tänka på en sådan utväg jämväl för prästerna, som man tänkt sig i fråga om de värnpliktige. Observera, att det skulle försiggå en undersökning om hvarje individs uppriktighet, då han begär att blifva befriad från sin värnplikt och få på annat sätt fullgöra den. Vilja prästerna verkligen komma in med vittnesgilla mäns intyg, som bekäfta att det är samvetsnöd och icke är så — som jag befarar, att det kan på vissa håll bli — att kyrkans öfverste män sammanlutit sig och påtryckt sin prägel på de underordnade, så att det ej är en rätt samvetsnöd utan i själfva verket mera en befodringsnöd, som ligger under, ja, då skulle det kunna vara en annan sak. Vill man ställa det så, att hvarje särskild präst, som förmenar sig lida af sådana betänkligheter, får komma till Kungl. Maj:t och framlägga sina betänkligheter och anföra den utredning han kan göra, och Kungl. Maj:t då finner, att i den trakten prästen tillhör det ej är några betänkligheter att medge det, därför att det finnes vigselförrättare på nära håll, då skulle det kunna vara en annan sak. Då skulle man kunna medgifva, att det i sådana särskilda fall ej funnes några af de farliga konsekvenser, som jag här antydt.

Denna fråga — sådant som nu det föreslagna undantaget lyder — är en mycket mycket större fråga, än hvad många här anse. Det är en fråga, huruvida den svenska kyrkan skall vara en stats- och folkkyrka i luthersk mening eller, om den skall vara en prästkyrka med egen makt och egna bud i en mening, som närmar sig den katolska. — Jag för min anser, att statskyrkan skall vara och förbli det förre; jag anser, att den skall utveckla sig under statens vård och lyda statens lagar.

Jag anhåller således, herr talman, att få yrka bifall till den föreslagna paragrafen med den utslutning, som af reservanten, herr Lindhagen, påyrkats.

Med herr Staaff förenade sig herrar *Palme, Hörnstén, Sundström, Centerwall, Camitz, Johansson* i Öja, *Fürst, Moll, Wijk, Larsson* i Göteborg, *Röing, Wallentin, Berg* i Göteborg, *Jeansson*

*Angående
lag om
äktenskaps
ingående.*
(Forts.)

Angående i Kalmar, Wallis, Ericsson i Vallsta, Andersson i Västra Nöbbelag om äktenskaps löf, Eriksson i Bäck och Thylander. ingående.

(Forts.)

Herr Rydén: Jag skulle ej kommit att yttra mig i denna fråga, därest jag ej nyss fått bevittna ett anförande, som i fariséisk tolkning eller rättare förtydning af sanningen var af den art, att det fyllde mig med harm. Då jag begärt ordet här, skall jag först ägna några ord åt den principiella och den praktiska sidan af denna sak. Den *principiella* sidan af saken är för mig afgjord genom ett uttalande, som förekom vid 1903 års kyrkomöte af dess kyrkolagsutskott, i hvilket framhölls, att det var principiellt oriktigt, att det äktenskap, staten förklarar lagligt och tillåtet, skulle af enskilda prästmän förklaras som mindervärdigt. Beträffande den *praktiska* sidan af denna sak, tillåter jag mig göra det antagandet, att det ej skall möta några svårigheter för »samvetsömma» präster att genom en enkel vädjan till kontrahenterna få dem att vända sig till en annan vigselförrättare. Han behöfver ju i detta fallet oftast blott vända sig till en prästerlig kamrat för att få denne att förrätta vigseln.

Jag har ju emellertid helt naturligt ej kunnat ställa mig okänslig inför de rop, som här höjts på samvetsfrihet. För min del hyser jag en mycket stark känsla för dessa kraf, hvarhelst de framträda. Jag skall uppriktigt bekänna, att jag i första ögonblicket kände mig tilltalad af denna motion, då jag trodde den peka på ett samvetsfrihetens kraf. Men under den diskussion om denna sak, som förekommit, — och jag vill medge det, ej minst under den debatt, som i Första Kammaren fördes öfver denna fråga, i hvilken yttrade sig framför allt två inom svenska kyrkan mycket framskjutna män — har det stått för mig allt klarare, att det innerst ej var en fråga om samvetsfrihet utan en fråga om *makt*.

För min del vill jag uttala ett par sanningens ord till den prästman, som nyss från denna plats yttrade sig. Herr Pehrsson i Österby skall tvifvelsutän, om han har historiskt sinne, nödgas ge mig rätt, när jag säger, att i hela historien finns ingen makt, som så trampat samvetsfriheten under fötterna, som kyrkan och prästerna. De ha fyllt fängelserna med samvetsfrihetens förkämpar, pinat dem, bränt dem och strött deras aska för vindarna, därför att de ej underkastat sig det våldförande på den fria tanken, kyrkan velat ålägga dem. Med dessa historiska vittnesbörd för ögonen kan jag ej finna de toner fullt äkta, som komma från prästernas sida med begäran om samvetsfrihet.

Det är för öfrigt, mina herrar, en stor skillnad mellan den ställning, prästen har i detta fall som statens ämbetsman, och den, som den enskilde medborgaren har. Den senare har ej genom fritt val ställts i lydheidsförhållande till vissa landets lagar, men

prästen har frivilligt valt sin ställning som ämbetsman med full vetskap om de plikter, som han därmed påtager sig.

Jag skall till slut be att få uppta herr Pehrssons i Österby exempel om Mästaren och äktenskapsbryterskan. För mig står det klart, att hans tolkning är stridande åtminstone mot etiska, men som jag tror äfven mot kristliga bud och kristlig sanning. Situationen är följande. Omkring Mästaren står en grupp fariséer, som vill komma en stackars olycklig kvinna till lifs. Mästaren afvänder detta, som vi alla känna, och när den fariséiska gruppen af ren skamkänsla anser sig ej kunna döma den olyckliga, är det som Mästaren uttalar de genom alla tider, som jag hoppas, sant mänskliga orden: »Ej heller dömer jag dig». Såvidt jag kan finna, är det i detta fall vi, som vilja förverkliga kärlekens bud genom att motsätta oss, att någon gifves rätt att likt fariséerna döma den olyckliga.

Jag skall sluta mitt anförande, herr talman, utan att framställa något yrkande. Jag gör icke något sådant af det skälet, att jag är rädd för att denna lag skall komma att falla, om kamrarna fatta olika beslut. Det är möjligt, att ej någon sammanjämkning kan äga rum, och då blir af denna lagstiftning intet. Hur bittert man än känner det, om här i dag skall lämnas en hand åt den rena maktlystnaden från prästernas sida, ställer jag dock högre den vinsten, att på detta sätt beredes samvetsömma medborgare tillfälle att erhålla borgerligt äktenskap under förhållanden, som nu ej finnas. Jag har, herr talman, personlig erfarenhet af hvilka stora svårigheter och uppoffringar, som resa sig, då en människa, som tillhör statskyrkan till följd af tvång, och som ej vill blifva beröfvad medborgerliga rättigheter, önskar genom en borgerlig akt afsluta sitt äktenskap. Då jag är rädd, att man här kan komma att kasta ut barnet med badvattnet, vill jag, herr talman, för det närvarande ej framställa något yrkande.

Herr Johansson i Jönköping: Herr talman! Jag vill börja med att ge till känna, att jag begärt ordet i anledning af herr Pehrssons i Österby anförande, emedan jag fann mig föranlåten att, ehuru jag instämt i hans motion, likväl taga afstånd från det speciellt prästerliga resonemang, som här af honom förts. Jag kan icke följa honom i detta. Men å andra sidan måste jag ock säga, att jag icke heller kunnat följa den speciellt juridiska tankegång, som af andra talare från denna plats i förevarande fråga häfdats. Det är också påfallande, att ehuru herr Lindhagen och herr Staaff med så stort eftertryck uppträdt mot den bestämmelse, hvarom här närmast är tal, de dock på samma gång nödgats säga, den ene att han endast med stor tvekan intager sin negativa ståndpunkt, och den andra att det kostat honom långt öfvervägande, innan han kunnat fatta sin position i ärendet. Den siste ärade talaren slutade med att icke göra något yrkande i

*Angående
lag om
äktenskaps
ingående.*
(Forts.)

*Angående
lag om
äktenskaps
ingående.*
(Forts)

frågan. Detta allt visar, mina herrar, att det finns starka skäl äfven på den andra sidan, fastän dessa skäl icke i nyssnämnda talares anförande kommit till synes. Jag skall be att få göra mig till tolk för dessa skäl, de praktiska skälen i frågan, som dock för oss enligt min uppfattning böra vara afgörande.

Det är nämligen så, att genom det lagförslag, som här föreligger, tages ett stort steg framåt på äktenskapslagstiftningens område. Hittills har det varit så, att kontrahenter, som tillhört statskyrkan, icke kunnat ingå äktenskap utan stort besvär, om de icke velat underkasta sig kyrklig vigsel. Den föreliggande lagstiftningen bryter mot denna enligt min uppfattning ohållbara lagstiftning, i det att den gör civiläktenskapet, den civila formen för äktenskaps ingående, till den — såsom herr justitieministern yttrade — principala och normala, för alla tillgängliga och användbara formen för äktenskaps ingående, och detta, mina herrar, är ett så stort framsteg, att vi icke böra taga på oss ansvaret att förkasta ett lagförslag med ett sådant innehåll. Jag är för min del anhängare af det obligatoriska civiläktenskapet, och jag skulle önska, att man nu tagit steget fullt ut och infört detta. Då emellertid en sådan åtgärd icke för närvarande torde kunna genomföras, anser jag, att man åtminstone bör taga det steg, som nu föreslås och som gör den civila formen för äktenskaps ingående för alla tillgänglig och för alla användbar.

Från min synpunkt ter sig den kyrkliga vigseln såsom en form för äktenskapets ingående, hvilken — utom det som är konstitutivt i en dylik akt och som är angifvet i den paragraf af lagförslaget, där det heter, att giftermålsförrättaren skall affordra kontrahenterna deras frivilliga ja och samtycke, hvarefter han förklarar äktenskapet ingånget — innehåller åtskilligt annat såsom kyrkliga ceremonier och böner. Jag menar, att från borgerlig synpunkt, från samhällets sida böra icke uppställas kraf på någonting annat än det, som är för giftermålsakten konstitutivt och nödvändigt. Vilja sedan kontrahenterna ha något annat och mera än detta, så bör det vara en fullt frivillig sak. Det kan ju hända, att vissa kontrahenter vilja ha ett litet vackert tal också vid akten, men icke bör staten ålägga giftermålsförrättaren att hålla ett sådant tal: det bör vara kontrahenternas och vigselförrättarens ensak. På sådant sätt betraktar jag den kyrkliga vigseln. Den innehåller vissa moment, som böra finnas för att äktenskapet skall vara giltigt från samhällets synpunkt, men det som är därutöfver bör icke vara beroende på något tvång. Från denna synpunkt böra vid en fortsatt utveckling de kyrkliga momenten i giftermålsakten samtliga bli fullkomligt frivilliga både från kontrahenternas och vigselförrättarens synpunkt, och jag kan icke neka till, att vid en sådan uppfattning ter sig herr Pehrssons i Österby motion som ett steg i den rätta riktningen, ty den utvidgar frivillighetens område.

Jag vill icke underkänna de skäl, som herrar Lindhagen och Staaff anfört. Dessa skäl hafva sin betydelse från rent juridisk synpunkt, men de ha själfva erkänt, att det är ett obetydligt fåtal fall, som träffas af bestämmelsen i fråga, och då menar jag, att man godt kan se bort från dessa fall och fästa sig vid det stora, som dock vinnes genom detta lagförslag, nämligen att vi få den civila formen för äktenskaps ingående införd i landet och betecknad som den normala och principala. Om bristfälligheter skulle vidlåda denna lag i öfrigt, så kan man tillåta sig att se bort från dem för det, som i hufvudsak vinnes. Med hänsyn därtill och med hänsyn till den fara vi löpa att icke få någon ting, ifall vi icke godkänna lagförslaget, sådant det föreligger, skall jag tillåta mig, herr talman, att förorda bifall till utskottets förslag.

*Angående
lag om
äktenskaps
ingående.
(Forts.)*

Herr Kronlund: Efter hvad som yttrats här af föregående talare, skall jag icke upptaga tiden länge utan ber endast att få säga några ord.

Jag ber då först att få ta fasta på hvad den föregående talaren yttrade därom, att här icke förekomma starka skäl mot denna lagändring, och han sade särskildt, att från juridisk synpunkt icke anförts några viktiga skäl. Jag har tvärtom förgäfvat i lagutskottets utlåtande funnit några starka skäl, som talat för bifall till motionen. Jag har af hvad både herr Pehrsson i Österby och den siste talaren yttrat fått klart för mig, att statskyrkans prästerskap vill vindicera åt sig den omstridda rättigheten mot att gå med på civiläktenskapet. Det är en eftergift åt prästerna, mina herrar, som man alls icke kan bagatellisera. Lagstiftaren reser en dualism mellan statens lag och kyrkans lag. Lagstiftaren medger å ena sidan den svenske medborgaren att välja mellan civiläktenskap och kyrklig vigsel, och å andra sidan tillåter lagstiftaren prästen att i vissa fall undandraga den svenske medborgaren denna rätt, när han med stöd af den borgerliga lagen kommer och fordrar detta. Prästmannen äger rätt att säga till två kontrahenter, som komma till honom och begära få kyrklig vigsel: nej, ert tillänkta äktenskap är en förargelse för kyrkan, vi vilja och kunna icke gifva er kyrkans välsignelse. Han äger denna rätt utan att dessa kontrahenter kunna opponera sig mot detta domfällande, utan att de kunna få dess motivering granskad och, om den möjligen befinnes oriktig, upphäfd. Då säger den förste talaren: de få gå till en annan präst. Ja, mina herrar, det är sant. Men är det icke en rättskränkning, som tillfogas kontrahenterna, när de på grund af gällande lag komma för att få sin rätt, att prästmannen kan säga till dem: jag anser detta äktenskap vara ett brott — när det ur den gällande borgerliga lagens synpunkt karakteriseras som lagligt äktenskap?

Herr Pehrsson i Österby säger vidare, att, om nu denna

*Angående
lag om
äktenskaps
ingående.
(Forts.)*

kyrkas tjänare finner sådan samvetsnöd förekomma, så att han icke kan förrätta denna vigsel, han tvingas att taga afsked, och han och hans barn komma på bar backe. Jag vill då säga, att prästmannen, när han inviges till ämbetet, bör ha fullt klart för sig sina ämbetsplikter; kan han icke med godt samvete fylla dem, så får han välja en annan bana. För resten är det i detta särskilda fall, som herr Pehrsson i Österby åberopat, dock en stor öfverdrift, när man säger, att prästen skulle nödgas taga afsked och med barn och hustru komma på bar backe. Han har dock den enkla utvägen att begära tjänstledighet på en dag från sitt ämbete för att låta en annan präst, som icke finner sig hindrad af samvetsbetänkligheter, verkställa denna vigsel.

Det är vidare en annan sak, som också är berörd af föregående talare. Lagstiftaren fastslår och framhåller, att det finns två slag af samvetsfrihet och två slag af samvetsömhet. Det ena slaget gäller för kyrkans tjänare och det andra gäller för andra människor. Man kan tänka sig, som herr Staaff redan påpekat, att när en civil ämbetsman skulle fullborda borgerlig vigsel, han hade lika stora betänkligheter som prästen, och att han också åberopade samma skäl därför som prästen. Likaväl kan en ämbetsman i andra fall finna sig förhindrad att fullgöra sin plikt. Hvilka konsekvenser blefve det icke, om dessa statstjänare, dessa statsämbetsmän, skulle under åberopande af samvetsbetänkligheter och samvetsömhet kunna undandraga sig sin plikt! Det blefve anarki och ingenting annat. Kyrkans tjänare vilja nog icke gå med på att fullfölja dessa konsekvenser. Det är och förblir enligt min uppfattning en bokstafskristendom, som går igenom detta. Man kan icke, som herr Pehrsson i Österby sökt göra, förringa de skäl, som herr Staaff anfört. Kärlek, förlåtelse och fördragsamhet bilda grundvalen för vår kyrka och dess handlingssätt, och jag letar efter uttryck för detta i de fordringar, som herr Pehrsson i Österby uppställt. Jag är icke någon beundrare af den svenska statskyrkan i dess nuvarande form med dess bokstafskristendom och dess förstelnade ritualer, dogmer och bekännelseskriter, och jag vill icke under några omständigheter vara med om en eftergift, som kan se ut som ett godkännande af denna bokstafskristendom och intolerans, som djupast sedt ligger i omstridda förslaget. Jag yrkar därför bifall till herr Lindhagens med flere reservation.

Herr Byström: Herr talman, mina herrar! Samvetsfrihet är en sak, som jag städse, så godt jag kunnat, sökt främja äfven här i Riksdagen. Jag har mycket respekt för den, äfven när den kommer fram i ett sådant sammanhang som detta, där det särskildt gäller prästerna. Jag vill nämligen, att man skall följa den gamle, store landshöfding Bergströms mening, då han sade om religionsfriheten att, skall man gifva religionsfrihet, så skall man gifva den i fullt och ymnigt mått. På samma sätt ville jag

säga med hänsyn till den samvetsfrihet, hvarom nu är fråga: skall man gifva den, bör man gifva den fullt och i ymnigt mått.

Jag har emellertid, då lagutskottet lämnat mig tillfälle att deltaga i detta ärendes behandling, likväl icke i förstone varit villig att biträda den mening, hvartill lagutskottets majoritet kommit i detta punkt. Jag tänkte ursprungligen att gifva denna min mening tillkänna i en reversation. Men då det framhölls, att detta skulle i sin mån kunna äfventyra andra stora och goda synpunkter, som förekomma i detta lagförslag, ansåg jag mig böra afstå från att reservationsvis gifva uttryck åt denna speciella mening. Jag hade nämligen önskat, att alla dessa fall, hvarom nu är fråga, utan undantag hänvisats till borgerlig myndighet. Då hade prästerna sluppit valet och kvalet i det här stycket. Men det ville hvarken präster eller andra i lagutskottet, och då jag var ensam om denna mening, så har jag icke velat urgera den hvarken inom utskottet eller i kammaren. Jag har dock nu velat omnämna denna utväg att lösa frågan. Det förefaller mig emellertid egendomligt, att t. ex. icke prästerna kunna eller vilja gå med på detta, då lagförslaget och äfven den mening, som den ärade motionären framställt, också för prästerna måste vara ett tveeggadt svärd. Saken har två sidor, det kan ej förnekas.

*Angående
lag om
äktenskaps
ingående.*

(Forts.)

Det har framhållits, att det skulle vara olämpligt och ofta obekvämt för dessa fränskilda att, om de vägrats rätt till kyrklig vigsel, gå till borgerlig myndighet. Jag vill då erinra om att det finnes en hel del andra kategorier af medborgare, som utslutande äro hänvisade till borgerlig myndighet för sitt äktenskaps ingående. Dit höra alla odöpta, alla okonfirmerade och alla, som vilja ingå äktenskap, men där nupturienterna äro af skilda samfund. Det kan ju ej vara större svårigheter för dessa fränskilda än för de nu nämnda kategorierna att blifva hänvisade till borgerlig myndighet. Men, som sagdt, den meningen vann intet understöd i utskottet och torde icke heller vinna understöd här i kammaren. Jag har blott velat omnämna detta.

Jag skulle vidare vilja säga, att jag tycker, att reservantens framställning är mildare och mera tilltalande än den framställning, den ärade motionären gjort i kammaren i dag. Jag tror icke, att reservanten förtjänat den stränga räfst, som motionären hållit med honom. Det finns mycket olika tolkningar öfver Matt. 5: 32, Matt. 19: 9 såväl som öfver 1 Kor. 7: 10. Då jag åhörde debatten i Första Kammaren i denna fråga, fick jag den uppfattningen, att biskop Billing hade sådana åsikter, att han och herr Lindhagen stå i denna fråga nästan på samma ståndpunkt. Om så är, att denne senare kan vara stödd eller försvarad äfven af biskop Billing rörande denna sak, så behöfver han icke anse sig ensam om sin uppfattning, och i alla fall finnes det sådana teologer, som ha en liberalare tolkning af dessa bibelställen. Men

*Angående
lag om
äktenskaps
ingående.*
(Forts.)

då det finnes andra, som ha en strängare uppfattning eller tolkning, och hvilkas samveten man icke vill tvinga, så är det klart, att det bör finnas, om jag så må säga, utvägar för »att ingens samvete tvinga eller tvinga låta».

Jag har därför ansett, att det skulle vara bäst att gå med på utskottets förslag i detta stycke, då jag, såsom jag redan sagt, icke vill äfventyra förslaget och fruktar, att om kamrarna stanna i olika beslut, det kan bli svårt att få någon sammanjämkning till stånd. Vi ha ju för öfrigt att räkna icke blott med sammanjämkningen utan ock, såsom det framhållits, äfven med kyrkomötet. Det senare skall ju höras äfven öfver detta lagförslag. Jag tror därför, att klokheten bjuder, att kammaren bifaller denna paragraf, sådan den nu är af utskottet affattad.

Jag respekterar mycket de anföranden, som hållits å den motsatta sidan i förhållande till motionären. De ha innehållit en hel del intressanta och mycket öfvertygande synpunkter. Detta gäller såväl herr justitieministern som en del andra talare, däribland herr Lindhagen och herr Staaft. Den senare framhöll med synnerlig kraft sin mening. Mot hans slutkläm skulle jag vilja göra en liten invändning. Han uttalade sig om statskyrkosystemet och framhöll såsom sin mening, att statskyrka skola vi ha och statskyrkan skall underordna sig statens lagar. Jag skulle vilja forma det på något annat sätt. Egentligen böra icke statens lagar råda öfver kyrkan, utan kyrkan borde få råda så mycket som möjligt öfver sig själf. Det är statskyrkosystemet, som åstadkommit en del oegentligheter. Min mening är i motsats till den nämnde talarens, att det mål, man skall sträfva efter, är: »en fri kyrka i en fri stat».

Herr Jansson i Djursätra: Herr talman, mina herrar! Jag skall be att här särskildt få påpeka ett par synpunkter, som jag inte har kunnat finna, att motionären beaktat eller vidrört. Jag vill då till en början framhålla, att de personer, som prästen enligt denna lag kunde neka vigsel, dock förut enligt gällande lagstiftning och efter domstolarnas noggranna pröfning förklarats berättigade att erhålla äktenskapsskillnad. Kyrkan har också för sin del gillat denna dom och genom skiljobref förklarar det förra äktenskapet upplöst. Man måste sålunda erkänna, att, vid tillämpningen af rättsreglerna för dylika mål, de borgerliga och kyrkliga myndigheterna varit fullt ense. Vidare anser jag för min del, att vid bedömandet af denna fråga bör ihågkommas, att kontrahenterna tillhöra kyrkan likaväl som prästen, att prästen för dem utfärdar den officiella ämbetsakt, som kallas lysning till äktenskap, att han därefter tre gånger i församlingens kyrka högtidligt förklarar det tillämnade äktenskapet som ett kristligt äkta förbund, och att samme präst från själfva altaret, måhända iförd mässkrud, enligt den allmänna kyrkobönens lydelse nedkallat

Guds särskilda välsignelse just öfver dessa kontrahenter. Mina herrar, kan det under sådana förhållanden och sedan prästen sålunda förberedt äktenskapet samt så att säga fört dessa människor som brudpar ända fram till altaret, vara i öfverensstämmelse med billighet och rättvisa, att han då utan vidare vägrar dessa kontrahenter vigsel? För min del tror jag det icke.

Nu återoppar motionären som särskildt skäl för prästens samvetsömhet i detta fall följande, som står att läsa på sidan 12 i lagutskottets utlåtande: »I vissa fall är det afgjort ett rent gyckelspel, förnedrande och motbjudande icke blott för vigselför rättaren utan för hvarje sedligt och religiöst kännande människa, då öfver vissa af fränskilda ingångna förbindelser uttalas, att »äktenskapet är ett heligt förbund, som efter godtycke af människor icke kan upplösas». Ja, det kan ju så vara, men jag skulle vilja fråga, om det kan påstås, att ett äktenskap, sedan våra borgerliga och kyrkliga myndigheter efter noggrann pröfning funnit, att det bör upplösas och sedan de kyrkliga myndigheterna meddelat skiljobref, är efter *godtycke* upplöst? Jag kan icke så anse det. Sedan fortsätter motionären ytterligare på samma stycke: »Och med tanken på hvad som föregått ljuda som en upprörande parodi orden: 'förgäten aldrig, att edert äktenskapsförbund är oryggligt'». Ja, det är ju sant, de här kontrahenterna, någondera af dem eller kanske båda ha förut lefvat i äktenskap men fått detsamma upplöst. Det kan sålunda vara andra gången, som de gifva sig, men jag kan icke förstå, hvarför prästen eller kyrkan eller samhället eller kontrahenterna själfva kunna taga skada af, att de ytterligare af prästen få höra en varning mot att lättsinnigt bryta sitt nu ingångna äktenskap. Skulle några människor behöfva varnas för ett lättsinnigt brytande af sitt förbund, så vore det väl dessa, som nu komma till prästen för att ingå nytt äktenskap.

Jag vill för öfrigt erinra därom, att just dessa personer, som den samvetsömme prästen på detta sätt skulle kunna behandla, torde båda tillhöra prästens egen församling, inom hvilken församling de måhända äro ansedda såsom »fullmogna» kristna. Prästen kan då icke vägra dem den heliga akten nattvarden, men när det nu gäller att fullborda äktenskapet, då skulle han utan uppgifvet skäl kunna säga: det behagar mig inte, jag vill inte viga er. Jag kan för min del icke inse, att det finnes konsekvens i dessa samvetsbetänkligheter. Detta hade motionärerna antagligen icke *velat* påpeka, och det har icke heller förut nämnts något därom i debatten, men jag anser, herr talman, att hvad jag nu yttrat åtminstone borde få inflyta i dagens protokoll.

Nu har här förut under debatten med skäl framhållits, att om Riksdagen för sin del bifaller en sådan lagstiftning, som här är ifrågasatt, så skulle rättvisa och billighet kräfva, att jämväl

Angående
lag om
äktenskaps
ingående.
(Forts.)

borgmästare, kronofogdar eller magistratspersoner, som enligt denna lag hafva att förrätta vigsel eller, såsom det heter, stadfästa äktenskap, äfven böra åtnjuta samma frihet som prästerna — men då har herr Pehrsson i Österby sagt, att sådana ämbetsmän icke kunna åberopa samvetsbetänkligheter, enär de icke skola meddela någon religiös välsignelse öfver de äktenskap, som de afsluta, men det måste prästen göra. Jag vill dock hemställa till motionären, om det är svårare för prästen att nedkalla välsignelse vid vigseln än att nedkalla Guds *särskilda* välsignelse öfver brudparet från altaret vid lysningen?

För öfrigt, när det gäller våra andra ämbets- och tjänstemän, som enligt lagen skulle vara befogade och skyldiga att afsluta äktenskap, måste man väl medgifva, att de allmänt äro kända som samvetsgranna, hederliga och plikttrogna, och att vi ingalunda kunna vara med om att anse dem såsom publikaner och syndare framför prästerna, men de skulle dock under inga omständigheter ha rättighet att förebära några samvetsbetänkligheter.

Detta finner jag för min del leda till en ond åtskillnad, och jag ber därför att äfven af denna anledning få yrka bifall till herr Lindhagens reservation.

Herr Carlsson i Malmberget: Herr talman, mina herrar! Den debatt, som hittills förts i denna fråga, är en konsekvens af den halfhetsprincip, som tagit sig uttryck i den kungl. propositionen med afseende på den nya äktenskapslagstiftningen. På grund däraf att principen obligatoriskt civiläktenskap icke helt och fullt kommit till tillämpning, torde frågan icke kunna lösas till alla parters belåtenhet, på grund af att man bibehållit dessa många äktenskapsformer. Denna tanke besjälade mig vid genomläsandet af propositionen och föranledde mig att väcka en motion, däri jag yrkade, att man skulle införa bestämmelsen om obligatoriskt civiläktenskap.

Utskottet har om motionen yttrat, att den kom utskottet tillhanda först sedan det fattat sitt beslut i frågan, och på grund däraf ha icke de sakskal, som jag i motionen anfört, blivit bemötta. Motionen väcktes i alla fall den 15 februari, och det är ju lång tid sedan dess, så det vill synas, som om utskottet haft tid på sig att behandla motionen. Men jag förmodar, att äfven om utskottet behandlat den, det dock stannat vid det beslut, hvar till utskottet kommit, nämligen afslag å motionen.

Jag har därför vid behandlingen af första och andra paragrafen, såsom frågan nu ligger, ansett lönlöst att yrka bifall till den ändring, jag föreslagit. Men den debatt, som förts angående en detalj i tredje paragrafen, är eu följd af att man icke tagit steget fullt ut till obligatoriskt civiläktenskap. Jag finner det så mycket mera oförklarligt, att Kungl. Maj:t icke föreslagit obligatoriskt civiläktenskap, som, såvidt jag förstår rätt, kyrkomötet

gifvit en ganska god fingervisning om att det icke ställer sig afvotgt mot införandet af allmänt obligatoriskt civiläktenskap. Uppslaget till hela detta lagförslag har man att söka i 1903 års kyrkomöte, där det uttalades af den motionär, som bragt frågan på tal liksom af prästerliga talare under debatten, att bland de två alternativen fakultativt eller obligatoriskt civiläktenskap det senare vore att föredraga ur juridisk synpunkt och för enkelhetens skull, och några principiella skäl framhöllos heller icke mot detsamma, utan det var endast praktiska svårigheter, som man ansåg ställa sig hindrande i vägen. Och om man nu ser i den kungl. propositionen, finner man också, att justitieministern icke anført några principiella betänkligheter mot detta, utan endast anført de praktiska olägenheter, som skulle ligga i att finna lämpliga vigselförrättare. Jag anser för min del, att man kunnat komma ifrån denna svårighet genom att ålägga prästerskapet att vara vigselförrättare, då det blifvit befriadt från skyldigheten att förrätta kyrklig vigsel, och därmed vore denna fråga löst utan några nya kostnader och utan någon ny ämbetsmannainstitution. Men nu har emellertid icke så skett, och då redan första och andra paragrafen blifvit antagen, är för tillfället ingenting att göra åt saken, men jag har velat påpeka, att meningsskiljaktigheter och samvetsbetänkligheter än åt ena, än åt andra hållet alltid torde komma att finnas, så länge man använder så många olika former för att legalisera äktenskapet. Men nu innebär enligt min uppfattning den omdebatterade detaljen i lagförslaget ytterligare ett förhållande, som försvårar för vissa personer möjligheten att legalisera sitt äktenskap genom att låta saken i viss mån bero af vederbörande prästmans godtycke. Och detta missförhållande tillkommer ytterligare, utöfver dem jag i min motion påpekat.

Flera af de föregående talarna ha under debatten fäst uppmärksamheten vid samma sak, men jag vill dock nämna, att hvad beträffar de borgerliga vigselförrättarna — om det är tillåtet att begagna detta uttryck — så är det väl icke underligt, om missnöje kommer att yppas mot de stora vigselförrättarna; man torde ej känna sig tillfreds med att ha en enda kyrklig vigselförrättare inom hvarje fögderiområde. Det är ju en ganska afsevärd kategori samhällsmedlemmar, som blir hänvisad till borgerlig vigsel genom den ifrågasatta lagen, förutom alla, som af fri vilja föredraga borgerligt framför kyrkligt äktenskap, och man borde därför se till, att dessa personer komme i åtnjutande af samma bekvämlighet som de, hvilka tillhöra den svenska statskyrkan och önska kyrklig vigsel. Men fögderierna omfatta ett par hundra kvadratmil i öfversta Norrland och i Kopparbergs län, där de omfatta femtio kvadratmil. Denna omständighet torde föranleda svårigheter, som ej äro lätta att öfverkomma, då det gäller att få ett äktenskap lagfäst, hvilket skulle göra, att många ej ville underkasta sig det därmed förbundna besväret och kostnaden.

*Angående
lag om
äktenskaps
ingående.
(Forts.)*

Angående
lag om
äktenskaps
ingående.
(Forts.)

Härpå skulle ytterst samhället bli lidande, såsom också under debatten betonats. Då ytterligare denna olägenhet skulle tillkomma, hvarom nu diskuteras, till de förut varande, anser jag det icke riktigt, att en sådan princip blir genomförd, hvarför jag icke skulle göra mig mycket samvete öfver, om lagförslaget skulle falla på grund af meningsskiljaktighet kamrarna emellan. På grund däraf och då jag icke kunnat vinna det syfte, jag framhållit i min motion, drager jag icke i betänkande att ansluta mig till herr Lindhagens reservation, till hvilken jag ber att få yrka bifall.

Herr Sandén: Det är icke utan förundran jag har åhört de talare, som uppträdt mot lagutskottet, och jag har frågat mig, hvad deras mening kan vara. Är det meningen att slå ihjäl hela det förefintliga förslaget och på det sättet uppskjuta en reform, som dock i det hela är önskvärd? Jag har svårt att tro, att meningen är denna, men kan icke få klart för mig, hvad afsikten är. Det är ju i alla fall högst sannolikt, att lagen för denna gång skall falla, därest kamrarna stanna vid olika beslut. Visserligen ha i lagutskottet åtskilliga ledamöter från Första Kammaren reserverat sig i samma riktning som de talare, hvilka uppträdt här mot lagutskottet, men jag tror dock näppeligen, att Första Kammaren i dess helhet skulle vara med om lagförslaget, därest icke detta tillägg funnes, och jag tror icke, att sammanjämkning skall blifva möjlig. Skulle emellertid en sådan mot förmodan lyckas och få Riksdagens godkännande, utan att detta tillägg till lagförslaget göres, återstår i alla fall att vinna kyrkomötets godkännande för lagens fastställelse. Ser man emellertid till, hvad kyrkomötet yttrat — detta har ju så att säga tagit initiativ till lagens genomförande genom sitt beslut år 1903 — finner man, att det förbundit sitt förslag med uttryckligt förbehåll, att därvid sådana bestämmelser skulle blifva meddelade, att kyrkans medverkan till äktenskaps afslutande icke finge hos vederbörande prästerskap påfordras i de fall, då god kyrklig ordning och kyrkans värdighet skulle därpå lida.

Nu var, som herrarna veta, 1903 års kyrkomöte relativt frisinnadt, och det är näppeligen att förmoda, att årets kyrkomöte kommer att gå längre i eftergifter, än hvad detta gjorde. Jag tror därför, att äfven om en sammanjämkning på basis af det ifrågasatta tilläggets uteslutande blir af Riksdagen antaget, frågan ändock skall falla på kyrkomötets betänkligheter i berörda hänseende och sålunda reformen uppskjutas för en oviss tid framåt.

Hvad nu själfva sakfrågan vidkommer, vill jag säga, att jag icke anser de från prästerligt håll uttalade samvetsbetänkligheterna alldeles oberättigade. Vi få dock komma ihåg, att det här icke är fråga om någon vanlig tjänsteförrättning, utan i den kyrkliga vigseln ingår äfven ett etiskt och religiöst moment, och

det är just denna omständighet och icke någon annan, som ligger till grund för samvetsbetänkligheterna i fråga. Det är för öfrigt alldeles samma moment, som vi återfinna i kontrahenternas betänklighet mot att underkasta sig den kyrkliga vigseln, och som gör, att de önska valfrihet i detta hänseende. Att det i vigseln ingår ett religiöst-etiskt moment blir oss än mer tydligt vid betraktande af vigselformulärets affattning. Då har en föregående talare sagt, att om detta lägger något hinder i vägen, så må man därur borttaga de ställen, som i berörda hänseende kunna vara störande. Men jag frågar: kan det vara lämpligt att för dessa få fall göra en förändring i vigselformuläret, som dock för det övervägande antalet nupturienter är synnerligen tilltalande? Jag tror det icke. För resten kan jag icke förstå, hvilka olägenheter det egentligen skulle medföra för kontrahenterna, om man gäfvé sitt bifall till den bestämmelse, som nu är i fråga. Det är alldeles gifvet och har också framhållits af föregående talare, att i fall, som här äro i fråga, skulle kontrahenterna i första hand tänka på den borgerliga vigseln och anlita denna form, och det är väl föga troligt, att de just med hänsyn till vigselformulärets affattning skulle underkasta sig kyrklig vigsel, sedan borgerlig vigsel antagits som allmänt rättsinstitut och därigenom blifvit likvärdig med den kyrkliga.

Skulle emellertid ett eller annat undantagsfall gifvas, i det att kontrahenter nödvändigt önskade kyrklig vigsel, så är det helt säkert mycket lätt för dem att erhålla sådan hos annan prästman, därom tror jag vi litet hvar kunna vara öfvertygade. Oftast blefve det i städerna, som dessa fall skulle förekomma, och där finns tillgång på flere präster. På landet däremot äro skilsmässfallen mycket få och vigsel af fränskilda mera sällan förekommande, det veta vi af erfarenhet.

För öfrigt vill jag säga, att det mycket väl kan tänkas fall, då prästen må hafva alldeles bestämda skäl att säga nej och då det kan kännas honom alldeles särskildt motbjudande att lämna sin medverkan till äktenskaps afslutande genom kyrklig vigsel. Jag erinrar mig från 1903 års kyrkomöte, hvad en prästman här i Stockholm då omtalade om sina erfarenheter på ifrågavarande område. Han berättade, hurusom en person af honom erhållit vigsel på vanligt sätt. Det dröjde icke stort mer än ett halft år, då samma person kom tillbaka och begärde ny vigsel; han hade blifvit fränskild. Vid det samtal, som därvid uppstod emellan prästmannen och personen i fråga, beklagade sig denne öfver de olyckliga förhållanden, i hvilka han råkat, och prästmannen fattade medlidande med honom samt önskade innerligt i sitt hjärta, att det skulle gå honom bättre i detta senare äktenskap och att han därinom skulle finna ersättning för de vedervärdigheter, som han råkat ut för i det förra. Så blef det vigsel, och man åtskildes. Hvad hände? Det gick visst icke mera än ett år till

*Angående
lag om
äktenskaps
ingående.*
(Forts.)

*Angående
lag om
äktenskaps
ingående.*

(Forts.)

ända, innan samme man kom tillbaka. Han hade då återigen skilt sig och begärde lysning för ett tredje äktenskap, och så upprepades detta, om jag icke missminner mig, för fjärde och femte gången. Det är klart, att här förelåg ett fall, där denne person så att säga lekte med dylika angelägenheter, med att upplösa äktenskapsförbindelser och ingå nya.

Här har talats om, att samvetsbetänkligheter äfven skulle kunna med samma fog uppstå hos civila vigselförrättare, och den ärade reservanten ger ju uttryck däråt i sin reservation. Men vi få väl icke glömma, att den förrättning, som sker inför den borgerliga myndigheten, är af helt annan natur än den kyrkliga vigseln. Huru går det då till vid äktenskaps afslutande inför borgerlig myndighet? Jo, vigselförrättaren frågar kontrahenterna, om de lämna sitt ja och samtycke till äktenskapet, och sedan de härpå svarat ja, förklarar han med åberopande af vissa lagrum dem för äkta makar, och därmed är det slut. Häre ingår icke något moment, som kan gifva anledning till samvetsbetänkligheter för den ene eller den andre. Hvarken magistrat eller andra ämbetsmän skola behöfva rygga tillbaka för en sådan förrättning af samvetsnöd.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag i den tanken, att, om vi icke antaga utskottets förslag, vi till en oberäknelig framtid uppskjuta genomförandet af en reform, som inom många lager af vårt folk med stor åtrå afvaktas.

Häruti instämde herrar *Nordström, Janson* i Bråten, *Nydal, Hellgren, Sædén, Zimdahl, Hultkrantz* och *Canell*.

Herr Eriksson i Älgered: Herr talman! Väl kan man mot mig säga, när jag nu går att bemöta en talare, mot hvilken jag vill rikta en anmärkning, att ägget skall icke lära hönan att värpa. Det är mot herr Staaß och hans kraftiga inlägg, som jag önskar få yttra några ord.

Herr Staaß inledde sitt anförande med att söka visa, att den stränga tolkningen af ordalydelsen af de anförda bibelställena, som afhandla denna sak, icke skulle vara så alldeles säker och giltig. Jag tror dock, att om vi vilja läsa efter orden, hvad Nya testamentet innehåller om detta ämne, vi icke kunna komma ifrån, att dessa bibelställen icke tillåta mer än en tolkning. Herr Staaß häfdade sin sats äfven från en annan synpunkt, förmenande att samhällsförhållandena på den tiden voro helt andra, än de äro nu. Men det är dock att märka, att en lag fanns, innan Frälsaren talade, och att det var för att fullkomna och komplettera den mosaiska lagen, som han framträdde. Och denna sistnämnda lag har en hög ålder. Kristi lära afsåg icke endast den tid, han lefde i, utan framtiden. Att söka förringa betydelsen af Frälsa-

rens ord genom att söka uppvisa, att samhällsförhållandena voro andra då än nu, synes mig icke vara fullt berättigadt.

Då herr Staaff i sitt briljanta anförande säger, att de samvetsbetänkligheter, som hysas af våra präster, icke skulle vara så aldeles berättigade, så vill jag säga, att denna konklusion skulle varit så korrekt som möjligt, om hans utgångspunkter varit riktiga. Men då jag anser, att hans premisser icke varit fullt korrekta, synes mig icke heller hans slutledning vara säker. Om herr justitieministern har rätt i sitt påstående, skulle meningarna inom prästerskapet om denna fråga vara delade, och det tror jag nog också, ehuru jag icke vill utgifva mig för att vara någon hjärteramsakare. Men jag tror, att, om vi skulle granska prästers olika ställning till denna fråga, vi skulle finna, att de präster, som hysa betänkligheter, höra till elitkåren inom prästerskapet.

Nu kommer herr Staaff i sitt anförande till konsekvenser, som i afseende på den juridiska sidan af prästernas vägran att förrätta vigsel sammanlöpa med de åsikter, som herr justitieministern uttalat. — Hvad prästernas vägran angår, säges det, att den ytterst skulle leda till lösaktighet: svärigheterna för kontrahenterna att på nära håll finna vigselförrättare, som skulle kunna meddela dem kyrklig vigsel, om de önskade sådan, skulle kunna medföra, att de i stället för äktenskap inginge en löslig förbindelse. Ja då får jag säga: är det icke mera moraliskt värde hos dessa personer än att de afstå från vigsel till äktenskap bara för att slippa besväret att fara en liten vägsträcka i detta kommunikationens tidevarf, då måste väl erkännas, att, om dessas samvetsbetänkligheter läggas i vågskålen, de omöjligen kunna jämföras med samvetsbetänkligheterna hos de präster, som icke kunna i strid mot Frälsarens klara och tydliga bud förrätta denna vigsel.

Herr Staaff såväl som herr justitieministern ha anført, att samvetsbetänkligheter kunna förefinnas äfven inom den civila ämbetsmannakåren. I sitt briljanta anförande framdrog herr Staaff exempel på detta. Han nämnde, att det skulle kunna inträffa, att en domare hade att sköta ett mål, som rörde dödsstraff, och att han hade att fälla utslag i ett sådant mål. Det medgifves mycket gärna, herr Staaff, att här föreläge ett svårt fall. Men om man kan uppleta svåra missförhållanden i lagstiftningen, missförhållanden, som icke kunna hjälpas, icke lär väl det ena missförhållandet berättiga det andra, ty äfven i en sådan fråga som denna kan man yrka på en reform, och därför synes mig icke denna invändning vara befogad. Det kan icke vara obekant för herr Staaff, som är en framstående jurist, att frågan om dödsstraffets afskaffande mer än en gång varit på tal.

Herr talman, på grund dels af de skäl, jag anført, dels på grund af skäl, hvilka af andra talare blifvit anförda, skall jag be att få yrka bifall till utskottets förslag.

*Angående
lag om
äktenskaps
ingående.
(Forts.)*

*Angående
lag om
äktenskaps
ingående.*
(Forts.)

Herr Petré: Herr talman! Jag har redan genom instämmande i den förste talarens anförande visat, hvilken ståndpunkt jag intager i denna fråga. Jag hade icke heller ämnat att taga del i debatten, men det har under diskussionen yttrats vissa saker, som gjort, att jag kommit att begära ordet.

Det anföres här från visst håll, att situationen är sådan, att man icke skulle hafva något annat val än att taga utskottets betänkande, sådant detta i den nu omdebatterade punkten föreligger. Det säges, att någon sammanjämkning icke är möjlig, i fall kammarna härutinnan gå åt olika håll. Jag är naturligtvis icke tillräckligt inne i den praxis, som råder i riksdagsarbetet, för att våga afgifva ett bestämdt yttrande i denna del. Men det förefaller mig, som om det icke vore alldeles uteslutet, att, därest röstsiffrorna här i Andra Kammaren skulle gifva ett tydligt utslag till förmån för reservationen, man skulle kunna tänka sig ett frånträdande från Första Kammarens sida af dess beslut.

Det må emellertid vara huru som helst med sammanjämningsmöjligheterna. Jag förutsätter, att det icke kan blifva sammanjämkning, och frågar då: hvad har Kungl. Maj:t att göra i det skick, hvori frågan sålunda föreligger? Det synes mig, att Kungl. Maj:t endast hade ett att göra under denna förutsättning, nämligen att för årets kyrkomöte lägga fram sin proposition, i denna del oförändrad. Kyrkomötet har då, under förutsättning att röstsiffrorna i Andra Kammaren visat, att här finnes en så stark mening för reservationen, att den icke kan brytas, tre alternativ att välja emellan.

Antingen låter nämligen kyrkomötet allt förblifva, såsom det nu är. Innebörden af en sådan ståndpunkt är gifvetvis den, att landets prästerskap fortfarande kommer att, såsom nu, få viga fränskilda makar; det är således icke något önskvärdt resultat för landets prästerskap. Eller också finner kyrkomötet sig böra falla undan för den folkmening, som kommit till uttryck vid den omröstning, som kommer att ske här i kammaren i dag. Eller slutligen har kyrkomötet ock den möjligheten att slå in på frågan om obligatoriskt civiläktenskap.

Jag frågar nu: hur skyddas bäst de kyrkliga intressena i detta fall? Jag vågar då för min del bestämdt påstå, att de kyrkliga intressena skulle bäst tillgodoses genom ett bifall till den kungl. propositionen oförändrad. Därmed vinnas från kyrklig synpunkt två afsevärda förmåner. För det första kommer antalet af kyrkliga vigslar beträffande fränskilda att väsentligt nedgå, i det att gifvetvis en ej ringa del af dessa fränskilda kommer att föredraga äktenskaps ingående inför borgerlig myndighet. Den andra fördelen är den, att just i de fall, som från kyrkans sida sedt nu te sig såsom mest upprörande, kommer säkerligen för framtiden kyrklig vigsel ej att anlitas. Jag tror nämligen icke,

att, såsom det sagts, personer af ren trakasserilusta skulle vilja tvinga en präst att sammanviga sig.

Att åter, i händelse kyrkomötet skulle bifalla den kungl. propositionen i denna del oförändrad, Första Kammaren nästa år skulle biträda detta kyrkomötets beslut, anser jag för alldeles visst.

Jag vågar således säga, att det man genom anslutning till reservationen skulle kunna vinna är möjligheten att få det föreliggande lagförslaget antaget, utan att därtill fogas något tillägg af den betänkliga innebörd, som nu ifrågasättes. Det, man åter skulle förlora, är endast, att frågans afgörande uppskjutes till nästa år.

Jag skulle kunna sluta här, men ber att få yttra ännu ett par ord. Pastor Pehrsson sade, att det icke var något statsintresse, som här trädde för nära, såsom fallet däremot vore med exempelvis befrielse från värnpliktsskyldigheten. Jag vågar i motsats härtill påstå, att det dock här gäller ett verkligt statsintresse, nämligen huruvida gällande lag skall hafva helgd i landet. Har man nu ändtligen vunnit enighet om att införa den i detta lagförslag innefattade valfrihet i fråga om sättet för äktenskaps ingående, så vore det väl ändock underligt, om en ämbetsman genom att säga: »Min privata åsikt stämmer icke med denna lag», skulle kunna för vissa fall göra den sålunda stadgade valfriheten mer eller mindre illusorisk. Jag tror, att om ämbetsmännen skulle kunna på dylikt sätt undandraga sig att tillämpa landets lagar, så har därmed ock rättsordningen i samhället i ej ringa mån satts på spel. Enligt min mening är det med fullt fog, som det här talats så mycket om konsekvenserna. Dessa äro nämligen i verkligheten högst betänkliga. Det finnes väl ingen ämbetsman i landet, som ej någon gång befunnit sig i den ställningen, att hans ämbetsplikt råkat i kollision med hans samvete eller hans inre rättsmedvetande, eller hur man nu vill nämna det. Det kan vara sant, att hans betänkligheter ej alltid hafva en religiös grund, men i hvarje fall hafva de en etisk grund, som är likvärdig med den religiösa.

Jag har härmed i korthet berört den så att säga principiella sidan af saken. Ser man åter saken rent praktiskt, så är min åsikt den, att det blir trakasserier för allmänheten, om den ifrågasatta särställningen medgifves för prästerna. Förhållandet är ju nämligen det, att det finnes delar af vårt land, hvarest prästerskapet på grund af där rådande bokstafstolkning allmänt skulle komma att vägra sin medverkan till äktenskaps ingående för fränskilda personer. Hvilka landskap detta närmast gäller, torde vara känt för en hvar. Hur kommer det nu i verkligheten att gå till i dessa orter? Jo, då kontrahenterna komma till pastorsexpeditionen i sin hemort och begära att blifva vigda, lämnar prästen dem följande svar: »Nej, jag viger eder icke; jag har vissa samvetsbetänkligheter däremot och är icke pliktig att göra det». Så

*Angående
lag om
äktenskaps
ingående.*
(Forts.)

Angående
lag om
äktenskaps
ingående.
(Forts.)

få dessa människor kanske gå från pastorexpedition till pastors-expedition och förgäfves söka att få någon, som vill viga dem. Jag frågar: är detta lämpligt, då en fakultativ rätt till kyrklig vigsel i detta hänseende blifvit i lag stadgad?

Om man å andra sidan antager den kungl. propositionen i denna del, huru ställer det sig då praktiskt sedt för dessa samvetsömma präster? Jo, de säga till kontrahenterna: »Jag önskar slippa att viga eder af de och de angifna skälen»; och så lämna de i stället anvisning på en präst, som, enligt hvad de hafva sig bekant, är villig att viga dem. Det gäller således för prästerna i detta fall icke, såsom antydts, kapp och krage, utan det blir på sin höjd fråga om en ekonomisk uppoffring för anskaffande af annan vigselförrättare.

Det är af dessa dels principiella och dels praktiska skäl, som jag, herr talman, ber att få yrka bifall till den kungl. propositionen oförändrad i denna del eller med andra ord bifall till den af herr Lindhagen m. fl. afgifna reservationen.

Slutligen ber jag att få påpeka ännu en sak. Det vill nämligen synas, som om denna så länge åtrådta lag i ett visst hänseende möjligen skulle kunna sägas innebära en försämring gent emot nu varande förhållanden. Det är i landets sydligaste delar ej så ovanligt, att äktenskap där ingås mellan svenska kvinnor och utländska män, särskildt från våra grannländer Tyskland och Danmark, hvilka äga samma religionsbekännelse som vi. Läser jag nu lagförslaget rätt, så synes det förutsätta, att afslutande af äktenskap genom vigsel af präst inom svenska kyrkan skall kunna äga rum i vårt land endast då båda kontrahenterna äro medlemmar af svenska kyrkan. Om alltså i förenämnda fall kontrahenterna vilja hädanefter — såsom fallet nu merendels är — afsluta äktenskapet genom kyrklig vigsel, så måste de exempelvis resa öfver till Köpenhamn och där låta viga sig. Jag tycker, att detta är en viss olägenhet, men den har väl tillkommit för konsekvensens skull och icke kunnat undvikas.

I detta anförande instämde herrar *Pettersson* i Södertälje, *Ekman* i Göteborg och *Neiglick*.

Herr von Schéele: Herr talman! Jag ber blott att få yttra några få ord.

Det första jag då skulle vilja påpeka är en fara, som här måhända icke blifvit med tillräcklig styrka framhållen, nämligen faran för skilsmässa mellan stat och kyrka, i fall Riksdagen skulle afböja den hemställan, som nu gjorts från kyrkomötets sida, och som har bakom sig en mycket stor del af Sveriges prästerskap och religiöst intresserade folk. Må man således tänka sig in i, hvad det här gäller. Förutsatt att man önskar en sådan skils-

mässa, så tror jag, att ett afslag å kyrkomötets framställning är att anbefalla såsom mycket tillfredsställande; hvarom icke, bör man enligt min öfvertygelse ställa sig synnerligen betänksam däremot.

Det andra, som jag velat mer i förbigående fästa uppmärksamheten på, är, att en sådan där tjänstledighet för en dag, som man här talat om, nog icke vore så lätt för en präst att erhålla. Det går icke lika lätt för en präst att få en dags ledighet och dymedelst komma ifrån en ämbetsförrättning, som han ogillar, som det visat sig kunna gå för en landssekreterare, då han önskar att komma ifrån att kontrasignera en obehaglig bestämmelse från landshöfdingens sida. Nej, man måste ingå till domkapitlet med tjänstledighetsansökan, och domkapitlet öfverväger, om skälen äro tillräckliga för att den gjorda framställningen skall kunna beviljas. Framför allt må herrarna besinna, att dagen för vigsel bestämmes icke uteslutande af prästen, utan beror väsentligen på dem, som skola förenas i äktenskap med hvarandra och dessa helt visst ibland ha svårt nog att långt i förväg bestämma dag för den högtidliga akten.

Slutligen vill jag tillägga en sak med anledning af de farhågor, som framställts här, att beteckningen »kristlig» skulle komma att utgå ur lysningsformuläret för de personer, som falla under den kategori, hvarom nu är fråga. Med den sakkännedom och erfarenhet, jag på detta område bör ha, kan jag försäkra, att enligt min öfvertygelse aldrig vidare kommer att med någon utsikt till framgång väckas det förslaget, att vid lysningens afkunnande dessa äktenskapsförbindelser skulle blifva genom uteslutning af sagda epitet kännetecknade såsom icke-kristliga, liksom fallet nu är, om förbundet ingås af en jude med en kristen. Hvad som kan i framtiden väntas är måhända borttagande helt och hållet ur lysningen af denna vanskliga beteckning.

Då jag, herr talman, varit bland dem, som instämt i den förevarande motionen, är min ställning gifven, hvadan jag endast har att vördsamt yrka bifall till hvad utskottet härutinnan föreslagit.

Herr Persson i Stallerhult: Det blir väl votering i denna fråga; och då får man väl se, hvilken mening som har de flesta anhängarna. För min del ber jag att redan nu få säga, att jag kommer att med min röst bidra till framgång åt reservationen. Det har framhållits här, att för den händelse Andra Kammaren skulle fatta ett beslut i enlighet med reservanternas yrkande, hela denna fråga därmed skulle vara fallen. Huruvida så skulle ske, vet jag icke; men ordföranden i lagutskottet har i sitt anförande i Första Kammaren förklaradt, att äfven om kamrarna skulle stanna i olika beslut, han för sin del icke trodde, att frågan därmed vore fallen. Det kunde ju anföras många fall här i Riksdagen, då en

*Angående
lag om
äktenskaps
ingående.*
(Forts.)

*Angående
lag om
äktenskaps
ingående.*
(Forts.)

fråga gått igenom med mera olika beslut, än hvad det här kan gälla att sammanjämka. Jag vill endast erinra om de olika besluten rörande den nu gällande prästvalsförordningen. Andra Kammaren hade helt och hållet afslagit en paragraf, under det att Första Kammaren godkänt den; men det oaktadt upphöjdes denna bestämmelse till lag genom en sammanjämkning. Jag tror därför för min del icke, att det skulle vara så farligt, om Andra Kammaren fattade ett annat beslut, än det som fattats af Första Kammaren. Men låt vara, att detta lagförslag faller. Kunna herrarna uppvisa en enda viktig lag, som ej blifvit afslagen vid någon riksdag på grund af sådana här olika beslut kamrarna emellan? Hafva dessa lagar därför för all framtid fallit? Ingalunda, de hafva sedan framkommit i en förbättrad form, som mera tilltalat såväl Riksdagen som det svenska folket. Någon försämring i sådana fall har icke förekommit, utan tvärtom förbättring; vi behöfva därför icke sörja, för den händelse denna lag skulle falla.

Nu har här talats om samvetsbetänkligheter. Jag skall för min del icke förneka, att sådana finnas på många områden; men man får väl ändå skilja på sådana, som gälla det stora flertalet af svenska folket, och sådana som endast finnas hos den lärda delen af svenska folket. Hvarje människa födes ju till att vara en medborgare i Sverige — såvida hon stannar kvar där — men hvarje människa födes icke till att vara en statens tjänsteman. Af hvarje svensk medborgare fordras ett visst kunskapsmått, såsom man finner af folkskolestadgan; men ett betydligt större kunskapsmått fordras för den, som skall bekläda det ena eller andra statsämbetet. Således hvar och en, som skall inträda i statens tjänst, vet på förhand, hvad han i denna sin tjänst har att uträtta; och då får han väl företaga sin samvetspröfning, innan han söker befattningen. Skulle utöfningen af befattningen innebära sådant, som strider mot hans samvete, då är det tydligt och klart, att han icke söker densamma.

Nu kan man säga: ja, detta är allmänna resonemang; men hvad gäller den föreliggande frågan? Det gäller här icke att pålägga ett nytt bud eller en ny ämbetsplikt. Vore det så, så vore jag gifvetvis den förste att rösta emot något sådant; men här är icke fråga om att pålägga utan om att borttaga. Det är sålunda tydligt, att man här icke kan tala om samvetsbetänkligheter i egentlig bemärkelse, då det ju blott gäller att befria personer från redan påtagna förpliktelser. Jag hemställer till herrarnas afgörande, hur det skall gå för våra präster, som ju hafva en missionerande verksamhet i våra församlingar sig anförtrodd. Hos den olärda allmogen finnes det ju ofantligt mycket samvetsbetänkligheter mot att underkasta sig än det ena, än det andra. Och på landet äro i allmänhet prästerna de lärdaste männen i församlingen, och dessa hafva till

uppgift att genom sin mission och sin ämbetsverksamhet öfvertyga sina församlingsbor om att de måste underordna sina samvetsbetänkligheter under det allmännas kraf. Det skola de göra med tillhjälp af sin högre upplysning. Nu kan ju en församlingsmedlem, som varit föremål för denna välbehöfliga missionsverksamhet, komma och säga: Ja, men Ni har på grund af en samvetsbetänklighet sökt befrielse ifrån en Eder åliggande ämbetsplikt. Hur vill Ni öfvertyga mig om, att jag icke bör motsätta mig en mig eljest åliggande skyldighet på grund af samvetsbetänkligheter? Då är ju frukten af prästens missionsverksamhet honom betagen. Jag är en stor vän och försvarare af statskyrkan och gör allt hvad jag kan för densamma, men jag tror, att det skulle skada den svenska kyrkan, om en dylik lag blefve godkänd med detta af motionärerna gjorda tillägg.

Det kunde ju vara mycket mer att säga, men kanske borde jag sluta. Jag tror i alla fall, att man bör vara försiktig, då det är fråga om sådana här saker, så att man ej går alltför hastigt till väga med antagandet af dylika lagar. Det komme nämligen att medföra vidtgående följder, om man på detta sätt meddelade den lärdaste delen af folket rätt att på grund af samvetsbetänkligheter vägra att fullgöra sina åtagna ämbetsplikter. Därför tror jag, att äfven de, som för öfrigt önska den ifrågasatta förändringen, icke komma att klaga, om lagen med detta tillägg icke antages. Jag kan ej underlåta att uppläsa hvad som står på sid. 12 i utskottets betänkande, d. v. s. ej detsamma som förut blifvit uppläst utan det, som går ut därpå, att en prästman, som anser sig ha samvetsbetänkligheter, skulle äga rätt att ensam efter sin åsikt pröfva saken. »Ofta», säges det nämligen, »kan kännedom om förhållandena göra, att det i ett fall kännas såsom en samvetssak att vägra vigsel af fränskild, i ett annat är det lika mycket samvetssak att *icke* vägra och detta ganska oberoende af de officiella skilsmässorsakerna.» Sälunda: samma orsak som för den ene gjorde det till en samvetssak att vägra vigsel, skulle för den andre göra det till en samvetssak att *icke* vägra. Kan man gå med på, att en dylik frihet och myndighet lämnas att pröfva andras tankar och inre förhållanden? Jag tror för min del, att man genom att godkänna reservationen gagnar svenska kyrkan mera, än om man antar det af lagutskottet gjorda tillägget.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till det först af herr Lindhagen framställda yrkandet.

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet Albert Petersson: Herr talman, mina herrar! Jag har begärt ordet med anledning af ett yttrande, som fälldes af en föregående talare, och som synes kräfva ett beriktigande eller åtminstone ett uttalande från min sida. Assessor Petrénn fann nämligen i den förelagda lagen en viss oegentlighet, så till vida som svenska med-

Angående
lag om
äktenskaps
ingående.
(Forts.)

*Angående
lag om
äktenskaps
ingående.*
(Forts.)

borgare i de södra provinserna — om jag fattat honom rätt — skulle blifva uteslutna från kyrklig vigsel, om de gifte sig med en person af utländsk nationalitet, något som därnere ofta förekomme. Jag vill nu säga: naturligtvis har han rätt så till vida, att i dylikt fall kräfvdes en inför svensk myndighet ingången civilakt, för att ett giltigt äktenskap dem emellan skall anses föreligga. Men där nere i Skåne hafva de ej långt hvarken till kronofogde eller till magistrat, så att därutinnan vällas inga svårigheter. Men skulle hans yttranden möjligen hafva den innebörd, att dessa kontrahenter skulle vara uteslutna äfven från en efterföljande kyrklig vigsel, om de önska en sådan, så vill jag säga, att detta naturligtvis alldeles icke är förhållandet. Här finnas många svenska medborgare, som komma i samma ställning, så att de för att få sitt äktenskap rättsligt erkänt äro nödsakade att anlita den borgerliga myndigheten för dess afslutande. Detta gäller t. ex. ett äktenskap mellan tvenne medlemmar af svenska kyrkan, af hvilka endast den ene är nattvardsberättigad, mellan en medlem af svenska kyrkan och en dissenter o. s. v. Men det står alla dessa kontrahenter öppet att om de så önska jämväl få äktenskapet besegladt med vigsel, och det har aldrig varit lagens mening att lägga hinder i vägen för sådant. Detta bör framhållas, ty enligt förslaget skall ej något som helst band läggas på kontrahenternas religiösa öfvertygelse eller önskingar.

Eftersom jag har ordet skulle jag vilja nämna ännu en sak, föranledd af det yttrande, som fälldes af biskop von Schéele, att nämligen kyrkomötet hade framställt en önskan, mot hvilken man ej borde ställa sig alltför afvisande. I det anförande, som jag förut haft äran att hålla här i kammaren, har jag sökt klargöra, att kyrkomötets önskan, sådan den föreligger i 1903 års skrifvelse, befunnits icke kunna efterkommas, och att Kungl. Maj:ts uppfattning i den delen delas såväl af motionären i ämnet som af lagutskottet. Det, som nu föreslås i anledning af motionärernas framställning, innefattar en omläggning till något helt annat än hvad kyrkomötet har begärt. Huruvida kyrkomötet öfver hufvud blir belåtet därmed, eller hur det kommer att ställa sig gent emot det nu föreliggande förslaget, det anser jag vara en öppen fråga.

Herr Widén: Herr talman, mina herrar! Då jag åtminstone delvis har varit med om handläggningen i lagutskottet af denna fråga, och därvid tillhört utskottets majoritet, så torde det vara min skyldighet att här offentligen angifva de skäl, som för mig hafva varit bestämmande. Jag får då till en början tillkännagifva, att jag beträffande själfva det principiella i frågan står på samma ståndpunkt, på hvilken justitieministern och en hel del andra visat sig stå, då de uttalat som sin åsikt, att det önskemål, som framställts af motionärerna, principiellt ej har något berättigande. Att jag dock kunnat vara med om det slut, hvartill utskottet kommit,

beror på att jag lifligt önskar att få se genomförd den reform, som här är i fråga. Jag är nämligen af den mening, att den föreliggande reformen, äfven med det villkor eller den tillsats, som lagutskottet i § 3 har gjort i enlighet med motionärernas önskan, verkligen är en stor reform, som bereder tillfälle för ett mycket stort antal medborgare i vårt land att få äktenskap lagligen avslutade och beseglade, låt vara inför borgerlig myndighet.

Det framhölls af en talare, att man genom att antaga lagutskottets förslag skulle riskera att få en hel del »lösliga förbindelser». Ja, i det hänseendet kan jag naturligtvis ej säga, att icke sådant i *något* fall skulle kunna äga rum med afseende på fränskilda makar, att de nämligen framför att utsätta sig för en vägran af vigsel skulle föredraga en »löslig förbindelse». Men jag tror, att dessa fall skulle blifva ytterst sällsynta. Och jag är dessutom öfvertygad, att å andra sidan den nuvarande svårigheten för dem, som hysa samvetsbetänkligheter mot att underkasta sig kyrklig vigsel, att få ett äktenskap legaliseradt afhåller *en hel mängd* från att ingå ett verkligen lagligt besegladt äktenskap. Jag tror därför, att det är mycket mera angeläget för samhället att få igenom den här reformen, låt vara med detta villkor, än att villkoret afslås. Då jag är af denna åsikt, har jag naturligtvis fått taga i betraktande, hvad följderna skulle bli, om man afslår villkoret. Ja, det är ju ej så godt att säga. För min del trodde jag under behandlingen i lagutskottet, att Första Kammaren knappast skulle gå med på detta tillägg; nu har den, som vi veta, verkligen gjort det. Men för mig har ej heller farhågan riktats gent emot Första Kammaren, utan den har gällt kyrkomötets ställning till frågan. Det är visserligen sant, att här ej bifalles hvad kyrkomötet begärt, men jag tror, att man på grund af uttalanden från kyrkligt håll och på grund af hvad som förekommit under diskussionen i Första Kammaren har anledning antaga, att man med en sådan bestämmelse som denna ej bör kunna riskera ett afslag från kyrkomötets sida. Härom kan man naturligtvis ej uppställa annat än probabilitetsberäkningar, men för mig åtminstone har beräkningen ställt sig så.

Från min principiella ståndpunkt hade jag dock i allt fall ej kunnat vara med om ett sådant stadgande som detta, om jag hade ansett, att det vore någonting, som till sina praktiska eller moraliska konsekvenser kunde hafva något ondt med sig. Men jag har verkligen ej kunnat finna, att så skulle blifva förhållandet, åtminstone ej i någon afsevärd grad. Här har talats om den konsekvensen, som skulle följa, att ämbetsmän finge göra anspråk på att i fall af samvetsbetänkligheter ej behöfva fullgöra en ämbetshandling, som eljest ålæge dem. För min del får jag säga, att jag tycker, att det är någon skillnad mellan dessa saker. Att den sist angifna konsekvensen icke kan få godkännas, är naturligtvis klart. Men som sagdt, jag tycker, att det är någon skillnad.

Angående
lag om
äktenskaps-
ingående.

(Forts.)

Angående
lag om
äktenskaps
ingående.
(Forts.)

Det är någonting annat, när det gäller en sådan akt, där en religionens tjänare skall gifva en viss religiös bekräftelse och besegling på en handling, än när det endast gäller, att *en statens tjänsteman skall tillämpa statens lagar*. Vi veta ju, huru nära religion och samvete sammanhånga med hvarandra. Det felaktiga i det resonemang, som häri förts af lagutskottets motståndare, framgår bäst däraf, att en af dessa talare i samma andedrag, i fråga om de förmenta konsekvenserna, så att säga likställde »samvete» och »rättsmedvetande». Det är efter mitt förmenande en ofantlig skillnad mellan dessa båda begrepp. De kunna ej alls likställas. Rättsmedvetandet måste ovillkorligen hos en ämbetsman alltid foga sig efter statens lagar. Det kan ej hjälpas. Men med samvetet är det en annan sak. Det har man svårt att tvinga. Ej heller i öfrigt torde ett antagande af utskottets förslag behöfva medföra så farliga praktiska konsekvenser. Atminstone har jag för min del icke kunnat blifva öfvertygad därom. Att det skulle leda till svårigheter att få vigsel till stånd i förevarande fall har jag, med den kännedom jag har om förhållandena, sådana de nu äro, omöjligan kunnat tänka mig, utan den svårigheten tycker jag är uppkonstruerad. Om jag tänker på hvad man här skulle offra för att få till stånd denna reform och på den stora massa af medborgare, som skulle hämta gagn af reformen, så kan jag omöjligan ur praktisk synpunkt ställa mig tveksam.

Huruvida en sammanjämkning kan komma till stånd eller ej, kan jag ej säga så afgjort, men jag ser åtminstone stora svårigheter för en sådan sammanjämkning mellan de båda kamrarnes beslut, därest Andra Kammaren fattar ett annat beslut än den Första. Jag vill icke påstå, att det är omöjligt, men för min del ser jag icke, huru det skulle kunna ske. Jag har, som sagdt, hela tiden ställt mig på den ståndpunkten, att jag släpper de principiella betänkligheter jag kan ha för att få igenom en stor och betydelsefull reform, och jag kan därför icke heller annat än fortfarande yrka bifall till utskottets hemställan.

Herrar *Gustafsson* i Mjölby och *Sehlin* instämde häruti.

Herr von Schéele: Herr talman! Jag ber att få uttrycka min tacksamhet till den siste talaren för hans svar till herr justitieministern på hvad denne uttalat rörande mitt anförande.

Läser man de af chefen för justitiedepartementet mot mig framhållna orden uti kyrkomötets sista skrifvelse till Kungl. Maj:t i det sammanhang, hvori de förekomma, och i belysning af den inom kyrkomötet om denna fråga förda utförliga debatt, förefaller det mig rent af oförklarligt, huru dessa ord kunnat anses innebära någon sådan förändring af kyrkomötets förut intagna ståndpunkt, att »det, som nu af lagutskottet föreslås i anledning af

motionärernas framställning, innefattar en omläggning till något helt annat, än hvad det sista kyrkomötet har begärt».

Såsom ett slutord vill jag blott lägga Andra Kammarens ledamöter på hjärtat, att här är sannerligen icke fråga allenast om någon förmån för prästerna — en förmån i hvarje fall af rent ideell art — utan det är äfven fråga om en viktig förmån för församlingarna. Ty såvidt jag kan förstå, är det ett församlingsintresse att icke behöfva ha en själasörjare med kränkt samvete.

*Angående
lag om
äktenskaps
ingående.*
(Forts.)

Herr Lindhagen: Jag begärde ordet med anledning af herr Widéns yttrande rörande de farhågor, som möjligen kunna yppas, att hela lagförslaget skulle falla för omöjligheten att åstadkomma en sammanjämkning. Han sade, att det var denna farhåga, som bestämt hans votum i utskottet och att han ej kunde se, hur en sammanjämkning skulle kunna ske.

Huruvida hela frågan skulle kunna falla eller icke, i händelse kamrarna fattade det ena eller andra beslutet, var i det skede, hvori frågan befann sig i utskottet, icke föremål för någon som helst öfverläggning därstädes. Men det är klart, att man i det skede, hvori frågan nu kommit, måste taga äfven denna sak under allvarligt öfvervägande. Det måste då beklagas, att det råder en sådan praxis inom Riksdagen, att, om i en fristående detalj af ett stort lagförslag kamrarna icke fatta samstämmade beslut, man skall anse det nödvändigt att sammanjämka de olika meningarna vid äfventyr, att hela lagförslaget eljest fallit. Det enda rätta och enligt sakens natur riktiga vore, att, om sammanjämkning ej kan ske, endast den omtvistade punkten bortfaller, då den nämligen icke står i något oupplösligt samband med de öfriga bestämmelserna. Det vore ju det enda rätta och förnuftiga, men det finnes knappast någon institution så formellt byråkratiskt som Riksdagen i sådana frågor. Man får därför finna sig i, att ett sådant spörsmål kunnat uppkomma, som att denna olikhet i en fristående fråga skulle kunna stjälpa hela det förevarande lagförslaget.

Nu är det emellertid en bestämd praxis, att man löser dessa frågor så, att, när det gäller en detalj i ett stort lagförslag, man betraktar denna detalj i förhållande till hela lagförslaget såsom så obetydlig, att utskottet, om sammanjämkning ej kan ske på annat sätt, inbjuder den ena eller andra kamraren att biträda medkammarens beslut. Hvad som i det afseendet är här lämpligt att åtgöra blir alltid föremål för utskottets öfverläggning. Jag kan icke alls säga, hur utskottet kommer att göra, men jag vill blott framhålla, att så är bruket, och enligt min öfvertygelse måste utskottet i detta fall icke förklara frågan fallen, utan måste framlägga det ena eller andra sammanjämkningsförslaget i den riktning, jag nu antydt. Det skulle visserligen också kunna

Angående
lag om
äktenskaps
ingående
(Forts.)

tänkas, att det kunde gå i den riktning, som herr Staaff tycktes antyda, och att, liksom värnpliktiga kunna få befrielse från vapenöfning på grund af samvetsbetänkligheter men endast under vissa villkor, något liknande här i sammanjämningsväg skulle kunna föreskrivas i fråga om präster. Jag tror dock icke för min del på lämpligheten af en sådan sammanjämkning. Men jag har velat framhålla, att det finnes flera möjligheter och att man därför icke bör låta skrämra sig af herr Widéns farhågor alltför mycket, ehuru man naturligtvis alltid får för sig själf pröfva, hvad man bör gifva sig in på eller icke.

Herr Staaff: I anledning af den siste talarens anförande ber jag blott att få tillägga, att jag icke alls tror, att man bör utgå från den förutsättningen, att det skulle vara omöjligt, att Första Kammaren i denna sak komme att frånträda sitt beslut, i händelse utskottets sammanjämningsförslag komme att gå i den riktningen. Ty det är ganska väl bekant, att det fanns många ledamöter i Första Kammaren, som röstade så som de gjorde därför, att de trodde detta vara en förutsättning för, att Andra Kammaren skulle gå med på saken. Följaktligen tror jag icke, att man af en sådan hänsyn bör låta föranleda sig till att nu rösta på något annat sätt, än man skulle önska, ifall man helst skulle önska bifall till propositionen.

Herr Pehrsson i Österby: Jag är åtskilliga af de ärade herrar, som talat mot min motion, tacksam för de vänliga ord de sagt om sin kärlek till den svenska kyrkan. Jag är icke minst belåten med det in amplissima forma gifna programuttalandet från en af stockholmsbänkens mest framskjutna personligheter, att han hoppades, att »den svenska stats- och folkkyrkan skall utveckla sig under statens hägn i en framtid».

Men jag skulle dock vilja bemöta ett och annat, som framkommit i debatten. Det sades från västgötabänken, att kyrkans myndigheter hade stadfäst och gjort klart, att äfven de vore ense om dessa nu ifrågavarande äktenskaps giltighet, att de vore i allo goda. Jag ber häremot få framhålla, att kyrkomötet just har begärt en sådan lagändring, som nu är i fråga, för att komma ifrån de missförhållanden, som för närvarande anses förefinnas, samt att kyrkomötet icke är prästerskapets representation, utan är en representation för den svenska kyrkan, för dess lekmän såväl som för dess präster.

Den ärade talaren på stockholmsbanken riktade ett ord direkt till mig. Han talade med charmant deklamation, som ju slog an på kammaren, talade vackra ord, som en gång en biskop i Växjö skrifvit, och han fick fram den mycket pikanta motsättningen mellan Östrabo och Österby. Han undrade, om hvad biskopen skref på Östrabo vore bekant i Österby. Ja, så bekant

åtminstone, att jag vet, att då Tegnér skref de orden i sin tidiga ungdom, hade näppeligen biskopsstolen ännu hägrat för honom. Vi torde dock — att döma af en del uttryck — stå på olika ståndpunkter i afseende på uppfattningen af äktenskapets etiska grundprinciper. Jag kan nämligen icke neka till, att det skar igenom i de annars så vackra orden — som jag för min del fullt senterar, ehuru i annat sammanhang — när det hette: »Icke talde du de strider, som han stridde för sin dygd» — detta om män, sådana som dem jag talade om i exemplet, hvilket ju också den ärade talaren fann så behjärtansvärdt. Han sade jämväl — det var kanske af förbiseende — att desse icke hade annat fel än att vara olyckliga och att de väl stode där mången gång med hundra gånger frommare hjärta, än prästen ägde! Vi stå tydligen alldeles afgjort med olika uppfattning om hvad kristendomens etiska grundprinciper kräfva i afseende på äktenskapet!

Med afseende på den fråga, som sist var uppe här, skulle jag vilja ställa till kammaren det spörsmålet: Är det troligt, att Kungl. Maj:t kan lägga fram för kyrkomötet ett förslag, som fallit i Riksdagen, är det troligt, att Kungl. Maj:t, ifall kamrarna stanna i olika beslut, gör kyrkomötet till ett slags skiljedomare mellan Riksdagens båda kamrar? Jag tror det icke.

Jag vidhåller mitt yrkande på bifall till utskottets hemställan.

Herr Staaff: Jag vill blott med ett par ord uttrycka den förhoppningen, ja, jag vågar säga förvissningen, att den föregående talaren varit den ende i kammaren, som kunnat till den grad missuppfatta mina ord, att jag skulle tillämpat Tegnér's uttryck i dikten just på mannen i det exempel, hvarom herr Pehrson talade och som jag sedan upptog. Det är ju alldeles uppenbart, att jag då öfvergick till en mera generell betraktelse och framhöll, att man kanske borde vara litet försiktig i sin dom om en och annan af de människor, som det här vore fråga om och som ofta vore mycket mer olyckliga än brottsliga.

Öfverläggningen var härmed slutad. Herr talmannen framställde härefter propositioner först på godkännande af utskottets förslag till förevarande paragraf och vidare på godkännande af det förslag till lydelse af nämnda paragraf, som under öfverläggningen framstälts af herr Lindhagen, och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Votering begärdes emellertid, i anledning hvaraf nu uppsattes, justerades och anslogs en så lydande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren godkänner lagutskottets förslag till lydelse af 3 § i lag om äktenskaps ingående, röstar

Angående
lag om
äktenskaps
ingående.
(Forts.)

Angående
lag om
äktenskaps
ingående.
(Forts.)

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren godkänt det förslag till lydelse af nämnda paragraf, som under öfverläggningen framstälts af herr Lindhagen.

Omröstningen utföll med 99 ja men 107 nej; och hade kammaren alltså godkänt det förslag till lydelse af ifrågavarande paragraf, som under öfverläggningen framstälts af herr Lindhagen.

4—6 §§; slutstadgandena; ingressen och rubriken.

Godkändes.

Utskottets hemställan förklarades besvarad genom kammarens här ofvan antecknade beslut.

§ 8.

Angående
bevillnings-
avgifter för
särskilda
förmåner och
rättigheter.

Å föredragningslistan fanns härefter uppfördt bevillningsutskottets betänkande n:o 17, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ny förordning angående bevillningsavgifter för särskilda förmåner och rättigheter.

I proposition, n:o 61, hade Kungl. Maj:t under återopande af propositionen bilagdt utdrag af statsrådsprotokollet öfver finansärenden för den 14 nästlidne februari föreslagit Riksdagen att antaga ett vid propositionen fogadt förslag till ny förordning angående bevillningsavgifter för särskilda förmåner och rättigheter.

Utskottet hemställde,

1:o) att Riksdagen, med förklarande att Kungl. Maj:ts förevarande förslag till förordning angående bevillningsavgifter för särskilda förmåner och rättigheter icke kunnat oförändradt bifallas, måtte antaga samma förslag med de ändringar och tillägg, utskottets vid betänkandet fogade författningsförslag utvisade; samt

2:o) att Riksdagen ville anhålla, det Kungl. Maj:t måtte i sammanhang med utfärdandet af den nya förordningen i ämnet fastställa lydelsen af därtill hörande formulär.

Sedan herr talmannen anmält ärendet till handläggning, begärdes ordet af

Herr Karlsson i Göteborg, som yttrade: Herr talman! I afseende å sättet för föredragningen af bevillningsutskottets betänkande n:o 17 tillåter jag mig hemställa, att betänkandet måtte punktvis företagas till afgörande; att författningsförslaget föredrages paragrafvis i nummerföljd och, där så erfordras, momentvis med slutmening och rubrik sist samt därefter utskottets hemställan; att, därest en eller annan del af författningsförslaget återremitteras till bevillningsutskottet, detta må äga befogenhet att äfven föreslå de ändringar i ej återremitterade delar, som kunna äga sammanhang med eller anses vara en följd af återremissen; att i afseende å nummerbeteckningen af paragrafer och moment utskottet må äga att vidtaga sådana ändringar, som påkallas af kamrarnas beslut; samt att af förslagets text ej må behöfva uppläsas andra delar än sådana, beträffande hvilka uppläsning begäres.

Angående
bevillnings-
avgifter för
särskilda
förmåner och
rättigheter.
(Forts.)

Hvad herr Karlsson i Göteborg sålunda hemställt bifölls af kammaren.

I enlighet härmed företogs till en början det i *punkten 1:o*) afsedda förslaget till förordning angående bevillningsavgifter för särskilda förmåner och rättigheter.

1 och 2 §§; öfverskriften till 1 och 2 §§; 3 §; öfverskriften till 3 §; samt 4 § 1 mom.

Godkändes.

Utskottet hade i likhet med Kungl. Maj:t föreslagit, att *4 § 2 mom.* skulle lyda sålunda:

2 mom. Utlänning, som medverkar vid af svensk eller utlänning gifven offentlig föreställning, offentligt utförande af musik, såsom kafékoncert och dylikt, eller vid annan offentlig tillställning, som ej är att hänföra under 3 mom., skall, oafsedt huruvida inträdes- eller annan afgift därvid uppbäres eller tillställningen är afgiftsfri, erlagga särskild bevillningsavgift med tio procent af den inkomst, som på grund af hans medverkan tillflyter honom, vare sig denna inkomst utgöres af i penningar bestämd ersättning, naturaförmåner eller andel af inkomsten å tillställning. Afgiften skall i hvarje fall utgå med minst femtio öre för hvarje dag, medverkan lämnas af utlänning eller ersättning till honom beräknas.

Reservation hade emellertid afgifvits af herrar *Almqvist, Branting* och *Lindblad* i Närlunda i fråga om den i momentet stadgade minimiafgiften.

Sedan momentet föredragits, lämnades ordet till

Angående
bevilnings-
avgifter för
särskilda
förmåner och
rättigheter.

(Forts.)

Herr Lindblad i Närlunda, som anförde: Den grundläggande tanken i Kungl. Maj:ts förslag är, att en afgift, motsvarande 10 % af inkomsten, skulle drabba den utländske musikidkaren här i vårt land. Detta kan ju vara en riktig sak, när det gäller dem, som uppnå en något mera afsevärd inkomst, men att utsträcka bestämmelsen så, att man fastställer en minimiafgift, beräknad efter aflöning af 5 kronor om dagen, och sålunda sätter den minsta skatteavgiften till 50 öre, när man faktiskt kanske blott tjänar 3 kronor pr dag, hafva jag och några andra utskottsmedlemmar ansett vara för hårdt.

Om man ser på den beskattning, som drabbar våra svenska musici, hvilka komma upp till en inkomst af inemot 1,800 kronor, så hafva alla dessa och inkomsttagare därunder rätt till bevilningsfritt afdrag. Om man därför anställer en jämförelse mellan de utländska och våra svenska musici med samma inkomst, blir det en väsentligt hårdare beskattning för de utländska.

Nu visar det sig af handlingarna, att här förekomma många engagemang mot ganska låg aflöning. Enligt uppgift af Göteborgs orkesterförening kunna utländska artister i Göteborg engageras mot en aflöning af 90 kronor i månaden, sålunda motsvarande 3 kronor om dagen. En till tio procent beräknad skatt därå motsvarar 30 öre om dagen. Vi hafva i enlighet därmed yrkat, att minimiafgiften skall sättas till 30 öre, och detta yrkande har inom bevilningsutskottet fått 7 röster.

I anledning häraf ber jag att få yrka bifall till reservanternas hemställan, att minimiafgiften, om en sådan skall fastställas, må stanna vid 30 öre.

Det hade enligt vårt förmenande varit bättre att icke fastställa någon minimiafgift, men när Kungl. Maj:t velat gå denna väg, hafva vi åtminstone önskat en begränsning för att icke vara så hårda mot utlänningar, hvilka faktiskt hafva dessa mindre inkomster.

Herr Karlsson i Göteborg: Herr talman, mina herrar! Såsom den föregående talaren omnämnde, har Kungl. Maj:t här föreslagit, att skatten skulle utgå med en minimiafgift af 50 öre för hvarje tillfälle, vid hvilket en utländsk musiker biträder vid konsert eller annan tillställning. Utskottet har ansett, att denna minimiafgift vore befogad. Man har nämligen tänkt sig, att en musiker, som är värd något såsom konstnär, bör kunna förtjäna så mycket, att 10 % af inkomsten uppgår till minst 50 öre. Eljest har utskottet verkligen rent ut menat, att man skulle kunna undvara dylika utländska musici.

Dessutom är det ju antagligt, att dessa utländska musici, som äro anställda vid svenska orkestrar och hafva en så liten aflöning som den hvilken den föregående talaren omnämnde, hafva tillfälle att skaffa sig biförtjänster. Om nu den föreliggande pro-

positionen vinner Riksdagens bifall, är det ju meningen, att dessa utländska musici skola komma att undgå vanlig beskattning. Det är nämligen så, att en stor del af dem, åtminstone i Stockholm och Göteborg, bosatt sig här i landet under en längre tid, och dessa musici äro då underkastade beskattning enligt den vanliga bevillningsförordningen. Denna beskattning skulle de komma att undgå, om den kungl. propositionen godkändes.

Under sådana förhållanden har utskottet ansett, att man väl bör kunna sätta en minimiafgift af 50 öre för hvarje särskildt tillfälle. Jag ber på grund häraf att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Branting: Den senaste ärade talaren gjorde gällande, att det nog vore så, att en musiker, som icke kunde komma upp till en någorlunda hög aflöning, ej skulle vara värd synnerligen mycket och godt kunde undvaras. Jag tror dock, att han i detta fall misstagit sig. Förhållanden inom musikproletariatet, om jag så må säga, äro verkligen ganska tryckta, och det är visst icke något ovanligt fall vare sig för svenska eller utländska musici, att de få nöja sig med ganska blygsamma aflöningar, exempelvis något sådant som 90 eller 100 kronor i månaden. Då hemställer jag, om det icke är ganska oskäligt, att en person, som förtjänar sitt uppehälle i en sådan lefnadsställning, påläggas en skatt, som uppgår till minst 15 kronor i månaden. Jag tycker icke, att detta är i öfverensstämmelse med den billighet, som man bör utöfva i skattehänseende mot dem, hvilkas ställning i samhället är dålig, de må vara svenskar eller utlänningar. De svenska musici få ändå genom den föreslagna lagstiftningen den fördelen, att utlänningarna blifva beskattade med 10 % och minst 9 kronor i månaden, om beslutet skulle fattas i enlighet med hvad reservanterna här föreslagit. Deras egen beskattning går helt visst, om herrarne räkna efter, icke på långt när till så höga belopp. Det förefaller mig, som om de skulle kunna vara nöjda med detta skydd i konkurrensen för det svenska arbetet och man sålunda af rena billighetsskäl kunde stanna vid hvad reservanterna föreslagit.

Nu kommer därtill, att, efter hvad som sagts, Första Kammaren redan har bifallit det högre beloppet, så att man väl ändå kanske lär nödgas gå med på en sammanjämkning. Men så mycket större skäl är det, att Andra Kammaren icke går upp till det föreslagna högre beloppet, utan håller sig till hvad reservanterna påyrkat.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet Swartz: Herr talman! Med anledning af den siste ärade talarens yttrande därom, att de svenska musikerna kunde vara nöjda med en beskattning af de utländska musikerna af 30 öre om dagen,

*Angående
bevillnings-
avgifter för
särskilda
förmåner och
rättigheter.*
(Forts.)

*Angående
bevillnings-
avgifter för
särskilda
förmåner och
rättigheter.*
(Forts.)

vill jag endast tillåta mig för kammaren omnämna, hvad de svenska musikerna i själfva verket hafva förklarar sig vilja vara nöjda med, men som också är deras minsta fordran. Det föreligger nämligen en petition af en kommitté, som tillsatts af en generalförsamling utaf musici år 1902. Denna kommitté begärde, att beskattningen af de utländska musikerna måtte sättas till minst 2 kronor om dagen. Sedermera hemställdes i en annan petition, som inlämnades den 16 januari 1906 af 645 personer, att den ifrågavarande skatten ej måtte sättas under 1 krona om dagen. Kungl. Maj:t har sålunda redan gått en ganska låg medelväg mellan de svenska musikanternas fordringar och deras åsikter, som kunna anse, att de utländska musikanterna skulle hafva blifvit för hårdt beskattade, om något af de omnämnda krafven blifvit godkändt.

Jag tror, att den skattesats af 50 öre om dagen, som Kungl. Maj:t föreslagit, är ganska väl afvägd, i synnerhet om man jämför den med den bestämmelse, som förekommer i nästa moment, vid hvilket jag för min del icke skulle anse det vara på något sätt tillrådligt att gå under hvad Kungl. Maj:t har föreslagit och bevillningsutskottet äfven för sin del tillstyrkt, nämligen en afgift af 15 kronor i månaden för vissa näringsfång, särskildt positivspelning. Detta motsvarar ju en afgift af 50 öre om dagen. Att då taga lägre afgift af andra musikanter, synes mig icke vara rätt lämpligt.

 Herr Lindblad i Närlunda: Det är alldeles riktigt, hvad herr statsrådet nu anfört, men just detta bevisar, att våra svenska musiker icke äro blyga, när det gäller att kräfvat tribut af utlänningar. Jag hemställer emellertid till denna kammare, om det är riktigt lämpligt och värdigt af oss, som årligen bevittna stor emigration af svenskar till Amerika, hvarest de blifva omhuldade samt upptagna med vänlighet och välvilja, att, när det gäller att i eget land taga emot främlingar, ställa oss strängt afvisande, det må nu gälla musiker eller andra. Vi kunna vara vissa om, att denna fråga kan drifvas till att omfatta icke blott musiker, utan äfven andra utlänningar, som komma hit till Sverige, och därför undrar jag, om det är riktigt, att, under det vi själfva åtnjuta välvillig behandling på främmande botten, vi tillämpa en så dryg taxa, när det gäller beskattning i Sverige af utländska musici och detta just de allra lägst aflönade.

Herr Ericsson i Ofvanmyra: Jag vill gentemot den siste talaren nämna, att jag icke tror, att det är skäl i att vi fortsätta med det system, som vi hittills bedrifvit i landet, då vi låtit utlänningar öfversvämma oss på detta område, såsom de göra. Nu kommer man visserligen med ett förslag att beskatta dessa utlänningar, men reservanterna hafva tagit till skatten så obetydlig,

att jag icke tror, att den i någon nämnvärd mån kan hämma importen. Det synes mig därför nödvändigt, att man åtminstone bör godkänna, hvad Kungl. Maj:t föreslagit.

Det är rent vämjelikt att se de prestationer, som åstadkommas af en massa utlänningar och jag kan icke underlåta att nämna ett exempel. Sista gången jag reste hit på järnväg, kom det en zigenarpojke i kupén. Han gick från kupé till kupé och föredrog sina prestationer på handklavér. Han vrålade och skulle sjunga, men jag är säker på, att den, som satt i en annan kupé och icke såg, att det var en människa, kunnat tro, att det var ett kreatur. Lika fullt fanns det flera, som kastade åt honom ganska stora slantar. Kan det vara skäl att uppmuntra ett sådant system genom att beskatta vederbörande så litet, som reservanterna föreslagit? Jag tror det icke, och jag yrkar därför bifall till utskottets förslag.

*Angående
bivillnings-
avgifter för
särskilda
förmåner och
rättigheter.
(Forts.)*

Herr Branting: Ja, det är ju visserligen ledsamt, att herr Ericsson i Ofvanmyra råkade ut för den vrålade zigenarpojken. Men det förefaller mig orimligt att däraf draga sådana slutsatser, som han gjorde. Reservanterna hafva föreslagit, att för en musiker, som t. ex. uppbär lön af 1,080 kronor om året, skulle fastställas en skatt af 108 kronor om året. Detta förefaller mig vara en ganska dryg och ganska betänkligt hög beskattning af en så ringa inkomst, och när man ändå har gått med härfpå, förefaller det mig orimligt att säga, att man vill öppna landet alldeles på vid gavel för allehanda främlingar i denna bransch.

Det är endast dessa allmänna synpunkter, som varit bestämmande för mig. Därför att jag på inga villkor vill vara med om att ockra på dessa eller andra, att försöka lägga oskäligt höga bördor på små inkomster, har jag för min del motsatt mig en för hög beräkning af ifrågavarande skatt. Jag tycker, att detta är en billig och skälig ståndpunkt.

I öfrigt ber jag att få instämma med herr Lindblad däri, att de anspråk af de svenska musikerna, som från regeringsbänken nyss föredrogos, verkligen voro synnerligen oskäliga. När de från början begärde en skatt af 2 kronor om dagen, d. v. s. 60 kronor i månaden att påläggas personer, som kanske hade ett månatligt gage af 90 kronor, tycker jag icke, att de därigenom visat sin kompetens att gifva Riksdagen anvisningar om huru Riksdagen bör lägga sina skattesatser.

 Herr Karlsson i Göteborg: Herr talman! Jag vill börja med att erkänna, att jag icke är synnerligen öfvertygad af de skäl, som herr Ericsson i Ofvanmyra här anförde för att försvara utskottets förslag, och jag skall äfven instämma i hvad som uttalades därom, att de anspråk, som framstälts af de svenska musici, voro mycket högt uppdrifna. Mig förefaller det emeller-

Angående tid, som om Kungl. Maj:t gått en ganska lämplig medelväg, då
 bevilnings- det nu gäller att med beskattning träffa dessa utlänningar.
 afgifter för Som sagdt, det är på den grund, att jag anser, att Kungl.
 särskilda Maj:t här träffat en lämplig medelväg, som jag vill tillstyrka bi-
 förmåner och rättigheter. fall till hvad Kungl. Maj:t föreslagit och utskottet förordar.

(Forts)

Herr Lindblad gjorde en jämförelse med våra svenska emi-
 granters mottagande i Amerika, då de komma dit öfver, och vi
 skulle, menade herr Lindblad, högst ogärna se, att de drabbades
 af någon extra beskattning. Detta är ju alldeles sant, men
 dessa båda saker få väl ändå icke jämföras, och skall man upp-
 draga denna jämförelse, vill jag — det var egentligen därför jag
 begärde ordet — nämna, att våra svenska musici enligt de upp-
 lysningar, man fått i utskottet, verkligen äro underkastade sådan
 extra beskattning i Tyskland.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats afslutad, gaf herr
 talmannen proposition å de därunder framställda yrkandena;
 och godkände kammaren utskottets förslag till lydelse af detta
 moment.

4 § 3—6 mom.

Godkändes.

Efter föredragning af 4 § 7 mom. yttrade

Herr Branting: Äfven här är en reservation afgifven, i
 hvilken jag instämt och som går ut på att det skulle vara onödigt
 att i en sådan lag som denna gå in på detaljer af det slag, som
 upptagas i andra stycket af momentet, nämligen föreskriften om
 huru kupong skall vara vidfästad vissa biljetter, för att de skola
 få användas. Jag tror, att detta hör till sådana ordningsföre-
 skrifter, som vederbörande myndighet vid hvarje särskildt tillfälle
 kunde med tillräcklig noggrannhet utfärda. Att Riksdagen skulle
 genom formligt beslut fastslå detta, synes mig föga lämpligt, och
 det skulle endast medföra en del trakasserier och krångel, som i
 verkligheten ändå icke skulle leda till det afsedda resultatet.

Jag har därför för min del ansett, att detta andra moment
 borde utgå, men jag skall gärna medgifva, att saken naturligtvis
 icke är riksviktig, och skall på grund häraf icke tillåta mig att
 nu göra något yrkande.

Vidare anfördes ej. Momentet godkändes.

4 § 8—11 mom.

Godkändes.

I likhet med Kungl. Maj:t hade utskottet föreslagit, att 4 § 12 mom. skulle erhålla följande lydelse:

12 mom. Af bevillningsafgift, hvarom stadgas i 1 och 2 mom. af denna §, tillfalla fyra tiondedelar kronan och sex tiondedelar den kommun, inom hvilken föreställning gifvits, dock med afdrag från kommunens andel af kostnad för kontroll å biljettförsäljning i de fall, då kontroll utöfvats af jämlikt 7 mom. särskildt antagen kontrollant.

*Angående
bevillnings-
avgifter för
särskilda
förmåner och
rättigheter.
(Forts.)*

Bevillningsafgift efter 3 mom. tillfaller odelad kronan.

Reservation hade vid detta moment afgifvits af herr *Ericsson* i Ofvanmyra som yrkat, att momentet måtte erhålla följande lydelse:

Af bevillningsafgift, hvarom stadgas i 1 och 2 mom. af denna §, tillfaller ena hälften kronan och andra hälften den kommun, inom hvilken föreställning gifvits, dock med afdrag från kommunens andel af kostnad för kontroll å biljettförsäljning i de fall, då kontroll utöfvats af jämlikt 7 mom. särskildt antagen kontrollant.

Bevillningsafgift efter 3 mom. tillfaller odelad kronan.

Efter momentets föredragning yttrade

Herr *Ericsson* i Ofvanmyra: Herr talman! Vid detta moment har jag afgifvit en reservation, däri jag hemställt, att de influtna avgifterna borde på annat sätt fördelas mellan staten och kommunerna.

Redan då Riksdagen aflät skrifvelse till Kungl. Maj:t med begäran, att utländska artister måtte beskattas, var i utskottet frågan om fördelningen af inkomsterna på tal. Jag var då af den mening, att dessa avgifter odeladt borde tillfalla statsverket och att kommunerna därför endast skulle åtnjuta så mycket af inkomsten, som betäckte kostnaderna för indrifningen. Jag hade då flera af mina kamrater med mig om denna uppfattning. En kommitté hade redan då utarbetat ett förslag i ärendet, hvilket debatterades och hvari kommittén hemställt, att fördelningen måtte ske på det sätt, att den ena hälften af inkomsten tillfölle kommunen och den andra hälften statsverket.

Nu har Kungl. Maj:t föreslagit, att statsverket skall erhålla endast $\frac{4}{10}$ och kommunen $\frac{6}{10}$, och såsom motiv härför har Kungl. Maj:t framhållit, att de skattskyldiges avgifter till kommunen i vanliga fall äro större än deras avgifter till staten. Men då vill jag påpeka den skillnad, som förefinnes mellan svensk undersåte och en utlänning. En svensk undersåte får skatta till staten såsom medborgare i staten, och han får skatta till den kommun, där han lefver och verkar, såsom medlem af denna kommun. Men utlänningarna äro hvarken medborgare i staten eller medlemmar af kommunen, och vi hafva ansett oss böra ålägga dem

Angående
bevillnings-
avgifter för
särskilda
förmåner och
rättigheter.
(Forts.)

skattskyldighet endast för att de ej skola blifva gynnsammare ställda än våra inländska artister. Då en utlänning uppträder i en kommun, sker detta oftast för en kort tid, och man kan alltså icke räkna honom hvarken såsom medborgare eller medlem af kommunen. De stora och bärkraftiga kommunerna, hvilka i regel blifva de, som komma att uppbära dessa avgifter, kunna således icke med fog göra anspråk på den stora andelen.

Af denna anledning har jag alltså fått den uppfattning, jag här relaterat, och jag ansåg, att man borde stanna vid betydligt lägre siffra beträffande den del af avgifterna, som skulle tillfalla kommunerna. Jag vågade emellertid icke föreslå någon särskildt låg siffra, utan fann mig föranlåten att till sist stanna vid det förslag, som kommitterade afgifvit. Jag anser, att de hade mera berättigade skäl för sin framställning än Kungl. Maj:t för den ändring däri, som Kungl. Maj:t föreslagit.

Jag tillåter mig därför, herr talman, att yrka, att momentet måtte få följande förändrade lydelse:

»Af bevillningsavgift, hvarom stadgas i 1 och 2 mom. af denna §, tillfaller ena hälften kronan och andra hälften den kommun, inom hvilken föreställning gifvits, dock med adrag från kommunens andel af kostnad för kontroll å biljettförsäljning i de fall, då kontroll utöfvats af jämlikt 7 mom. särskildt antagen kontrollant.

Bevillningsavgift efter 3 mom. tillfaller odelad kronan.»

Herr Karlsson i Göteborg: Herr talman, mina herrar! Om det vore så, som herr Ericsson yttrade, att nämligen dessa utländska musikanter, som uppträda här i landet, i regel endast vistas här en kort tid, skulle man kunna förstå den ståndpunkt, för hvilken han här gjort sig till målsman. Men nu är det icke så, utan förhållandet är, att det finnes en hel del utländska musikanter, som äro bosatta på platsen år efter år. Åtminstone har jag mig med visshet bekant, att så förhåller sig både i Stockholm och i Göteborg; hur det är i andra städer, vet jag icke. Nu är det, såsom jag upplyste i mitt första anförande rörande denna sak, meningen, att, när lagen träder i kraft, skyldigheten för de utländska musikanterna att erlægga bevillning enligt eljest gällande bevillningsförordning skall upphöra. Om vi då tänka oss, huru det i skatteafseende ställer sig beträffande fördelningen af skatterna, då det gäller dessa musici, som äro tämligen fast bosatta på en viss ort, så är det ju så, att kommunalskatten uppgår till mångdubbelt högre belopp än kronoskatten. När nu skatten skall omläggas på sätt här är föreslaget, kan det därför icke vara orättvist, om kronan erhåller $\frac{4}{10}$ och kommunen $\frac{6}{10}$.

Nu måste ju erkännas, att det naturligtvis finnes fall och rätt många fall, hvarvid, såsom herr Ericsson nämnde, det endast är fråga om ett tillfälligt gästuppträdande. Men då får den af

Kungl. Maj:t föreslagna anordningen det skälet för sig, att de kostnader, som äro förenade med kontrollen, drabba kommunen, och under sådana förhållanden tror jag, att, när man lägger det ena till det andra, Kungl. Maj:t har träffat ett ganska lämpligt afgörande, och jag ber, herr talman, att få yrka bifall till hvad Kungl. Maj:t föreslagit och utskottet tillstyrkt.

Angående bevilningsavgifter för särskilda förmåner och rättigheter.
(Forts.)

Öfverläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gaf proposition på de därunder framställda yrkandena, och godkände kammaren utskottets förslag till momentets lydelse.

4 § 13 mom.; öfverskriften till 4 §, 5 § öfverskriften till 5 §; slutstadgandet och rubriken.

Godkändes.

Utskottets hemställan i *punkten 1:o* förklarades besvarad genom kammarens här ofvan antecknade beslut.

Punkten 2:o).

Utskottets hemställan bifölls.

§ 9.

Herr statsrådet m. m. *Å. H. Hammarskjöld* aflämnade Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till byggnader för ett landsarkiv i Göteborg.

Denna proposition bordlades på begäran.

§ 10.

Vidare förelåg till afgörande bevillningsutskottets betänkande n:o 18, angående beskattningen af socker.

Angående beskattningen af socker.

Genom proposition, n:o 10, af den 13 januari innevarande år hade Kungl. Maj:t, under åberopande af propositionen bilagd utdrag af statsrådsprotokollet öfver finansärenden för samma dag, föreslagit Riksdagen att dels antaga ett vid propositionen fogadt förslag till förordning angående ändrad lydelse af 1 § i förordningen den 11 oktober 1907 angående beskattning af socker, dels ock förklara, att den ändrade lydelsen af berörda författningsrum skall träda i kraft från och med den dag, som af Kungl. Maj:t bestämmes.

Vidare hade i en till Riksdagen aflåten proposition, n:o 11, Kungl. Maj:t, under åberopande af här ofvan omförmälda utdrag af protokollet öfver finansärenden, föreslagit Riksdagen att besluta,

Angående
beskattningen
af socker.
(Forts.)

dels att tullsatserna å nedannämnda slag af socker från och med den dag, då den föreslagna ändrade lydelsen af 1 § i förordningen den 11 oktober 1907 angående beskattning af socker träder i kraft, skola utgöra följande belopp, nämligen:

å socker, raffineradt, alla slag, såsom topp-, kandi- och kak- samt krossadt eller pulveriseradt socker, 14 öre för kilogram;

å socker, oraffineradt, till färgen icke mörkare än n:o 18 af den i världshandeln gällande holländska standard, likaledes 14 öre för kilogram;

å socker, till färgen mörkare än samma standardnummer, äfven om varan inkommer i upplöst eller flytande tillstånd, 10 öre för kilogram;

dels att från och med samma dag den i § 9 i underrättelser om hvad vid tulltaxans tillämpning iakttagas bör under vissa villkor medgifna restitution af tullmedlen vid utförsel sjöledes från stapelstad af raffineradt socker, topp-, kandi, och kak-, hvilket tillverkats inom riket af utländskt råämne, skall utgå med 11 öre för kilogram sådant socker;

dels ock att de i tulltaxan bestämda tilläggsafgifter till nu gällande tullsatser å vissa slag af socker, som tillverkats i vissa där särskildt angifna länder, skola tilläggas nyss angifna tullsatser.

Jämlikt 40 § riksdagsordningen afgåfve bevillningsutskottet utlåtande öfver dels omförmälda propositioner, som hänvisats till bevillningsutskottets förberedande handläggning och af utskottet ansetts böra i ett sammanhang behandlas, dels ock följande inom Riksdagen väckta, till bevillningsutskottet likaledes hänvisade motioner rörande nu ifrågavarande ämne, nämligen inom Första Kammaren n:o 26 af herr *L. Danström*, jämte tre andra af kammarens ledamöter, n:o 41 af herr *Ivar Wijk*, med instämmande i motionens syfte af två af kammarens ledamöter, n:o 42 af herr friherre *C. G. A. Klingspor* och n:o 45 af herr grefve *Axel Wachtmeister* jämte två andra af kammarens ledamöter och med instämmande af ytterligare en ledamot, samt inom Andra Kammaren n:o 50 af herrar *J. Bengtsson* i Bjärnalt och *A. C. Gunnarsson*, n:o 51 af herr *K. G. Karlsson* i Göteborg jämte tio andra af kammarens ledamöter, n:is 106 och 107 af herr *J. B. Eriksson* i Grängesberg med instämmande i motionernas syften af sex andra af kammarens ledamöter, n:is 191 och 192 af herrar *K. E. von Geijer* och *H. Andersson* i Västra Nöbbelöf, n:o 215 af herr *M. H. Sandén* och fjorton andra af kammarens ledamöter samt n:o 235 af herr *F. Söderbergh* i Karlshamn.

Utskottet hemställde:

1:o) att Riksdagen, med förklarande att Kungl. Maj:ts ofvanberörda proposition n:o 10 icke kunnat oförändrad bifallas,

i stället måtte antaga samma förslag med de ändringar och tillägg, ett vid utlåandet fogadt författningsförslag utvisade;

2:o) att Riksdagen, med förklarande att icke heller Kungl. Maj:ts proposition n:o 11 kunnat oförändrad bifallas, måtte antaga densamma med vissa af utskottet föreslagna ändringar;

3:o) att de i detta betänkande omförmälda motioner

- a) I: 26 af herr *L. Danström m. fl.*,
- b) I: 41 » » *I. Wijk*,
- c) I: 42 » » *Klingspor*,
- d) I: 45 » » *Axel Wachtmeister m. fl.*,
- e) II: 50 » » *Bengtsson i Bjärnalt m. fl.*,
- f) II: 51 » » *Karlsson i Göteborg m. fl.*,
- g) II: 106 » » *Eriksson i Grängesberg m. fl.*,
- h) II: 107 » » *desamme*,
- i) II: 191 » » *von Geijer m. fl.*,
- j) II: 192 » » *desamme*,
- k) II: 215 » » *Sandén m. fl.* och
- l) II: 235 » » *Söderbergh i Karlshamn*

måtte anses besvarade genom hvad utskottet här ofvan hemställt; samt

4:o) att, vid bifall till hvad under 1:o) här ofvan hemställt, Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t, jämte öfverlämnande af sitt beslut i fråga om beskattningen af socker, anhålla, att, därest å tid, då för socker från fabriker i Östergötland och Västergötland samt på Öland skattelindring åtnjötes, rätten att förfoga öfver någon af dessa fabriker funnes hafva kommit i svenska sockerfabriksaktiebolagets händer, Kungl. Maj:t täcktes till Riksdagen afgifva det förslag i fråga om sockerbeskattningen, hvartill i berörda afseende inträdda förändrade förhållanden kunde gifva anledning.

Reservationer hade emellertid afgifvits:

af herr *Jansson* i Krakerud;

af herr *Branting*, som föreslagit att Riksdagen, med förklarande att Kungl. Maj:ts proposition n:o 10 icke kunnat oförändrad antagas, i stället måtte antaga ett af honom vid reservationen fogadt författningsförslag;

samt af herrar *P. A. H. Cavalli*, friherre *N. A. A. Trolle*, *A. Hammarström*, *F. E. K. Åkerberg*, *A. E. Håkanson*, *Karlsson* i Göteborg, *Berg* i Göteborg och *Branting* i fråga om motiveringen.

Sedan utskottets i *punkten 1:o)* gjorda hemställan upplästs, yttrade

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet Swartz: Herr talman, mina herrar! I det nu föreliggande betänkandet har bevillningsutskottet, praktiskt taget, enhälligt hemställt om bifall till Kungl. Maj:ts proposition, i hvad den afser skattesatsens höjande med 3 öre till 16 öre pr kilogram och motsvarande

*Angående
beskattningen
af socker.
(Forts.)*

*Angående
beskattningen
af socker.*
(Forts.)

nedsättning af tullsatsen. Härigenom har bevillningsutskottet lämnat ett erkännande af det befogade i de grunder, som förefunnits för den kungliga propositionen. Att detta erkännande för regeringen varit mycket tillfredställande, behöfver jag ju icke säga.

Emellertid har bevillningsutskottet föreslagit vissa modifikationer med afseende å tiden för inträdandet af skatteförhöjningen och den i samband därmed skeende tullsänkning.

Modifikationerna äro följande:

För det första skulle skatteförhöjningen träda i kraft den 1 januari 1909 och icke på den tid under 1908, som af Kungl. Maj:t skulle bestämmas, såsom i den kungl. propositionen var föreslaget.

För det andra skulle skattehöjningen med 3 öre pr kilogram icke inträda förrän den 1 januari 1913, utan inskränkas till 2 öre den 1 januari 1909 och höjas med ett halft öre den 1 januari 1912 och med ytterligare ett halft öre den 1 januari 1913.

För det tredje skulle skattelindringen för det socker, som tillverkas vid fabrikena i Östergötland och Västergötland och som utlämnas antingen omedelbart eller efter verkställd raffinering från raffinaderiet i Lidköping, utvidgas till att omfatta en fullständig frihet från skatteförhöjningen under de närmaste 5 åren utsträcka att gälla jämväl för socker från den under anläggning varande fabriken på Öland.

Och slutligen för det fjärde skulle skillnaden mellan tullsaterna för 1 kilogram raffinad och 1 kilogram råsocker, som af Kungl. Maj:t föreslagits till 4 öre, sättas till 5 öre.

Att modifikationerna under de båda första punkterna ha framkallats af den tillspetsning af meningsskiljaktigheterna mellan det svenska sockerbolaget och de skånska betodlarna, som i början af detta år inträdde, är allmänt bekant. Det såg en tid ut, som om det skulle vara omöjligt att få en öfverenskommelse mellan dessa båda kontrahenter till stånd, åtminstone i år. Då det naturligtvis för det allmännas intresse skulle ha verkat mycket skadligt, om något mera omfattande afbrott i betodlingen hade ägt rum med däraf härflytande följder såväl för sockerindustrien direkt som i många andra afseenden — och den eventualiteten syntes icke vara utesluten med den utveckling, striden hade tagit —, så har det gifvetvis framstått såsom en ganska naturlig sak att söka undgå denna olägenhet för det allmänna genom att göra någon jämkning i de kraf, som just från det allmännas sida ha framställts i hithörande afseende. Det är ur den synpunkten och i den belysningen, som modifikationsförslagen synas mig böra ses. Och jag tillåter mig att å regeringens vägnar förklara, att regeringen så mycket mindre har något emot att biträda utskottets framställning i detta afseende, som denna framställning fullständigt sammanfaller med förutsättningarna för det mera be-

stående fredslut mellan sockerbolaget och betodlarna, för hvars preliminära grundläggande regeringen icke stått främmande.

*Angående
beskattningen
af socker.*

(Forts.)

Den tredje modifikationen: utsträckning af skattelindringen för Västergötlands och Östergötlands råsocker äfvensom för det från Öland, finner regeringen icke heller anledning att motsätta sig, då lindringen ur skattesynpunkt icke kan sägas vara mycket betydande, och då det skulle vara regeringen mycket kärt, om genom denna åtgärd såväl hvitbetsodlingen i dessa landsträckor som också raffinaderiets i Lidköping ställning skulle kunna tryggas.

Äfven förslaget om ökande af skillnaden i tullskyddet mellan 1 kilogram raffinad och 1 kilogram råsocker till 5 öre anser sig regeringen kunna biträda, då å ena sidan på grund af det mellan raffinaderierna och råsockerfabrikerna bestående samhörighetsförhållandet skillnaden mellan dessa tullsatsar är skäligen betydelselös, så länge full tillgång på svenskt socker finnes, och det å andra sidan, för den händelse en import af socker skulle af en eller annan anledning behöfva komma i fråga, naturligtvis är förmånligare, att i så fall råsocker importeras och icke raffinad. Och till detta syftes ernående kan ju ökningen i skillnaden i tullskyddet i sin mån bidraga.

Då jag sålunda på regeringens vägnar uttalar dess fulla anslutning till hvad bevillningsutskottet under punkterna 1:o) och 2:o) här hemställt, och då det icke torde vara alltför djärfvt att uttala den förhoppningen, att dessa hemställanden också varda af Riksdagen i dess helhet bifallna, så kan jag icke underlåta att på samma gång frambära ett tack till alla dem — och det icke minst till bevillningsutskottet och dess medlemmar —, hvilka icke utan stora personliga ansträngningar och uppoffrande af förut intagna positioner ha bidragit till att så fullständigt, som skett, bilägga de stridigheter, som en tid hotade att antaga allt annat än samhällsnyttiga dimensioner, och hvilka medverkat till att åt frågan ge en lösning, som, enligt hvad jag kan förstå, har lämnat beaktande åt alla befogade intressen.

Herr Eriksson i Grängesberg: Herr talman, mina herrar! Som bekant, har jag i två särskilda motioner hemställt dels om en ytterligare beskattning eller belastning, om jag så får säga, af sockerindustrien utöfver hvad Kungl. Maj:t föreslagit, och dels om en annan användning af denna belastning, än hvad som här är ifrågasatt.

Angående den förra delen ber jag att få säga, att jag helt och hållet ansluter mig till den mening, till hvilken utskottet kommit, hvarför jag för min del icke kommer att vidare yttra mig om den saken. Men angående den senare delen, som rör användningen af den ytterligare beskattning, som skulle afpressas sockerbolagen, skall jag be att med kammarens benägna tillstånd få yttra några ord.

*Angående
beskattningen
af socker.*
(Forts.)

Herr statsrådet har vid framläggandet af denna proposition betygat, att han utgått från den uppfattningen, att statsverket behöfver ökade inkomster, och vi veta alla och enhvar, att detta är ett faktum, som icke kan bestridas. Statsrådet har dock förklarat, att det varit honom mycket kärt, om han kunnat göra en hemställan i öfverensstämmelse med min tankegång, nämligen att göra sockret billigare för konsumenterna. Det har invändts, att den lättnad, som sålunda skulle tillgodokomma konsumenterna, egentligen icke vore någon lättnad, eller en lättnad af så ringa och liten betydelse, att det icke kan blifva tal om att från den synpunkten bifalla förslaget. Nu har det varit så, att sockerbolagen under föregående tid genom det höga tullskyddet gjort en vinst, som man icke längre vill vara med om att låta dem komma i åtnjutande af. Meningen är därför att genom nedsättning af tullskyddet nedpressa bolagens vinst. Jag för min del anser, att det riktiga är, att den nedsättning, som här är i fråga, kommer konsumenterna till godo. Det kan icke förnekas, att statskassan genom det Kungl. förslaget får ökade inkomster på konsumtionen. Jag skall be att i förbigående något litet få peka på, huru konsumtionskatterna verka från beskattningssynpunkt. Det kan synas, som om den saken egentligen icke hörde hit. Men enligt mitt förmenande gör den det. Och konsumtionskatterna verka på ett sådant sätt, att jag anser mig böra fästa uppmärksamheten på detta förhållande.

År 1906 uppgick statens inkomster på importen af spannmål, ris, kaffe, fläsk, socker och honung till 20,085,566 kronor. Läger man härtill den summa, som beräknats skola inflyta till statskassan, när skattesatserna och tullbeloppen blifva sådana, som här föreslagits, nämligen 17,400,000 kronor, blir statens inkomst på dessa rena konsumtionsartiklar icke mindre än 37,485,566 kronor, hvilket gör i rundt tal 7 kronor pr individ af Sveriges medborgare. Man kan icke förneka, att detta är en verklig inkomst för statsverket, man må från tullskyddssynpunkt ha hvilken mening som helst. Dessa artiklar äro sådana, att de användas ungefär lika af alla medborgarna. Den fattige såväl som den rike behöfver bröd, den fattige såväl som den rike behöfver socker. Och jag går så långt, att jag säger, att den fattige behöfver kaffe och socker kanske mer än den rike. Således härflyta dessa inkomster till staten genom skatt på hvad den stora allmänheten nödvändigt måste konsumera.

Om man ser saken ur beskattningssynpunkt och jämför två personer med olika inkomst, finner man, att en person med 900 kronors inkomst om året, som har hustru och 5 barn — det gör 7 personer — åtnjuter i bevillningsfritt afdrag 450 kronor och betalar sålunda till staten i direkt skatt 4 kronor 50 öre. Men till följd af de indirekta konsumtionskatterna får han ytterligare

betala 49 kronor om året. Det blir tillsammans 53 kronor 50 öre eller 5,9 % af hela hans inkomst.

Tager man sedan en man, som har 10,000 kronors inkomst och lika stor familj som den förre, det vill säga hustru och 5 barn, finner man, att han får erlægga i bevillning 100 kronor, i inkomstskatt 120 kronor och i konsumtionsskatter likaledes 49 kronor, hvilket sammanlagdt gör 269 kronor, under det att mannen i det förra exemplet fick betala 53 kronor 50 öre. Nu tycker man, att det är så ofantligt mycket mera, som den förmögne får betala. Men ser man närmare efter, skall man finna, att det i själfva verket endast utgör 2,7 % af hans inkomst, då däremot samma procenttal i det föregående exemplet utgjorde ej mindre än 5,9. Går man ut från den principen, som jag för min del anser vara den riktiga, att enhvar skall bidra med skatt i mån af sin förmåga, kan jag icke finna, att detta nuvarande förhållande är rättvist.

Man kan säga, att det förslag, som här föreligger, icke in-
verkar på detta sakförhållande. Jo, mina herrar, enligt mitt för-
menande gör det så. Nu ha vi konsumtionsskatter, och vi böra
sträfvä efter, att dessa skola aflyftas. När man emellertid icke
nu kan framställa ett sådant yrkande och det icke finns stora ut-
sikter för, att en sådan reform för närvarande skall kunna genom-
föras, kan jag dock icke se, att det är riktigt och rätt att på
detta sätt öka de nu befintliga konsumtionsskatterna. Och det
uppstår faktiskt en ökning i statskassan af öfver 3,000,000 kronor
vid bifall till det nu föreliggande förslaget, man må resonera
huru som helst. Det är sant, att detta icke framträder så direkt,
därför att sockerpriserna äro så höga. Det kan t. o. m. synas,
som om dessa ökade statsinkomster härledde sig från socker-
bolagen, men i själfva verket komma de från allmänheten. Då
nu sockertullen varit så hög, att sockerbolagen till följd däraf på
allmänhetens bekostnad kunnat göra stor vinst på sin rörelse,
synes det mig, som hvad man nu kan afpressas bolagen bör
komma konsumenterna till godo i form af billigare socker, detta
så mycket mera som sockerpriserna i Sverige äro bland de högsta,
som förekomma i något land. Det kan invändas, att socker icke
är en nödvändighetsvara, utan mera en lyxartikel, men däremot
ber jag att få på det kraftigaste protestera. Jag är utgången
från ett fattigt arbetarhem, och jag vet därför, i hvilken utsträck-
ning vi i mina barnår där fingo använda socker och sirup.
Under hela vintern fanns det icke mjölk i hemmet, utan vi fingo
till gröten äta sirup eller socker blandadt med vatten och lingon.
Jag känner således detta af egen erfarenhet, men klart är, att en
förmögnare familj icke på samma sätt är hänvisad till socker.
På samma sätt var det med smöret. I vårt hem fanns på hela
vintern icke något smör, utan vi fingo använda sirup på brödet.
Jag vill icke säga, att vi blefvo sämre för det, utan jag vill här-

*Angående
beskattningen
af socker.*

(Forts.)

Angående
beskattningen
af socker.

(Forts.)

med bara konstatera, att sockret är för de fattiga en nödvändig-hetsvara.

Det kan ifrån statsbudgetssynpunkt tyckas bli svårt att fylla det hål i budgeten, som uppstår, om man ej bifaller hvad Kungl. Maj:t i förevarande afseende föreslagit. Med den uppfattning, jag här häfdat, kan jag icke underlåta att säga, att det riktigt är, att, om man icke kan begränsa utgifterna så, att det hela går ihop — hvilket jag tror skall lyckas — man då höjer bevillningen — i stället för att nu taga in en större inkomst på konsumtionsartiklar.

Jag skall be att i förbigående äfven få påpeka ett annat förhållande.

Nu har det under de sista åren varit så, att sockerbolagen i vårt land icke varit sammanslutna i trust, utan i gemensam förening för bestämmande af sockerpriset, och det har gjort, att de kunnat hålla konkurrensen borta och försäljningsprisen så nära tullskyddet som möjligt. Jag är ganska ung, men jag minnes dock, när det var en skarp konkurrens mellan bolagen, och då prisen för en kortare tid kunde gå ned med flera öre per kilogram. Sedan nu ett bolag ensamt behärskar sockermarknaden, kan det alltid hålla priset så nära tullskyddet som möjligt.

Jag vill icke säga, att denna utveckling bör bekämpas, långt därifrån, men med dessa faktiska förhållanden för ögonen, synes det mig, att konsumenterna böra direkt få till godo hvad som genom denna utveckling kommit till stånd och icke indirekt på det sätt, att det tillfaller statsverket. Efter min tankegång vore det logiskt och riktigt, att staten icke skall ha några inkomster från sockerkonsumtionen — det skulle vara den stränga konsekvensen. Jag har hört kammarledamöter säga, att, om vi ville framställa ett sådant yrkande, skulle de gärna vara med om det-samma. Men ett sådant yrkande kan man naturligtvis icke nu göra; det måste ju föreligga en utredning och ett bestämdt förslag angående det sätt, på hvilket man skall kunna fylla det hål, som uppstår i budgeten; i detta fall är det fråga om att ytterligare öka statens inkomster genom konsumtionsskatter, och det är detta, jag icke vill vara med om. När Riksdagen icke kunnat vara med om att taga bort lifsmedelstullarna, hvilka drabba just konsumtionsartiklarna, ber jag att få vädja till Andra Kammaren, att den för sin del icke måtte vara med om att bifalla regeringens förslag. Mitt förslag gäller icke den föreslagna principen om beskattning af bolagen, i det fallet är jag absolut enig med utskottet, utan själfva användningen af den ytterligare belastning, som man skulle lägga på bolagen. Det är i det hänseendet, som jag ber kammaren att vara med om den reservation, som afgifvits af herr Branting, och hvilken är öfverensstämmande med min motion.

Jag yrkar sålunda bifall till herr Brantings reservation.

Herr Karlsson i Göteborg: Herr talman, mina herrar! Den föregående talaren började sitt anförande med att påpeka, att det gjorts den invändningen mot hans förslag, att ett bifall till detsamma skulle medföra en så liten lindring för den konsumerande allmänheten, att man icke borde fästa sig vid detta. Om den invändningen hade gjorts från något håll — för min del har jag icke hört den förut — skulle jag icke varit med om att skrifva under densamma. Detta därför att jag anser, i likhet med den föregående talaren — en sak, jag förut uttalat redan i den motion, som jag väckte, kort efter det Kungl. Maj:ts proposition inlämnades till kamrarna — att det hade varit önskvärdt, om man kunnat gå den vägen att föreslå endast en tullsänkning utan skatteförhöjning. Men för mig har det stått klart, att, om det framkomme många olika yrkanden, riskerade man, att sockerbolaget skulle undandraga sig denna högre beskattning, som nu är tilltänkt. Det har varit för mig tydligt, att vill man vinna något i detta syfte, borde man marschera fram på *en* linje och icke komma med en mängd olika yrkanden. Det var det, som föranledde mig att i motionen ansluta mig, till Kungl. Maj:ts förslag, och det var det, som förmådde mig att, då inom utskottet det kompromissförslag, som nu föreligger, framkom, äfven bibehålla den ståndpunkten, att det var säkrast att taga frågorna i den ordning, som Kungl. Maj:t föreslagit, därför att man då hade de största utsikterna att samla de krafter, som verkligen vilja, i någon mån åtminstone, kringskära den alltför stora vinst, som sockerbolagen hittills haft, och som de i ännu högre grad skulle komma att få genom trustens bildande, om man icke ytterligare beskattade dem.

Det är sålunda uteslutande en taktisk synpunkt, som jag för min del anlagt på denna fråga, nämligen den, huru vi bäst skulle kunna uppnå det målet, att det allmänna i alla fall förvärfvade en del utaf den onödigt stora vinst, som eljest skulle komma sockerbolagen till del. Däremot instämmer jag till alla delar uti hvad den föregående talaren yttrade rörande konsumtionsskatternas egenskap att hårdare drabba den mindre bemedlade delen af befolkningen och beträffande önskvärdheten af att i detta hänseende en ändring må kunna komma till stånd. Men jag vill och ber, att kammaren må besinna, att hvad utskottet här föreslagit äfven i denna punkt — således icke allenast, när vi komma till frågan om tullsatserna — utgör ett väsentligt moment i den kompromiss, som man inom utskottet har varit tilligen ense om att föreslå.

Saken är nu den, att herr Brantings reservation visserligen innehåller, att fabrikerne i Väster- och Östergötland skola erhålla en lindring i beskattningen, men, såsom hvar och en vet, som följt med denna fråga, så är det ju så, att fabriken på Öland hänger på det närmaste tillsammans med den verksamhet, som

*Angående
beskattningen
af socker.
(Forts.)*

*Angående
beskattningen
af socker.*
(Forts.)

utöfvas utaf Öster- och Västergötlands fabriker. Det är ju meningen, att det råsocker, som frambringas på Öland, skall raffineras vid fabriken i Lidköping. Sålunda, om kammaren bifaller hvad herr Branting föreslagit, har man gifvit öst- och västgöta-fabrikerna betydligt mindre eftergift än den, som utskottet har tänkt sig, och mindre, än hvad som legat till grund för den föreslagna kompromissen.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till hvad utskottet föreslagit oförändradt.

Häruti instämde herr *Höjer*.

Herr Branting: Herr talman! Vi stå ju här, den siste ärade talaren och jag, uti princip på samma ståndpunkt. Han har upprepade gånger under sitt anförande här, liksom förut i den motion, han väckt, och vid många andra tillfällen för öfrigt betonat, att det riktigaste skulle vara, om man kunde åstadkomma en lindring uti kostnaderna för dem, som konsumera, i stället för att draga in inkomst af konsumtionen till statskassan. Det är således icke mot någon principmotståndare man har att vända sig i detta fall, utan det är helt enkelt, som han sade, en taktisk fråga: här gäller det, hvilketdera som skulle vara lämpligast, att gå den ena vägen eller den andra vägen.

Jag ber emellertid att därvid få framhålla, att hvad som ligger till grund för kompromissen i detta afseende, och hvad som uppnåtts genom densamma, det har ju varit en allmän öfverenskommelse om, huru pass mycket man skall aflyfta utaf det onödigt stora skydd, som sockerindustrien för närvarande åtnjuter, eller, om man vill uttrycka det på det andra sättet, huru mycket man skulle kunna öka den belastning, som det nu är fråga om att pålägga den. Det är därom, som själfva kompromissen, själfva öfverenskommelsen har uppnåtts, och ur den synpunkten blir det ju sedan fullständigt ligkiltigt för sockerindustrien, om det öfverskott, som nu skulle enligt Kungl. Maj:ts och utskottsmajoritetens förslag tillfalla statskassan, i stället finge gå befruktande öfver landet i form af att befolkningen finge köpa sitt socker något billigare. Det är icke något, som i minsta mån rubbar eller minskar värdet utaf den öfverenskommelse, som uppnåtts i afseende på själfva beloppet, och det är därför, som det förefaller mig något ofattligt, att man ur den gemensamma öfverenskommelsens synpunkt så hårdt håller på att statskassan skall få detta belopp, om hvars storlek dock alla äro ense.

Det är således, såvidt jag kan fatta, icke riktigt, att det skulle här vara fråga om ett väsentligt moment i kompromissen. Den står fast, vare sig kammaren besluter sig för att gå den ena vägen eller den andra vägen. Enda skillnaden är, huruvida man skall gifva statskassan dessa pengar eller om man skall gifva

dem åt befolkningen. Jag förstår mycket väl den ståndpunkt, som herr Karlsson i Göteborg intog, när han under ett tidigare stadium af denna fråga icke ville riskera något, som både han och jag voro ense om att sträfva till, genom att framställa alltför många olikartade yrkanden. Men om denna betänklighet mycket väl kunnat föranleda honom att i sin motion ställa sig på Kungl. Maj:ts grund, i det väsentliga — endast gående något längre — kan detta väl ej på frågans nuvarande stadium föranleda honom att med envishet fasthålla vid samma ståndpunkt, såvidt jag kan förstå. Ty hvad skulle inträffa, ifall Andra Kammaren skulle godkänna den reservation, som jag tillåtit mig afgifva? Jo, efter hvad jag kan fatta, intet annat än att, då Första Kammaren bifallit utskottets förslag, det måste afgöras, huruvida Riksdagen såsom helhet betraktad skall vilja i denna fråga gå den ena eller den andra af de båda vägar, om hvilka jag här talat.

Nu kan jag mycket väl förstå, att man från regeringens sida icke gärna ser, att ett sådant håll i dess budgetförslag öppnar sig, och jag kan således mycket väl tänka mig, att man på detta håll är angelägen om att utskottets förslag skall bifallas. Men för min del kan jag icke se saken på detta sätt, utan jag måste hålla på att — såsom redan herr Eriksson i Grängesberg framhållit, och i all synnerhet sedan Andra Kammaren på åtskilliga grunder icke kunnat gifva majoritet för någon sänkning af spannmålstullarne — det väl borde vara skäligt att i stället försöka gifva befolkningen någon lindring på denna punkt, där lindring kan ske. Under sådana förhållanden synes det mig lämpligt, att man i stället går den af mig föreslagna vägen, hvilken — jag upprepar och betonar det ännu en gång — icke på minsta sätt stör eller kränker eller sätter i fara eller medför våda för den kompromiss med afseende å själfva skattebeloppen, hvilken ingåtts inom utskottet och äfven på andra håll accepterats.

Det har af den siste ärade talaren anmärkts, att, beträffande sockerfabrikerna i Öster- och Västergötland, mitt yrkande icke täcker det yrkande, som är gjordt i utskottets utlåtande. Ja, detta är riktigt, men det kommer sig däraf, att jag var bunden af de motioner, som voro framlagda, och frågan hade i sitt sista skede äfven beträffande dessa fabriker kommit i annat läge. Jag vill emellertid påpeka, att äfven i mitt förslag är för dessa fabriker gjord en nedsättning af precis samma storlek, som Kungl. Maj:t ursprungligen tänkt sig och velat hafva. Skulle man sedermera vilja i detta afseende gå ännu något längre och jämka det i öfverensstämmelse med den plan, som af utskottet framlagts, så möter detta praktiskt taget icke några synnerliga hinder. Jag kan således icke tillmäta den invändningen någon särskildt stor betydelse.

Under sådana förhållanden måste jag, herr talman, vidhålla min principiella ståndpunkt, och jag ber därför att få instämma

*Angående
beskattningen
af socker.
(Forts.)*

Angående beskattningen af socker. i det yrkande, som framställts af herr Eriksson i Grängesberg, eller om bifall till första momentet i den formulering, som finnes angifven i den af mig afgifna reservationen.
(Forts)

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet Swartz: Här har från ett par talares sida med stor styrka framhållits önskvärdheten af att den tullsänkning, hvarom utskottet ju är fullständigt enigt, icke skulle åtföljas af någon motsvarande skatteförhöjning, utan att tullsänkningen med ty åtföljande sänkning i sockerpriset skulle komma den konsumerande allmänheten till godo, i stället för statskassan.

Ja, såsom ju också blifvit framhållet och erkänt, har ju detta varit någonting, som för mig hägrat såsom ett synnerligen önskvärdt mål att kunna ernå. Jag har gifvit uttryck i Kungl. Maj:ts proposition åt den uppfattningen, men jag har nödgats böja mig för den bleka nödvändighetens kraf, som från statskassans synpunkt sedt ställts på ett motsatt förfarande. Och de krafven hafva icke allenast framstått för mig vid uppgörandet af den budget, som denna Riksdag har att besegla, utan de hafva, och det i ännu högre grad, framställt sig för mig såsom en nödvändighet vid tanken på de tider, vi nu gå till mötes. Det är tydligt, att krafven på statskassan växa oupphörligt, år efter år, och det är dess värre nog att befara, att åtminstone under vissa perioder krafven på statskassan skola ökas i högre grad än de medel, som skola sätta statskassan i tillfälle att motsvara dessa kraf. Jag tror, att vi just för det närvarande gå en sådan period till mötes. Om man därför vid uppgörandet af förslaget till 1909 års stat skulle hafva kunnat finna på någon utväg, hvarigenom det icke varit absolut nödvändigt att taga denna ökade inkomst i beräkning, så är det dock min lifliga öfvertygelse, att det icke skulle varit rätt försvarligt af en finansminister att på det sättet handla, ty detta skulle för i en nära framtid liggande statsregleringar medfört en ändå större svårighet att få debet och kredit att gå ihop, än hvad jag för min del redan icke utan vissa obehagliga känslor ser framför mig.

Jag har således icke kunnat följa min känsla och föreslå, att detta belopp, som ifrån sockerindustriens sida skulle lämnas till det allmänna, skulle komma allmänheten direkt till godo, utan jag har nödgats föreslå, att detta belopp skulle taga den nödvändiga omvägen genom statskassan. Jag har ansett mig kunna göra detta så mycket hellre, som ett sådant tillvägagående, ehuru väl detsamma formellt taget naturligtvis betyder en ökning i en konsumtionsskatt, likvisst på grund af de omständigheter, som äro förknippade med dessa förslag, i själfva verket icke innebära en ökning af en konsumtionsskatt, utan snarare en art förmögenhetsskatt. Genom den sänkning af tullarne, som skulle äga rum samtidigt med motsvarande höjning af skatten, är det tydligt, att

det kungl. förslaget ej kommer att medföra någon ändring i priset på socker och att ökningen i skatten utgår från sockerindustrien — och icke från allmänheten — in i statskassan. Den föreslagna skatten har således visserligen formen af en konsumtions-skatt, men den speciella yttringen af densamma är dock i realiteten att betrakta såsom en skatt, lagd på sockerindustrien. Skulle nu Riksdagens beslut gå i annan riktning än den kungl. propositionen, tror jag detta ej vore rätt välbetänkt. Genom det kompromissförslag, som här är uppgjort, går staten redan miste om något öfver 1 million kr. för nästa års stat. Skulle man nu följa den ärade reservanten i hans yrkande, skulle ytterligare ett par millioner gå förlorade. Man har visserligen förklarat, att dessa millioner skulle kunna tagas igen på den direkta beskattningens väg genom en ökad bevillning. Ja, detta är naturligtvis möjligt, men det är en nödfallsutväg. Ty gör man på det sättet, har man för framtiden afsagt sig möjligheten att draga nytta af den skatte-källa, som man, enligt Kungl. Maj:ts förslag, har att tillgå utan något ökad betungande af allmänheten öfver hvad nu är fallet. Och å andra sidan vill jag ock framhålla, att det ju under långliga tider med skäl har påpekats, hurusom vår bevillning väl i allt fall icke är en så idealiskt lagd skatt, att det kan anses vara någon särskild fördel att ytterligare öka densamma just vid den tidpunkt, då allvarliga förberedelser pågå för en omläggning af denna direkta statskatt till en på mera rättvist sätt drabbande skatt, som naturligtvis ingalunda kommer att för de högre inkomsttagarne och den större förmögenheten bli förmånligare än den nuvarande bevillningen, utan snarare tvärtom, liksom den å andra sidan otvifvelaktigt kommer att medföra lättnad åt dem, som nu af bevillningen drabbas väl hårdt.

Detta är de statsfinansiella synpunkter för närvarande och för framtiden, som jag vill lägga herrarna varmt på hjärtat att icke åsidosätta. Och jag vill än en gång säga, att det synes mig, som om herrarna utan större betänkligheter skulle kunna gå med härfpå, därför att denna skatteförhöjning väl har konsumtions-skattens form, men icke dess natur.

Jag ber till sist att gent emot den siste talaren få förklara såsom min uppfattning, att det är af allra största vikt att betrakta hvad bevillningsutskottet föreslagit såsom ett organiskt helt, och att en afvikelse i den ena eller andra punkten från hvad bevillningsutskottet här föreslagit är i allra högsta grad riskabel med hänsyn till förestående svårigheter och olägenheter. Det mera bestående fredsslut, som jag tillät mig i mitt första anförande låta framskynta såsom en, om utskottets förslag antages, efter min lifliga öfvertygelse snart inträffande verklighet, skulle efter min uppfattning på det allvarligaste vedervågas, för den händelse en ändring göres i utskottets förslag i denna punkt. Jag anser mig icke nu kunna alltför djupt intränga i den frågan, men jag

Angående
beskattningen
af socker.
(Forts.)

ber att få säga herrarna, att jag har helt naturligt hyst det allra lifligaste intresse för, att de svårigheter, den oro, som skulle bli följden af en pågående strid mellan sockerindustrien och betodlarne, att denna oro, säger jag, icke skulle taga alltför stora dimensioner. Jag har varit ytterligt intresserad af, att detta tvistefrö skulle så snart som möjligt försvinna, icke endast för tillfället, utan att ett äfven för framtiden, för en längre tid bestående fredsslut skulle kunna ernås. Jag har haft så mycket att skaffa med dessa saker, att jag tryggt kan säga, att, om i första eller andra punkten af bevillningsutskottets förslag någonting rubbas, man har mycket stor anledning befara, att inom jämförelsevis kort tid en ny kanske icke mindre bitter och svårbilagd strid än den, som vi, dess bättre, nyss öfvervunnit, skall uppblomma. Jag för min del är öfvertygad om, att Andra Kammaren hyser lika lifligt intresse som någon af fosterlandets angelägenheter intresserad, att sådana svårigheter skola undvikas, och att den fred, som man lyckats preliminärt grundlägga, också skall bli bestående. Jag ber, att kammaren tror mig på mitt ord, när jag ännu en gång försäkrar, att fara förefinnes, att så icke blir förhållandet, ifall det blir en ändring i de två första punkterna af bevillningsutskottets förslag.

Herr Christiernson: Det har under de senaste veckorna förekommit åtskilligt på den svenska sockermarknaden, som gör, att man väntat en prisförhöjning, så snart Riksdagen fattat sitt beslut, som skulle afse att i någon mån, om jag så får säga, »brandförsäkra» sockertrusten mot den rättvisare beskattning, som Riksdagen kunde eventuellt besluta. När jag därför i utskottets betänkande finner ett yttrande, »att utskottet förutsätter, att idkarne af sockerindustrien icke genom någon af Riksdagens beslut i frågan orsakad förhöjning af sockerpriset under innevarande år helt eller delvis förtaga den afsedda verkan af den nu ifrågasatta skatteregleringen», så förmodar jag och hoppas, att det icke endast är en from önskan, som utskottet uttalar, utan att utskottet har mera reella skäl att grunda sitt uttalande på. Och jag har endast velat stryka under detta uttalande, för den händelse det är endast en förhoppning från utskottets sida, och därmed, till den kraft och verkan det hafva kan, uttala en varning till sockertrusten att icke göra något, som kan komma denna förhoppning på skam.

Herr Branting: Herr talman! Den senare delen af herr finansministerns anförande var ju af den natur, att det är alldeles gifvet, att det måste göra ett synnerligen starkt intryck på kammaren. Nu kan jag för min del visserligen icke förstå och fatta, att det verkligen kan vara så, att det förhållandet, huru Riksdagen bestämmer i afseende på ökningen af belastningen på

sockerindustrien, skulle verkligen kunna inverka på den uppgörelse, som här föreligger. Men jag har begärt ordet för att för min del betona, att jag naturligtvis har all anledning antaga, att, när finansministern afgifver en sådan förklaring i en så officiell och högtidlig form, han har sina grundade skäl därför. Och jag kan icke annat än uttala, att det är rätt svårt att under sådana förhållanden vidhålla det yrkande, som jag gjort. Men då ställningen är den, att man ännu icke fattar, *hvarför* Riksdagen icke skulle ha full och fri dispositionsrätt öfver dessa medel, och när ställningen också är den, att det är endast därom, som tvisten här gäller mellan de olika riktningarna, är det mig ändå omöjligt att frånfalla det yrkande, som är gjordt. Jag vill dock betona ännu en gång, att det kommit i ett synnerligen svårt läge genom den förklaring, som här afgifvits.

*Angående
beskattningen
af socker.
(Forts.)*

Öfverläggningen var härmed slutad. Efter af herr talman-
nen gifna propositioner å de därunder framställda yrkandena biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkterna 2:o) — 4:o).

Hvad utskottet hemställt bifölls.

§ 11.

Friherre *C. C. Bonde* aflämnade en af honom och herr *F. Berg* i Stockholm undertecknad motion, n:o 276, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående lönereglering för rikets universitetet och karolinska mediko-kirurgiska institutet m. m.

Denna motion blef på begäran bordlagd.

§ 12.

Anmäldes och godkändes Riksdagens kanslis förslag till *dels* skrivelser till Konungen:

n:o 39, angående val af två fullmäktige i riksbanken och tre suppleanter för Riksdagens samtliga fullmäktige i nämnda verk, och

n:o 42, angående val af två fullmäktige i riksgäldskontoret jämte tre suppleanter för samtliga fullmäktige i nämnda verk, *dels ock* Riksdagens förordnanden:

n:o 40, för två fullmäktige i riksbanken,

n:o 41, för tre suppleanter för Riksdagens fullmäktige i riksbanken,

n:o 43, för två fullmäktige i riksgäldskontoret,

n:o 44, för tre suppleanter för fullmäktige i kontoret, och

n:o 45, för f. d. lektorn T. A. Säve att vara kommi för tryckfrihetens vård i ledigheten efter f. d. universitetskanslern G. F. Gilljam.

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 4,31 e. m., för att åter sammanträda kl. 7 e. m., då detta plenum enligt utfärdadt anslag komme att fortsättas.

In fidem
Herman Palmgren.
